

INNHALD

LEIAR

Botolv Helleland: Eit særnummer av <i>Nytt om namn</i>	3
--	---

NORSK NAMNELAG

Anne Svanevik: Styremøte i Norsk namnelag	4
Innkalling til landsmøte i Norsk namnelag	5

MØTE OG KONFERANSAR

Den 11. nasjonale konferansen i namnegransking	5
Kaisa Rautio Helander: Stedsnavn og identiteter i flerspråklige kontekster	6

RAPPORT FRÅ KONFERANSE

Botolv Helleland: Stadnamn i nordisk og internasjonalt perspektiv	6
Staffan Nyström: Memorialnamngivning – muligheter och problem	7
Bente Holmberg: Danske kommunenavne i nutid og fremtid	11
Margit Harsson: Stadnamn i grenseland – om namn på <i>stikle</i>	16
Nils Jørgen Gaasvik: Danske restar i norske stadnamn	21
Marit Breie Henriksen: Tanker om en database for samiske stedsnavn	26
Sirkka Paikkala: Debatt om stavningen av utländska namn i finskan på 1800-talet	31
Hans Ringstam: Informationsskrift om FN:s arbete med ortnamn	34
Vigleik Leira: Geografiske navn i diverse språk	39
Johnny Andersen: Prosjektet EuroGeoNames	44

NAMNEKONSULENTTENESTA

Nils Jørgen Gaasvik og Kjersti Bruvoll: Samrådsmøtet 2005	46
---	----

NORNA

Bent Jørgensen: Nordiske navnes centralitet og regionalitet	50
Lars-Erik Edlund: Namn i flerspråkiga och mångkulturella miljöer	51

ICOS-NYTT

Frå Paris til Pisa til Toronto	51
Nytt styre i ICOS	52

FN-NYTT

Teemu Leskinen: Minutes of the Unites Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN). Norden Division meeting in Hønefoss and Oslo, Norway, 20 and 22 October 2005	52
Carl Chr. Olsen: Place-names care and standardization in Greenland ...	56
UNGEGN-møte i Wien 28. mars – 4. april 2006	59

UNDERVISNING

Benedicta Windt: Utvalget «Navn i skolen»	60
---	----

ANNA MELDINGSSTOFF

Ole-Jørgen Johannessen og Tom Schmidt: NFR-prosjektet «Etablering av en digital nasjonal database for stedsnavn»	61
Botolv Helleland: Det amerikanske namnelaget.....	63
Botolv Helleland: Himmelen baklengs	64
Botolv Helleland: Om å lova bort gatenamn	65
Thorsten Andersson: Lennart Moberg (1914–2005)	66

BOKOMTALAR

Ivar Aars: Nøvn austa åsen	68
Botolv Helleland: Tysk lærebok for namnestudiet	70
Margit Harsson: Handbok for moderne pilegrimar	72
Ferjan Ormeling: Stadnamn på Svalbard	73

NORSK NAMNEBIBLIOGRAFI

Klaus Johan Myrvoll: Norsk namnebibliografi 2004	76
--	----

LEIAR

EIT SÆRNUMMER AV *NYTT OM NAMN*

Dette nummeret av *Nytt om namn* har vorte noko større enn normalt. Det kjem av at året 2005 ikkje har vore eit heilt vanleg år. Fyrst og fremst har det vore merkt ved ei rad arrangement i samband med hundreårsmarkeringa av unionsoppløysinga. Innanfor namnegranskinga har det vore to tilskipingar, fyrst eit norsk-svensk seminar på Skammestein i Valdres 27.–30. mai om framtida for namnegranskinga (sjå omtale i *Nytt om namn* 41), så eit dobbelarrangement på Hønefoss og i Oslo 20.–22. oktober. Den eine delen av dette arrangementet var ein konferanse med tittelen «Stadnamn i nordisk og internasjonalt perspektiv» som vart halden ved Universitetet i Oslo den 21. oktober. Den andre delen var eit møte i Den nordiske divisjonen av UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names) som strekte seg over to dagar, den 20. oktober på Statens kartverk på Hønefoss, og den 22. oktober på Universitetet i Oslo. Mange av dei ikring 40 deltakarane var med alle tre dagane. For å visa si interesse for stadnamn i nordisk og internasjonal samanheng inviterte Oslo kommune til ei mottaking i Rådhuset om kvelden 20. oktober. Det sosiale vart vidare styrkt gjennom ei grautsamkome på Sofies plass kvelden etter.

Det er såleis fyldige referat frå konferansen og møtet i Den nordiske divisjonen av UNGEGN som er med på å auka sidetalet i dette nummeret. Det vanlege har vore at det har vore gjeve ut særskilde rapportar frå konferansane, men ein grunn til at det ikkje er gjort denne gongen, har med utgjevingspolitikken åt Universitetet å gjera, nemleg at ein ikkje lenger får støtte til å gje ut eigne publikasjonar. Ein annan grunn er at tre av føredraga på konferansen vert prenta i full lengd i *Namn og Nemne*. I dette nummeret av *Nytt om namn* finn ein difor noko forkorta versjonar av føredraga på konferansen, og ein finn eit fyldig referat frå møtet i Den nordiske divisjonen. Lesarane vil vidare merkja seg at dette referatet er på engelsk. Det gjeld òg eit innlegg som Carl Chr. Olsen har skrive om arbeidet med stadnamnormering på Grønland. I tilknytning til FN-arbeidet er det ikkje utnaturleg at engelsk vert nytta, men *Nytt om namn* vil likevel halda seg til norsk mål i det meste av det som vert referert, òg frå den internasjonale arenaen.

Botolv Helleland
botolv.helleland@iln.uio.no

NORSK NAMNELAG

STYREMØTE I NORSK NAMNELAG

Styret i Norsk namnelag hadde styremøte 21. oktober, i samband med konferansen Stadnamn i nordisk og internasjonalt perspektiv, som ble holdt på Universitetet i Oslo samme dag. Dette var første styremøte i 2005. Målet bør være ett styremøte i semesteret.

På forrige styremøte ble det bestemt å spørre Staffan Fridell, Per Vikstrand, Vibeke Dalberg og Rob Rentenaar om å danne redaksjonspanel for *Namn og Nemne*. Alle er forespurt muntlig av Namnelagets styrer Gunnstein Akselberg, og har svart ja. Styret mente at panelet bør utvides med et par personer – av geografiske og faglige årsaker. I tillegg må forespørslene formaliseres. Når dette er gjort, gjelder følgende rutine: Minst to personer fra redaksjonspanelet skal gjennomgå alle artikler til *Namn og Nemne*. Forfatterens navn skal være ukjent for panelet.

Akselberg redegjorde for innholdet i hefte 22 – 2005 av *Namn og Nemne*. Heftet kommer antakelig i januar/februar 2006. Det får et variert innhold, med presentasjoner av Vidar Haslums doktordisputas om artikkelløse stedsnavn i norsk talespråk, to artikler om personnavn, og seks bokmeldinger. Redaksjonen sliter fremdeles med dårlig tilgang på artikler til tidsskriftet. Alle oppfordres til å skaffe stoff, både til *Namn og Nemne* og til *Nytt om namn*. Redaksjonssekretær Klaus Johan Myrvoll informerte om utgivelsestidspunkt og innhold for hefte 42 av sistnevnte.

Medlemstallet i Namnelaget er nå 387. Noen av disse har ikke betalt kontingent og vil antakelig gå ut. Laget har fremdeles som mål å komme opp i den tidligere «rekorden» på 400 medlemmer. Kanskje den nye folderen kan hjelpe? Den er trykket i 1000 eks. og sendes til abonnentene på Norsk Ordbok og Maal og Minne, i tillegg til å bli distribuert i faglige sammenhenger.

Laget har god økonomi, kr 263 800 på konto. Rundt 175 000 vil gjenstå etter trykkingen av *Namn og Nemne* hefte 22 og et hefte av *Nytt om namn*.

Styret mener at Namnelaget bør markere seg i forhold til det vi oppfatter som en uheldig praktisering av den nye personnavnloven. Akselberg fikk i oppgave å skrive en kronikk/artikkel til Aftenposten og/eller regionavisene. Videre bør vi etablere nettside. Styret arbeider med å finne noen som kan ta oppdraget for en rimelig penge.

Etter vedtektene skal neste landsmøte være i 2006. Det bør holdes i tilknytning til et passende faglig arrangement.

Anne Svanevik
anne.svanevik@statkart.no

INNKALLING TIL LANDSMØTE I NORSK NAMNELAG

Det vert med dette kalla inn til landsmøte i Norsk namnelag fredag 10. november 2006 kl. 16.30 (etter Den 11. nasjonale konferansen i namnegransking, sjå nedanfor) i auditoriet i Gaustadalleen 25, Blindern, Universitetet i Oslo.

Sakliste:

1. Verksemda i Norsk namnelag 2003–2006
2. Tidsskriftet *Namn og Nemne*
3. Meldingsbladet *Nytt om namn*
4. Rekneskap
5. Val av styre og redaksjonsmedlemer
6. Ymist

MØTE OG KONFERANSAR

DEN 11. NASJONALE KONFERANSEN I NAMNEGRANSKING Framtida for namnegransking og namnearkiv

Den tidlegare Seksjon for namnegransking, no berre faggrupppa Namnegransking under Institutt for lingvistiske og nordiske studium, inviterer til Den 11. nasjonale konferansen i namnegransking for å diskutera emnet «Framtida for namnegransking og namnearkiv». Med dei signala som kjem frå Universitets- og høgskulerådet om å prioritera publisering på engelsk, er det god grunn for det namnefaglege miljøet å drøfta si eiga framtid. Konferansen skal vera i auditoriet i Gaustadalleen 25, Blindern, Universitetet i Oslo. Dagen for dette arrangementet er fredag 10. november, med start kl. 9.00 og avslutning kl. 16.00. Det vert lagt opp til tjue minutts innlegg med ti minutts diskusjon etterpå. Dei som ynskjer å halda innlegg på konferansen, eller som har spørsmål om tilskipinga, kan venda seg til underskrivne. Program for konferansen kjem i neste nummer av *Nytt om namn*.

Botolv Helleland
botolv.helleland@iln.uio.no

STEDSNAVN OG IDENTITETER I FLERSPRÅKLIGE KONTEKSTER

Stedsnavn og identiteter i flerspråklige kontekster (Place names and identities in multicultural contexts) er tittelen på et internasjonalt symposium som skal holdes i Karasjok 17.–20. august 2006. Målet med symposiet er å samle fagfolk fra ulike disipliner for å drøfte empiriske og teoretiske utfordringer innen stedsnavnrelatert forskning. Symposiet, som skal holdes på engelsk, har fått flere internasjonalt kjente forskere som foredragsholdere, som Lawrence D. Berg fra Canada, Ole Henrik Magga fra Norge, Catherine Nash fra Storbritannia, Anssi Paasi og Heikki Paunonen, begge fra Finland. Det blir organisert tematiske avdelinger i følgende emner: stedsnavn og identiteter i flerspråklige og stedegne sammenhenger; urbane stedsnavn og identiteter; endring av status til stedsnavnstudier i ulike disipliner, samt tverrfaglige tilnærminger. Det vil også bli arrangert ekskursioner til samebosetninger i Finnmark og til Samemuseet i Anár i Finland.

Kaisa Rautio Helander, Guovdageaidnu
kaisa.rautio.helander@samediggi.no

RAPPORT FRÅ KONFERANSE

STADNAMN I NORDISK OG INTERNASJONALT PERSPEKTIV Blindern 21. oktober 2005

FN har i fleire resolusjonar gjeve tilrådingar om stadnamn i nasjonal og internasjonal samanheng, m.a. at stadnamn i minoritetsspråk krev eit særskilt vern, at stadnamn har ein viktig kulturminnefunksjon, og at det difor er viktig å samla inn stadnamn. Eit sentralt prinsipp er òg at ein så langt råd bør ta omsyn til skrivemåten åt dei einskilde landa når ein brukar utanlandske stadnamn på kart o.l. Desse momenta har verka med når programmet for denne konferansen vart fastsett. Eit anna siktemål med konferansen har vore å sjå nærare på den kulturelle sida ved stadnamn – korleis forvaltar offentlege og private instansar kulturarvprinsippet når det er tale om namngjeving? I innlegget sitt drøfter *Staffan Nyström* memorialnamngjeving og kjem inn på vilkåra for å kalla opp personar i nye namn. Det tradisjonelle administrative mønsteret er ustabil i mange land, nye inndelingar krev nye namn, og i føredraget til *Bente Holmberg* vert kommunenamna i Danmark

diskuterte. Enkeltnamn kan òg vera emne for drøfting av stadnamn i grenseland, slik *Margit Harsson* har gjort det i sitt føredrag med utgangspunkt i namneleddet *-stikle*. *Nils Jørgen Gaasvik* tek føre seg eit tema som nordmenn burde vera fortrulege med, nemleg danske restar i norske stadnamn. *Marit Breie Henriksen* diskuterer føresetnadene for å byggja opp ein nordisk stadnamnbase for samiske namn. *Sirkka Paikkala* frå Finland gjev ei innføring i diskusjonen om utanlandske namn i finsk på 1800-talet. Svensken *Hans Ringstam* fortel om eit informasjonsskrift om namnearbeidet til FN, medan *Vigleik Leira* gjer greie for eit bokprosjekt om geografiske namn i mange språk. Til slutt gjev *Johnny Andersen* eit oversyn over prosjektet EuroGeoNames, som tek sikte på ein europeisk stadnamndatabase med direkte tilgjenge til dei nasjonale stadnamnregistera åt dei einskilde landa.

Botolv Helleland
botolv.helleland@iln.uio.no

MEMORIALNAMNGIVNING – MÖJLIGHETER OCH PROBLEM

Memorialnamngivning är ett mycket vanligt fenomen runt om i världen. Med memorialnamngivning menar jag här bruket att någon offentlig institution (statlig eller kommunal) genom ett formellt beslut knyter en persons namn till ett geografiskt objekt för att *memorera* honom eller henne. Bruket av memorialnamn erbjuder således en god möjlighet att hedra och för lång tid hugfästa minnet av en förtjänt person.

Exempel från Stockholm

I ett föredrag vid ICOS-kongressen i Uppsala 2002 försökte jag beskriva det arbete som bedrivs i Stockholms namnberedning, där jag är sekreterare. Beredningen lämnar förslag till namn, men de lokala politikerna beslutar om namnen. Jag nämnde att författarinnan Astrid Lindgren hade avlidit den 28 januari det året. Redan dagen därefter fördes idéer fram i pressen om hur hon skulle hedras genom att någonting i staden namnsattes efter henne, och det var början på en process som varade i flera år. Situationen skapade en mycket livlig, för att inte säga infekterad, debatt och resulterade i mängder av möten, skrivelser, tidningsinsändare m.m. Här fanns goda möjligheter att memorera Astrid Lindgren och hennes gärning genom namnsättning i Stockholm, om bara saken fick ta den tid som skulle krävas för bästa möjliga slutprodukt. Men då alla inte var överens om detta synsätt och många

istället ville se ett omedelbart resultat skapades problem, som jag ser det. Med «resultat» menar jag att de ville ha ett snabbt namnbeslut – ju snabbare desto bättre. Vad skulle få namn efter Astrid Lindgren och exakt vad skulle platsen heta?¹

En liknande situation uppkom i september 2003 när Sveriges utrikesminister Anna Lindh mördades. Ett par veckor efter hennes död fanns, bara i Stockholm, tolv seriösa förslag på platser som borde bära Anna Lindhs namn. I namnberedningen kände vi stark press och en förväntan att vi skulle bestämma oss, föreslå en plats och ett namn. Men det var precis vad vi *inte* ville göra. Vi ville vänta, smälta den tragiska och oväntade händelsen och omsorgsfullt begrunda det uppkomna läget. Återigen – här fanns en möjlighet att hedra Anna Lindh genom ett namn i staden, men det faktum att många människor ville forcera fram ett omedelbart beslut skapade enligt min mening ett onödigt problem.² Den grundläggande orsaken till många bekymmer med memorialnamn är att själva namngivningen är bakvänd. Normalt finns ju ett objekt, en plats, som behöver ett namn, men här finns istället ett (föreslaget) namn som behöver ett objekt att fästas vid.

FN-resolution VIII/2

Exemplen ovan är från Stockholm men situationen där är inte unik på något sätt. Memorialnamn har diskuterats också inom FN och dess expertorgan UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names). Vid en FN-konferens i Berlin 2002 antogs en resolution (VIII/2) med rubriken «Commemorative naming practices for geographical features». Resolutionens avslutande rekommendationer ser ut så här:

1) *Recommends* that the appropriate national authorities discourage the use of personal names to designate a geographical feature during the lifetime of the person in question;

2) *Also recommends* that the appropriate national authorities include in their guidelines clear statements on the length of the waiting period they wish to establish before using a commemorative name.

¹ År 2004 fastställdes *Astrid Lindgrens Terrass* som namn på en tidigare namnlös del av Vasaparken intill Dalagatan där författarinnan bodde fram till sin bortgång. En förutsättning för detta beslut var dock att en hel grupp av namn inspirerade av «Astrid Lindgrens litterära värld» senare skall sättas någonstans i staden.

² Efter Anna Lindh har ännu inget namn fastställts i Stockholm. Namnberedningen avvaktar utgången av pågående byggprojekt och kommer eventuellt att lägga ett namnförslag utifrån något av dessa.

Detta är precis vad som behövs i Stockholm. Även om rätten att besluta ligger hos de lokala politiska instanserna, så kan man ju från nationell nivå informera ansvariga personer om att FN-resolutionen existerar. Man kan förklara varför den har kommit till och man kan använda den som ett argument för att stävja ogenomtänkta och förhastade beslut.

I Sverige agerade Ortnamnsrådet, som är ett nationellt rådgivande organ, knutet till Lantmäteriverket. Rådet sände en skriftlig rekommendation till landets 290 kommuner, där det i enlighet med FN-resolutionen understryks att nya namn inte bör skapas på basis av en persons namn om personen i fråga ännu lever. Dessutom föreslås att den här sortens namngivning inte bör tillämpas förrän 3–5 år har passerat efter personens död.

En enkätundersökning inom UNGEGN

Men hur är det då i resten av världen? Resolutioner av det här slaget är inte statsrättsligt bindande och FN kan inte beordra eller tvinga enskilda medlemsstater att «bete sig» på något visst sätt. Men man skulle ändå kunna tro – för att uttrycka det mycket enkelt – att de länder som var representerade när resolutionen antogs, också skulle tolka den på samma sätt, och på längre sikt tillämpa den på samma sätt. Men vi vet inte hur det egentligen förhåller sig och för att ta reda på det beslöt jag att genomföra en enkel enkätundersökning.

Jag gjorde ett frågeformulär, med dels fem frågor där ett av fyra svarsalternativ skulle markeras (från «väldigt mycket» till «inte alls»), dels två frågor av multiple choice-typ, där ett valfritt antal svarsalternativ skulle markeras. Efter varje fråga fanns plats för kommentarer. Enkäten sändes med e-post till de ca 190 experterna (från 97 länder) i UNGEGN som står på den officiella adresslistan. Av olika skäl returnerades bara 22 av de utsända enkäterna, vilket kan tyckas vara få, men svaren representerar trots allt 18 nationer från Europa, Afrika, Asien och Nordamerika.

Jag skall här mycket kort kommentera några av frågorna och svaren. Frågorna 1 och 2 handlade om hur utbrett bruket är att namnsätta efter någon som ännu lever resp. efter någon som nyligen avlidit. I bägge fallen var det vanligaste svaret: «Det är inte särskilt vanligt, men det finns en del exempel.» När det händer, är det i regel namn på gator eller andra lokaler i urbana miljöer det handlar om. När det gäller andra objekt, t.ex. naturlokaler, är den här sortens namngivning ännu mer sällsynt; den tillämpas aldrig (eller ytterst sällan). Här skall man dock påpeka att orden «geographical feature» i resolutionsrubriken och i mina frågor kan tolkas på olika sätt. Om man tolkar dem synonymt med «natural feature», vilket somliga

länder väljer att göra, blir ju hela frågan om memorialnamn och gator irrelevant. Mer om detta nedan.

Fråga 4 undersöker hur medveten man är i resp. land om att FN-resolutionen finns och fråga 5 vill reda ut vad eller hur mycket som faktiskt har gjorts för att sprida kännedom om resolutionen. Om man jämför svaren på frågorna 4 och 5 ser det i grova drag ut som om resolutionen har blivit ganska väl implementerad i samhället, samtidigt som inte särskilt mycket har gjorts för att åstadkomma detta. Man kan naturligtvis tolka det som att resolutionen så att säga har implementerat sig själv, men rimligare är väl att innehållet i resolutionen i praktiken redan tillämpas i flera länder, helt eller delvis, varför det inte har funnits anledning att medvetet arbeta med att göra just denna resolution mer känd.

De två sista frågorna i enkäten försöker reda ut vad uttrycket *geographical name* i namnet på FN-organet UNGEGN egentligen står för. Vad är föremålet för UNGEGN:s arbete med geografiska namn? Och vad är föremålet för den FN-resolution (som ju rör namn på *geographical features*) som vi talar om här? Jag gav i mina frågor möjlighet att markera fem olika namnkategorier, nämligen namn på 1) topographical features, 2) man-made topographical features, 3) habitations, 4) administrative areas och 5) urban features.

Hälften av de experter som svarade betraktar alla fem namnkategorierna som *geographical names* på samma sätt som jag personligen gör, fast termen utanför FN vanligen är *place-names*, sv. *ortnamn*. Alla dessa namn och namntyper är alltså intressanta och viktiga för UNGEGN. I dessa experters svar anges också alla namnkategorierna som inkluderade i FN:s resolution om memorialnamn. Det betyder alltså att ordet *geographical* för dem har samma innebörd och implikationer i uttrycket *geographical name* som i *geographical feature*, vilket kan verka rätt logiskt. Men av andra svar framgår att detta inte är den enda möjligheten att se saken på. Tvärtom finns det många sätt att förhålla sig till frågan vad det är för namn som UNGEGN ska syssla med, och det finns också många sätt att tolka vad resolutionen handlar om.

I ett av svaren markeras att alla fem namnkategorierna är *geographical names*, dvs. är en angelägenhet för UNGEGN, men att ordet *geographical* i resolutionstextens «geographical features» bara innebär «topographical», vilket medför att resolutionen inte rör namn på t.ex. gator och torg. I ett annat svar markeras på samma sätt att föremålet för UNGEGN:s arbete är alla typer av namn, men att resolutionen trots detta inte alls berör namn på «topographical features»; tvärtom sägs den bara gälla namn på «urban features» och «habitations». Ett tredje svar anger att bara namn på «urban

features» är vad UNGEGN och resolutionen handlar om; ett fjärde att namn på «habitations» är vad UNGEGN förväntas diskutera trots att resolutionen, som rimligen är ett resultat av dessa diskussioner, i samma svar sägs ha endast med «urban features», etc. etc.

Jag konkluderar. Memorialnamn erbjuder möjligheter, men kan också skapa problem av olika slag. FN-resolutionen kan – enligt min mening – användas för att lösa eller undvika en del sådana problem. De starkt divergerande enkätsvar jag fick från olika delar av världen kan till viss del bero på att frågorna har misstolkats. Men detta kan knappast förklara alla skillnader. Det är utopiskt att tro att den namnverksamhet som bedrivs inom FN och UNGEGN kan resultera i fullständig enighet – det måste finnas visst utrymme för nationell anpassning och tillämpning – men jag finner det ändå lite besvärande, när FN antar resolutioner, trots att delegaterna är långtifrån överens om vad dessa egentligen innebär. Vad är det i praktiken vi rekommenderar eller skyddar med sådan resolutioner? Detta borde diskuteras mer framöver.

Staffan Nyström
Riksantikvarieämbetet, Stockholm
staffan.nystrom@raa.se

DANSKE KOMMUNENAVNE I NUTID OG FREMTID

Ved den kommunalreform som trådte i kraft den 1. april 1970, blev de kommunale enheder i Danmark reduceret fra ca. 1000 kommuner og 25 amtskommuner til 275 kommuner og 14 amtskommuner, også kaldet amter. I denne sammenhæng har jeg valgt at sammenstille de kommunenavne som blev fastlagt i forbindelse med kommunalreformen af 1970 med de kommunenavne som blev fastlagt i løbet af sommeren 2005, og som kommer til at gælde fra den 1. januar 2007.

Kommunenavnene fra 1970 er dannet på forskellig vis, men det er karakteristisk for de fleste af navnene at de er dannet til et bebyggelsesnavn. Det er i almindelighed navnet på den største og vigtigste by i kommunen, men der er også eksempler på at kommunenavnet er dannet til et gård- eller husnavn. Eksempler på kommunenavne hvori der indgår et bebyggelsesnavn, er navne som *Hundested Kommune*, *Høje Taastrup Kommune*, *Nakskov Kommune* og *Vallensbæk Kommune*. Nogle af de nævnte navne er født som

naturnavne, men de har ikke desto mindre fungeret som navne på bebyggelser i adskillige århundreder. Kommunnavnene fra 1970 tæller også en række navne som refererer til et slot eller en herregård. Det er navne som *Rosenholm Kommune* og *Vallø Kommune*. Til rækken af navne kan yderligere føjes navne som *Augustenborg Kommune* og *Tranekær Kommune* der refererer til både en bebyggelse og et slot eller en herregård.

En forholdsvis stor del af de danske kommunenavne er sammensat med navne der refererer til naturlokaliteter: øer og halvøer, søer og åer, bjerge og høje, næs o.l. Til eksemplerne hører navne som *Samsø Kommune*, *Thyholm Kommune*, *Gundsø Kommune*, *Suså Kommune* og *Stevns Kommune*. Værd at fremhæve i denne sammenhæng er *Gundsø Kommune* som er et navn der er ekstraheret af to landsbynavne: *Gundsølille* og *Gundsømagle*. De nævnte eksempler indeholder alle dokumenterede naturnavne, men der findes også et enkelt eksempel på et nykonstrueret naturnavn. Det er *Aaskov* der indgår som bestanddel i navnet *Aaskov Kommune* i Vestjylland.

Stednavne som indeholder en indbyggerbetegnelse er velkendte, men det eneste eksempel på et navn af denne art blandt de nuværende danske kommunenavne er *Skovbo Kommune*. Navnet betegner det skovrige område mellem Roskilde og Ringsted.

At en del af de danske kommuner er kommet til ved sammenlægning af to eller flere kommuner, kan let iagttages i navnebestanden. Blandt vore kommunenavne er der nemlig en forholdsvis stor gruppe af bindestreksnavne. Det er navne som *Fredensborg-Humblebæk Kommune* og *Thyborøn-Harboøre Kommune*. Selv om flere af de danske kommuner med bindestreksnavne er opstået ved en sammenlægning af mere end to kommuner, er der ingen eksempler på navne med mere end én bindestreg.

Den sidste kategori af kommunenavne som jeg vil fremhæve, er nykonstruerede navne som indeholder et retningsangivende ord. I de danske kommunenavne er det af en eller anden grund ordet *syd* som må holde for, men det kunne lige så godt have været ordene *øst* eller *vest*. Til eksemplerne hører navne som *Sydfalster Kommune* og *Sydthy Kommune*. I og for sig er der ikke noget i vejen med navne af denne slags, men de er i de fleste tilfælde ahistoriske, og som enkeltstående navne virker de ufuldkomne, specielt når det område som de sigter til, er rimeligt afgrænset. Som et eksempel kan jeg nævne de østjyske kommunenavne *Midtdjurs* og *Nørre Djurs* der set fra en overordnet synsvinkel kalder på en kommune med navnet *Sønder Djurs*.

Til trods for det nævnte forbehold er de danske kommunenavne som vi kender dem i dag, udtryk for et rimeligt fornuftigt navnevalg, og navnene har gennem årene vist sig at være velfungerende. Jeg mener dog at de lange

bindestregsnavne er upraktiske. De skrives da også både med og uden bindestreg og med skråstreg, og undertiden optræder de i forkortet form. Jeg vil også tillade mig at stille spørgsmålstegn ved om kommunenavne som refererer til mindre naturforekomster, har haft den ønskede funktionsværdi. Her tænker jeg på naturnavne som *Hashøj* og *Trehøje* der næppe er kendt uden for et snævert lokalområde, og som alligevel indgår som led i hver sit kommunenavn. Det første i et vestjællandsk kommunenavn, det andet i et vestjysk.

Men selv om navnene har været velfungerende, er verden gået videre, og i 2004 fremlagde den danske regering et udkast til en ny kommunalreform som skal træde i kraft den 1. januar 2007. Med denne reform erstattes de 14 amter af 5 regioner, og de nuværende 275 kommuner reduceres til 98 stor-kommuner. En kommunalreform af den slags som vi står overfor i Danmark, er et anliggende – ikke for Kulturministeriet som Stednavneudvalget hører under, men for Indenrigsministeriet, og allerede i foråret 2004 bestemte Stednavneudvalget sig for at gøre Indenrigsministeriet opmærksom på sin eksistens. Det resulterede i nogle drøftelser ministerierne imellem, og i loven kom der til at stå at «Indenrigs- og sundhedsministeriet fastsætter de nye kommuners navne». Kun i bemærkningerne til loven fik Stednavneudvalget en vis indflydelse. Her står der bl.a. at «Navnene fastsættes efter ønske fra kommunalbestyrelserne i de kommuner, der indgår i en sammenlægning. Det forudsættes herved, at kommunalbestyrelserne har opnået enighed om den nye kommunes navn og har meddelt denne til indenrigs- og sundhedsministeren. I tilfælde af uenighed mellem kommunalbestyrelserne fastsætter indenrigs- og sundhedsministeren navnet. I forbindelse med fastsættelsen af de nye kommuners navne vil der kunne rettes henvendelse til det af Kulturministeriet nedsatte Stednavneudvalg, der yder rådgivning om principperne for navngivning af lokaliteter.» Dette tilbud om rådgivning var der nogle kommuner som gjorde brug af, men det var forbavsende få. Når Vibeke Dalberg og jeg som henholdsvis tidligere og nuværende formand for Stednavneudvalget alligevel kan se tilbage på et usædvanlig travlt år i Stednavneudvalgets regi, er det nok fordi der i en del af pressen var stor interesse for navnespørgsmålet. Især var lokalpressen i de områder af landet hvor der var uenighed om det nye kommunenavn, meget ihærdig.

En af de første skriftlige henvendelser som havnede på Stednavneudvalgets bord, kom fra fire kommuner på det sydlige Djursland. I brevet blev Stednavneudvalget bedt om at udtale sig om fem navneforslag: *Ebeltoft Kommune*, *Kalø Kommune*, *Kalø Vig Kommune*, *Mols Kommune* og *Syddjurs Kommune*. Det fik Stednavneudvalgets sekretariat til at fastsætte

nogle principper for gode kommunenavne (jf. *Nytt om navn* nr. 41, s. 36), og på baggrund af disse principper frarådede vi de fire kommuner at bruge navnene *Kalø Vig Kommune* og *Syddjurs Kommune*. Det første navn afviste vi fordi det burde skrives *Kaløvig Kommune*. Navnet rummer altså nogle retskrivningsmæssige problemer. Det andet navn afviste vi fordi nykonstruerede navne med et retningsangivende ord er gode som par, men ikke som enkeltstående navne. Der var dog til det sidste lokal uenighed om det pågældende kommunenavn, og derfor blev der til ministeriet fremsendt to navneforslag: *Kalø Kommune* og *Syddjurs Kommune*. Det hører med til historien om de nye kommunenavne i Danmark at kommunen på det sydlige Djursland kom til at hedde *Syddjurs Kommune*. Det gjorde den endda på Stednavneudvalgets anbefaling. Det viste sig nemlig at kommunen på det nordlige Djursland ønskede at hedde *Norddjurs Kommune*. Eksemplet viser hvor svært det er at holde på principperne i virkelighedens verden. Principperne var dog nyttige for den rådgivning som Stednavneudvalget kom til at yde til kommunerne, og vores rådgivning har formentlig holdt de værste vildskud fra døren, vildskud som *Øresund Kommune*, *Storebælt Kommune* o.l. Alligevel rummer listen over de nye kommunenavne flere navne som strider imod Stednavneudvalgets anbefalinger. Det gælder eksempelvis de lange og upraktiske bindestreksnavne: *Brønderslev-Dronninglund Kommune*, *Frederiksværk-Hundested Kommune* m.fl. Antallet af disse navne er kraftigt reduceret, men en hybrid som *Faaborg-Midtfyn Kommune* der er sammensat af et gammelt købstadnavn og et nykonstrueret områdenavn, fandtes dog ikke blandt navnene fra 1970.

Som et apropos til kommunenavnene på Djursland kan jeg tilføje at der på Djursland og andre steder i landet er tradition for underinddelingsnavne. Det gælder fx i Himmerland hvor flere af de lokale institutioner har navne som indeholder navneleddet *Vesthimmerland* (*Vesthimmerlands Gymnasium*, *Vesthimmerlands Landboforening* osv.), og selv om Stednavneudvalget tidligt gik ud med en advarsel mod underinddelingsnavne, sagde udvalget god for navnet *Vesthimmerlands Kommune* i den endelige indstilling til ministeriet. Udvalget dristede sig oven i købet til at foreslå at nabokommunen kom til at hedde *Østhimmerlands Kommune* i stedet for det ønskede *Mariager Fjord Kommune*, skrevet i tre ord, alternativt i to. Det syntes den nye kommune ikke om. Den kommer derfor til at hedde *Mariagerfjord Kommune*, skrevet i to ord.

Typologisk set ligner de nye kommunenavne de gamle. De fleste af de nye navne er ligesom de gamle sammensat med et bebyggelsesnavn (*Hillerød Kommune*, *Holstebro Kommune* osv.). Der er dog blandt de nye kommunenavne ingen herregårdsnavne. Der har været flere tilløb til at bruge

herregårdsnavne som en bestanddel i de nye kommunenavne, men godsejerne har hver gang protesteret, og de pågældende kommuner har derefter trukket deres forslag tilbage og fundet på noget andet. Flere steder er kommunens borgere blevet opfordret til at indsende navneforslag. Det var fx tilfældet i en sjællandsk kommune der er sammenlagt af Stenløse, Ølstykke og Ledøje-Smørum Kommuner. Borgerne i området indsendte 352 navneforslag, og vindernavnet blev *Kongsdal Kommune*, opkaldt efter en gård nord for Stenløse. Det medførte en klage til Indenrigsministeriet fra ejeren af godset Kongsdal som de færreste kender, og som i øvrigt ligger milevidt fra den nye kommune. Det kom der meget snak ud af, og enden på visen blev at ministeriet bad kommunen om at finde et andet navn. Det blev *Egedal Kommune*, opkaldt efter en anden gård i lokalområdet.

Blandt de nye kommunenavne er der også nogle som er sammensat med et naturnavn. Det er navne som *Guldborgsund Kommune*, *Odsherred Kommune* og *Rudersdal Kommune*. I forbindelse med kommunenavne af denne art stødte vi flere gange på et problem der bedst lader sig illustrere af navnet *Gribskov Kommune*, brugt som navn på en kommune der er sammenlagt af to kommuner, nemlig Græsted-Gilleleje og Helsingør. Formelt set er *Gribskov Kommune* et udmærket kommunenavn, men for nogle af Stednavneudvalgets medlemmer var det et problem at ca. 60 % af Gribskov ligger i nabokommunen som er Hillerød Kommune. Andre af udvalgets medlemmer fandt det derimod uproblematisk da Hillerød Kommune ikke ønskede at gøre brug af navnet. Et lignende problem udgør navnet *Furesø Kommune* som betegner en ny kommune opstået ved sammenlægning af kommunerne Farum og Værløse. Også i dette tilfælde var der andre kommuner omkring Furesøen som kunne gøre krav på navnet. Jeg kan i denne sammenhæng også nævne det nye kommunenavn *Lolland Kommune*. Navnet virker tilforladeligt, men da det kun dækker den vestlige del af Lolland, er det et af de mindre gode kommunenavne.

Skal jeg gøre status over det forløb som Stednavneudvalget har været en del af, må udvalgets direkte indflydelse betegnes som beskeden. Det var svært for mange af kommunalbestyrelserne at blive enige om et navn, og derfor har man i ministeriet prioriteret den kommunale selvbestemmelse højere end fag- og sagkundskaben. Den indirekte indflydelse har sandsynligvis været større, men den er desværre vanskelig at måle.

Bente Holmberg, København
holmberg@hum.ku.dk

STADNAMN I GRENSELAND – OM NAMN PÅ *STIKLE*

Tittelen *Stadnamn i grenseland* femner vidt. Eg har derfor valt å konsentrere meg om eitt namneledd, *stikl(e)*, og to namnegranskarar, Oluf Rygh og Kåre Hoel, begge professorar ved Universitetet i Oslo. Oluf Rygh hadde si arbeidstid i siste halvdel av 1800-talet, Kåre Hoel i siste halvdel av 1900-talet. Oluf Rygh er av mange kalla grunnleggjaren av nordisk stadnamn-gransking, og hovudverket hans er *Norske Gaardnavne* (NG), eit bokverk som kom ut i perioden 1897–1924 med 18 band, eitt band for kvart fylke.

Hausten 1950 fekk Hoel i oppdrag å starte arbeidet med å revidere *Norske Gaardnavne*, og han arbeidde med det til han døydde i 1989, dvs. i 40 år. På ein nasjonal namnekonferanse i 1981 heldt Hoel foredrag om prosjektet, og då kallar han NG eit nasjonalt storverk og framhevar den eineståande kunnskapen Oluf Rygh hadde om norsk namnetilfang.

Oluf Ryghs forklaring

Namnet *Stiklestad* har ein spesiell klang i norsk historie. Det var på Stiklestad Olav Haraldsson (seinare med tilnamnet *den heilage*) vart drepen i 1030. Oluf Rygh voks opp i Verdalen og nær Stiklestad, og var sjølvstogt oppteken av namnet *Stiklestad*. Namnet var ikkje lett å tyde, og det vart etter vår meining ei naudløysing. I NG (XV s. 122) står det:

Iste Led kan antages at være et Elvenavn *Stikl, som man i svag Form (Stikla) synes at have i Stiklen i Trøgstad og Stikle i Aremark. Det maa høre sammen med stikla, at hoppe. Der gaar en bæk mellem de to østligste Gaarde.

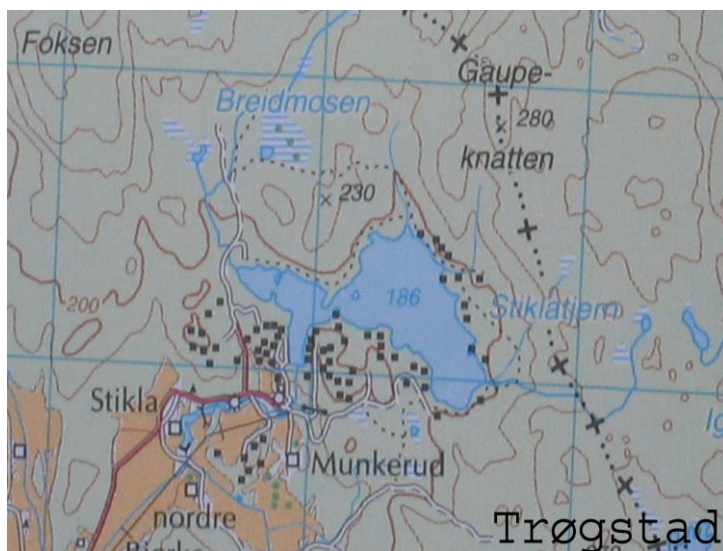
Rygh forklarar altså tre gardsnamn ved å konstruere elvenamna **Stikl* og **Stikla* laga til det norrøne verbet *stikla* ‘hoppe, bykse; kaste, sende ut’. Når det gjeld gardsnamna *Stikla* og *Stikle* i Østfold, har Kåre Hoel ei anna forklaring. Han meiner det er «helt usannsynlig» at gardsnamna *Stikla* og *Stikle* går tilbake på eit elvenamn (Hoel 1985: 199–204). Ved garden *Stikle* i Aremark renn elva stille gjennom myrlende, så tydinga *stikla* ‘hoppe’ høver dårleg. Elva forbi *Stikla* i Trøgstad har frå gamalt hatt namnet *Hæra*, så eit konkurrerande elvenamn er lite sannsynleg. Hoel konkluderer med at ei elvenamnstamme **stikl-* blir høgst usikker, og meiner det kan vera god «grunn til å stille spørsmål om denne elvenavnstammens eksistens».

Kåre Hoels forklaring

Hoel viser til at gardane Stikle i Aremark og Stikla i Trøgstad har noko felles, dei ligg begge ved eit tjern med ei særmerkt form (Hoel 1985: 199, sjå figur 1):

I særleg grad gjelder det Stiklatjern i Trøgstad, som på midten knipes nesten av i en trang strupe, og som fra denne sender ut mer eller mindre spisse viker i flere retninger, spesielt spisse og taggete er de to i vestenden. Samme forhold har vi også ved Stikletjern i Øymark [i Aremark herred], som også stråler ut med taggete viker i flere retninger og en sær- lig lang, spiss tagg mot sør.

Til støtte for denne tolkinga viser Hoel til fleire tjern (eller vatn) med «stikleform», t.d. Stiklevatnet på Karmøy i Rogaland, som er «bare 3-4 smale, spisse viker som går hver til sin kant» (1985: 202).

FIGUR 1: STIKLETJERN VED GARDEN STIKLA I TRØGSTAD. UTSNITT FRÅ KART N50 1914-2 ASKIM, UTGJEVE 1976.

Trestikkel

I Sverige, på grensa mellom Båhuslen og Dalsland, er ein innsjø kalla *Trästicketln*. I eit grensedokument frå 1200-talet er innsjøen «j Þristikill» (akkusativ), og «or Þristikli» (dativ) omtala som eitt av grensepunkta mellom Noreg og Sverige (Båhuslen var på 1200-talet norsk) (NgL II s. 487). Det er sikkert same tjern som biskop Jens Nilssøn omtalar då han våren 1594 er på visitasferd i Båhuslen, eit tjern «kaldis Trestickel liggendis ende øster fra Suinebacke», og er 1 mil langt og ½ mil breitt (JN s. 140).

Namn på *trestikkel* er registrerte fleire stader i Dalsland og Båhuslen og fleire stader i Noreg (Hoel 1985: 201 f.; Harsson 2001: 26 f.). I *Landnámabók* frå 1100- og 1200-talet er garden Ferstikla omtala på Island (Hoel 1985: 202). Gardsnamnet må ha språkleg samanheng med appellativa *brístikla* f og *ferstikla* f (*prí-* = 3, *fer-* = 4), begge nemningar brukt metrisk, og den siste også brukt om eit «lægærde» med form som ein gresk kross (Blöndal 1920–24: 183, 985). Eksempla ovanfor viser at ord som *stikill* m, **stikla* f og *trestikkel* må ha vore godt kjende og brukte både i Noreg, Sverige og Island.

Etter dette har me berre igjen gardsnamnet *Stiklestad* som muleg døme på ei elvenamnstamme **stikl-*. Kåre Hoel hadde som vist stor respekt for Oluf Rygh, og det må vere grunnen til at han ikkje våga ta konsekvensen fullt ut og trekkje inn namnet *Stiklestad* i den tolkinga han kom fram til ved *stikle*-namna i Østfold. Det same kan seiast å gjelde namnegranskaren Elof Hellquist, som nok meinte at eit elvenamn **Stikla* hadde «förekommit», men som berre kunne vise til Oluf Rygh og dermed dei same namne-eksempla som han (Hellquist 1903–06: 643). Men eg meiner Kåre Hoels artikkel om *Stikle*-namn er så overtydande at det bør få følgjer også for gardsnamnet *Stiklestad*.

Ei stikleforma myr

Finst det nær garden Stiklestad eit tjern med «særmerkt form» slik som ved gardane Stikle og Stikla i Østfold? På N50-kartet frå 1974 er det litt nordvest for garden avteikna ei myr med noko «særmerkt form». Ved å sverte myra kjem forma tydelegare fram, og det blir ei myr «som på midten knipes nesten av i en trang strupe, og som fra denne sender ut mer eller mindre spisse viker i flere retninger», jf. Hoels skildring av Stiklatjern i Trøgstad (sjå figur 2).

Mange myrhar har før vore innsjøar. Historikar Øystein Walberg skriv at dei store myrområda nordvestover frå Stiklestad består av gamal sjøbotn med leirgrunn som danna grunne vatn, og som etter ei tid grodde igjen. «Geologene kaller slike myrer *gjengroingsmyrer*» (Walberg 1994: 331). Det er sannsynleg at den «stikle-forma» myra nordvest for garden Stiklestad for kanskje 1000–2000 år sidan var ein innsjø, og som på grunn av forma fekk eit *stikle*-namn. Innsjøen har så gjeve namn til garden som voks fram nær vatnet. Seinare har den grunne innsjøen grodd igjen til den myra som er avteikna på N50-kartet, sjå figur 2.

I kongesogene er *Stiklestad* skrivne både «Stiklarstaðir» og «Stiklastaðir», og i NG og NSL er opphavleg form «Stiklarstaðir» foreslått under tvil. Problemet er at forleddet *Stikla-* er fleirtalsform og dermed føreset eit

innsjønamn i fleirtal. Ei forklaring kan vere at det ved sida av den linne forma **stikla* f har funnest ei sterk form **stikl* f. Eit innsjønamn **Stikl* ville i genitiv eintal gje forma *Stiklarstaðir*. Dei fleste usamansette innsjønamna er rett nok hankjønn, men dette er på ingen måte absolutt, skriv Indrebø, og har ei lang liste med innsjønamn i hokjønn frå det meste av landet (1924: 261 f.).

FIGUR 2: MYRA CA. 500 METER NORDVEST FOR GARDSTUNET PÅ STIKLESTAD. UTSNITT FRÅ KART N50 1722-4 STIKLESTAD, UTGJEVE 1974.

Veggstekkel og sjøstekkel

Felles form for lokalitetar med *Stikle*-namn kan kanskje best beskrivast med «noko som strålar ut frå eit midtpunkt». I norske dialektar er ordet *stikla* f kjent med ei liknande tyding. At stjerneforma har vore sentral i bruken av ordet, syner Anton Røstad i *Folkeminne frå Verdal*, der han fortel (Røstad 1931: 46):

Folk hadde slik tru på «veggstek/lan»; for det skulde vera so sterk kraft i deim. Når budeian laga trollkattar, måtte dei t.d. ha ei veggstekkel med i lervenysta.

Når ein stokk i ein vegg, i ei nåv t.d., var åvsaga på ein slik måte at mange kvistar var gjenomsaga, var det den kvistrosetten som soleis laga seg, dei kalla for ei «veggstekkel». Men berre når talet av kvistar i kvistrosetten var eit oddetal, tri eller fem, hadde veggstekla nokor serleg kraft.

I ei «sjøstekkel» var det også lækjekraft. Det var krosstrolla som lever i sjøen, dei kalla so. På same måten var det også med «older-

steklan». Det var dei små knutane som veks på røtene på oldertre, dei kalla so.

Til slutt skal også nemnast at ord som *trestikkel* og *trestikkelgras* er nytta om bukkeblad, ein plante med trekopla (tredelt) blad (Høeg 1974: 455).

Litteratur

- Blöndal, Sigfús. 1920–24. *Islandsk-dansk Ordbog*. Reykjavík.
- BØ = Kåre Hoel. *Bustadnavn i Østfold*. Utg. ved Seksjon (Avdeling) for navnegransking, Universitetet i Oslo. Bind I Hobøl 1994. Bind II Skip-tvet 1997. Bind III Våler 1999. Bind IV Spydeberg 2001. Bind V Rygge og Moss 2004. Bind VI Askim 2005.
- Harsson, Margit. 2001. Om *Stikle-* og *Stiklestad*. *Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2000*, s. 23–34.
- Hellquist, Elof. 1903–06. *Studier öfver de svenska sjönamnen. Deras härledning ock historia*. Stockholm.
- Hoel, Kåre. 1985. *Studier over bustadnavn fra Østfold*. Universitetsforlaget.
- Høeg, Ove Arbo. 1974. *Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925–1973*. Oslo–Bergen–Tromsø.
- Indrebø, Gustav. 1924. *Norske innsjønamn I. Upplands fylke*. Kristiania.
- JN = *Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger og reiseoptegnelser 1574–1597*. Utg. ved Yngvar Nielsen. Kristiania 1885.
- NG = *Norske Gaardnavne I–XVIII*. Utg. ved Oluf Rygh o.fl. Kristiania 1898–1924. *Fællesregister* ved A. Kjær. Oslo 1936.
- NgL = *Norges gamle Love indtil 1387. I–III*. Utg. av R. Keyser og P. A. Munch. Christiania 1846–49.
- Røstad, Anton. 1931. *Frå gamal tid. Folkeminne frå Verdal*. (Norsk folke-minnelag 25.) Oslo.
- Walberg, Øystein. 1994. *Leirras og landskyldfall. Ras og elvebrudd som forsterkende faktor ved landskyldfallet og ødegårdsfremveksten i senmiddelalderen i Verdal*. Utrykt hovudfagsoppgåve i historie, Universitetet i Trondheim.

Margit Harsson
margit.harsson@iln.uio.no

DANSKE RESTAR I NORSKE STADNAMN

Dei stadnamna det vil vere tale om her, er gardsnamn frå før dansketida. Mange av dei har enno i dag ei skriftform som heilt eller delvis er påverka av gammal dansk rettskriving. Eg vil først sjå litt på korleis dei norske namna fekk skrivemåtar som er påverka av danske skriftreglar. Deretter vil eg vise korleis dette vert retta opp att i vår tid.

Gammalnorsk tid

Ein god del norske stadnamn er kjende i gammalnorsk/norrøn form, t.d. i sogelitteraturen og i jordebøker. For Trøndelag er særleg erkebiskop Aslak Bolts jordebok interessant. Der finn vi opprekning av gardseigedomar som låg under erkebispestolen i Nidaros. Mange gardar som enno eksisterer, er nemnde her.

Svartedauden 1349–50 førte til ein nedgang i folketalet frå om lag 450 000 til under 200 000 på nokre månader. Dei skrivekyndige, det vil seie prestane, var særleg hardt råka. Dette førte til ei svekking av den gammalnorske skrifttradisjonen, med meir innslag av mellomnorsk talemål også i skrift. Særleg hadde søraustlandsk (Båhuslen høyrde enno til Noreg) endra seg frå klassisk gammalnorsk. I prinsippet var det likevel gammalnorsk skrift som vart nytta i Noreg.

Overgang til dansk skrift

Noreg var i union med Danmark frå 1387 til 1814. I perioden 1450 til ca. 1600 skjer overgangen frå norsk til dansk skriftspråk. Overgangen skjer ovanfrå og nedover i samfunnet. Først er det kongen som nyttar dansk i brev til Noreg. Deretter er det adelen og kyrkja som går over til dansk. Byborgarane følgde opp. Mange av dei var komne frå utlandet: Tyskland, Nederland, Skottland og Danmark. Allmugen i byane heldt meir på det gamle språket. Det er funne innskrifter på gammalnorsk skrivne med runer på bryggjene i Bergen, som er daterte til så seint som 1500-talet. Etter kvart kom bøndene motvillig etter. Dei siste bondebrev på gammalnorsk som ein har funne, vart skrivne i Telemark og i Østfold sist på 1500-talet. Til slutt vart lovverket omsett til dansk like etter 1600.

Reformasjonen vart avgjerande for stillinga til det danske skriftspråket i Noreg. Bibelen vart skriven på dansk. I den protestantiske kyrkja var morsmålet nytta meir enn i den katolske, og mange av prestane var danske. Dansk vart nytta i salmane. Noreg var erklært å vere ein del av Danmark, og stormennene skreiv konsekvent dansk. Det er derfor vanleg å rekne dansketida i språkleg samanheng frå reformasjonen.

Kor dramatisk var overgangen?

Både Sverige og Danmark fekk sine moderne skriftspråk med reforma-sjonen. Men i staden for at vi i Noreg fekk eit modernisert norsk skriftspråk, vart det danske skriftspråket innført hos oss.

Nokre forskarar har prøvd å avdramatisere overgangen frå norsk til dansk skriftspråk. I vikingtida sa folk frå Skandinavia at dei tala «dônnsk tunga», altså dansk tungemål. På 1500-talet var skilnaden mellom norsk og dansk framleis mindre enn i dag. Særleg for søraustnorske skrivarar var det kanskje lettare å skrive eit moderne dansk enn eit arkaisk gammalnorsk, vert det hevda.

Det danske skriftspråket vart forstått, iallfall av eliten, og kunne brukast. Etter kvart som det vart meir brukt, vart det òg lettare for fleire å forstå det.

Dansk skriftspråk i Noreg

Frå 1500 til 1800 fekk dansk ei fastare normering. Språket på Sjælland og i København vart normerande for ordval og skrivemåte. Såkalla «provinsialismar» vart meir påfallande og freista luka ut. Det galdt òg ord som hadde kome frå norsk. Med allmugeskolen frå 1700-talet fekk skriftspråket sterkare fotfeste også hos allmugen.

Inntil slutten av 1700-talet hadde alle tala sin dialekt. Det vil seie at alle som var norskfødde, tala den norske dialekten sin. Den norske over- og mellomklassen byrja da å leggje om i retning av eit dansk talemål. Det vart sagt at på 1800-talet vart den beste dansken tala i Christiania. Der tala dei meir bokstavrett enn i Danmark. Allmugen og folk på landet, til saman over 90 % av folket, heldt fram med å tale dialekt.

Unionen med Sverige frå 1814 fekk liten innverknad på språksituasjonen i Noreg. Språkleg heldt dansketida fram enno i lang tid. Med betre skolevesen stod det danske skriftspråket, eller «Modersmaalet» som ein lika å kalle det, enda sterkare i åra etter 1814.

Norske stadnamn og dansk/eldre skriftmønster

Dei norske stadnamna vart sjeldan totalt endra, men måtte tilpasse seg det som den gongen var gjeldande dansk skriftmønster:

Felleskjønn: *-myren* (for *-myra*), *-øien* (for *-øya*)

Monoftong: *ø* (for *au*, *øy*) og *e* (for *ei*). *Lerbroen* (for *Leirbrua*)

B, *d* og *g* for *p*, *t* og *k* etter vokal: *-vigen* (for *-vika*), *Søbstad* (for *Saupstad*)

Reduksjonsvokal: *e* for *a*, *i* og *u*. *Lundemo* (for *Lundamo*), *Sneen* (for *Snøan*)

Uhistorisk *nd* og *ld*: > *-vand* (*-vatn/-vann*), *vold* (*voll*)

Fleirtal: *Froøerne* (*Froan*), *Røeren* (*Røran*)

Lang vokal: *Røeren*, *Huus*

Enkel konsonant etter kort vokal: *Kot*, *Kotsøy*, *Grilstad* (*Grillstad*)

Dette vart ikkje alltid konsekvent gjennomført. Resultatet kunne vere eit kompromiss mellom norsk og dansk tradisjon: *Eikaberg* > *Ekeberg*, *Volløya* > *Volløien*. Dessutan: Norsk heldt seg lenger i listene i jordebøkene over gards- og bygdenamn enn det som var vanleg i skriftspråket elles.

Fornorsking av skrivemåten av norske stadnamn etter 1814

Det danske skriftspråket stod sterkt i Noreg i den første halvdel av 1800-talet. I den andre halvdel av hundreåret kom landsmålet som norsk avløy-sar og vi fekk ei fornorsking av dansk til norsk-dansk. Stadnamna var noko som ein tidleg interesserte seg for å fornorske. Arbeidet skjedde gjerne i samband med namn i matrikkelen (register over gardseigedomar med namn og nummer basert på administrativ inndeling) og på kart.

Korleis var (og er) fornorsking mogleg?

Den ekte bygdeuttalen av namna har eksistert heilt fram til våre dagar. Det er den uttalen som har utvikla seg naturleg av dei gamle namna gjennom tidene. Språkvitskapen gjer at ein lettare forstår kva for ord det er som gøy-mer seg i namna. Dette gjer ei fornuftig normering etter gjeldande rettskriving og rettskrivingsprinsipp mogleg. Resultatet er at dei gamle namna vert gjenoppretta i ei moderne norsk språkdrakt. Lov om stadnamn har som hovudregel for normering at ein tek utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen og normerer i samsvar med gjeldande rettskrivingsprinsipp. Lova bestemmer saksgangen i namnesaker og seier kven som er vedtaksorgan for dei ulike namnetypane. For naturnamn og tradisjonelle gards- og bruks-namn er Statens kartverk vedtaksorgan.

Skrivemåtar av norske gardnamn

Her er nokre døme frå Trondheims-området på skrivemåten av norske gardsnamn gjennom tidene.

1400-talet	1500-talet	1600-talet	1700-talet	I dag
af Rønawolum	Rønuoldt	Rinnguold	Ringvold	Ringvål
af Leinom	Lene	Lehnne	Leinum	Leinan
af Eggio	Egge	Eggen	Eggen	Egган
Jærlaleinar	Jellenn	Giellenn	Gellein	Jellein
af Kalfsase	Kolsaas	Kalsaas	Kulsaas	Kolsås/Kulsås
af Stokkom	Stocke	Stoecke	Stoche	Stokkan

Døma på skrivemåte frå 1400-talet har norsk form av namnet etter uttalen. Skrivemåtane frå 1500-, 1600- og 1700-talet har danske innslag i skiftande grad. I dag er det oftast gjenoppretta ei norsk form basert på uttale, tolking og gjeldande rettskriving/rettskrivingsprinsipp. *Kolsås* eller *Kulsås* har ikkje fått vedteken skrivemåte etter stadnamnlova. Namnet er no teke i bruk i *Kulsås Terrasse*, som er nytta av utbyggjarane av eit bustadfelt på grunnen til denne garden.

Motstand mot fornorsking og modernisering av skrivemåten

Fornorskingsstrevet møter av og til motstand. Motstanden er truleg motivert av fleire grunnar. Dei som er mest nærliggjande å tenkje seg, er:

- Skrivemåten av familienamnet
- Skriftradisjon frå 1700-talet, og dermed vane.
- Status. Er dei danskpåverka skrivemåtane staselegare?

I det heile er det ofte motstand mot det som vert oppfatta som endring!

Der vedtaksorgan og klagar ikkje vert samde om skrivemåten, vert saka avgjort av Klagenemnda for stadnamnsaker. Her kjem ei oversikt over klager på vedtak av skrivemåten av gardsnamn og bruksnamn i Trøndelag dei siste åra.

Døme frå namnesaker i Sør-Trøndelag

Påklaga namneform	Ynsket åt eigaren	Vedtak i Klagenemnda	Omstridde prinsipp
Grillstad	Grilstad	Grillstad	Rettskrivingsprinsipp
Skjeggstad	Skjegstad	Skjeggstad	Rettskrivingsprinsipp
Nedre Tennel	Nedre Tøndel	Nedre Tennel	Rettskr.prins. + vokal
Nordre Myr	Myhr Nordre	Nordre Myr	Rettskr.prins. + norm.pr.
Movollen	Movold	Movollen	Rettskr.prins. + artikkel
Vinndalen	Vindal	Vinndalen	Rettskr.prins. + artikkel
Snekkvika	Snekvik	Snekkvika	Rettskr.prins. + artikkel
Dørndalen	Dyrendahl	Dørndal	Rettskr.prins. + artikkel
Litller	Lilleleer	Litller	Rettskr. + no. ordform
Jaktøya	Jagtøyen/Jaktøyen	Jaktøya	Rettskr.prins. + hokj.
Vølset	Volseth/Voldsæt	Vølset	Rettskr.prins. + vokal
Kvernavika	Kvernvik	Kvernavika	Art. + samansetj.vokal
Flaknan	Flakne	Flaknan	Fullvokal/reduksjonsvok.
Vinjan	Vinje	Vinjan	Fullvokal/reduksjonsvok.

Håmmår	Hammer	Hammar	Fullvokal/reduksjonsvok.
--------	--------	--------	--------------------------

Døme frå namnesaker i Nord-Trøndelag

Påklaga namneform	Ynsket åt eigaren	Vedtak i Klagenemnda	Omstridde prinsipp
Kjellåsen	Kjelåsen	Kjellåsen	Tolking + rettskriving
Kjellvika	Kjelvika	Kjellvika	Tolking + rettskriving
Hjellen	Helden	Hjellen	Tolking + rettskriving
Tjønnsøya	Kjønøy	Tjønnsøya	Tolking, rettskr.p. + art.
Hatlan	Hatland	Hatlan	Tolking
Re	Ree	Re	Rettskriving
Tossåsen	Totsås	Tossåsen	Rettskr.prins. + art.
Salthåmmår	Salthammer	Salthammar	Vokal
Hammar	Hammer	Hammer	Fullvokal/reduksjonsvok.
Litlenget	Lilleeng	Litlenget	No. ordform + artikkel
Litlgarden	Lillegård	Litlgarden	No. ordform + artikkel
Gjemle	Gjemle	Gjemle	Uhistorisk bokstav
Munkby	Munkeby	Munkby	Samansetningsledd

For namn i Trøndelag har Klagenemnda gjeve Kartverket medhald i rundt 80 % av tilfella, medan klagaren har fått medhald i bortimot 10 %. I dei om lag 10 prosentane som står att, har Klagenemnda gjort kompromissvedtak.

Kuriositetar i Trondheim

I Trondheim finn vi framleis døme på inkonsekvensar i skrivemåten av ein del stadnamn på grunn av mangelfull fornorsking. Vi har bydelsnamnet *Ila* og *Ila skole*, men likevel *Ilen kirke*. Vi har stadnamnet *Valan*, men likevel *Tempe* og *Valene småkirke*. Den yste delen av Øya har fått namnet *Nidarø*, men der finn vi òg *Nidarøy gate*. På Tiller finn vi gardsnamnet *Rosta*, som ikkje har fått vedteken skrivemåte. Dermed er den parallelle skrivemåten *Rosten* også lovleg. Og det er nettopp denne skrivemåten som vert brukt i vegnamna *Østre Rosten* og *Vestre Rosten*, og som namn på *Rosten skole*.

Skovgård og *Skovgårdkrysset* kjem i ein annan kategori. Skovgård har hatt denne danske forma frå staden fekk dette namnet. Det er altså ikkje eit norsk tradisjonsnamn som er omskrive til dansk og som lyt få att si norske form. Det same gjeld til dømes *Charlottenlund*, *Marienberg*, *Marienburg*, *Othilienborg* og *Nøisomhet* (som til dagleg gjerne vert kalla *Wullums-gården*).

Konklusjon

1. Det står att mange stadnamn med skrivemåtar som strider mot prinsippa i lov om stadnamn.

2. Eigaren ynskjer ofte gamle skrivemåtar, som gjerne stammar frå dansketida.
3. Stadnamnlova sikrar norske skrivemåtar som ligg nære den lokalt nedervde uttalen.
4. Namnekonsulenttenesta, Statens kartverk og Klagenemnda tolkar stadnamnlova nokså likt. Statistikken kan tolkast slik at det stort sett er dei sakene der lokalt ynske strider mot prinsippa i stadnamnlova, som endar til avgjerd i Klagenemnda. I så fall fungerer systemet slik det skal.

Nils Jørgen Gaasvik, Trondheim
gaanil@statkart.no

TANKER OM EN DATABASE FOR SAMISKE STEDSNAV N

Kort historikk

Det er nå 12 år siden ideen om en samisk navnedatabase ble «satt på papi-ret», i form av en finansieringssøknad til Kulturdepartementet. Denne søknaden ble fremmet i 1993, av Kaisa Rautio Helander, sekretæren for den daværende *Navnekonsulenttjenesten for samiske og finske navn*. Som kjent er ansvaret for samiske og finske stedsnavn senere delt mellom to separate konsulenttjenester, og samiske stedsnavn sorterer nå under *Navnekonsulenttjenesten for samiske navn* – eller *Nammanevvohat*, som det heter på samisk. Namma-nevvohat er underlagt Sametinget.

Kulturdepartementet bevilget midler, slik at man kunne starte arbeidet med å bygge opp en database for samiske stedsnavn. Oppbyggingen av databasen skulle i første omgang omfatte Thor Frettes stedsnavnsamling, som består av ca. 15 000 arkivkort. Nammanevvohat fikk i 1992 en kopi av denne samlingen fra Seksjon for navnegransking ved Universitetet i Oslo. Thor Frettes stedsnavnsamling er av svært stor betydning for arbeidet med samiske stedsnavn, slik det går fram av prosjektbeskrivelsen fra 1993: «Dette materialet er det viktigste sammenligningsmaterialet som navnekonsulenttjenesten for samiske navn har i det daglige navnearbeidet, spesielt når det gjelder samiske kartnavn i N-50-serien. [...] I samisk navnegransking er dette arkivmaterialet på alle måter en sentral kilde bl.a. ved at materialet inneholder nøyaktige opplysninger om morfologisk struktur av enkelte navn og i tillegg viktig informasjon om navneleddenes betydninger og/eller tolkningsmuligheter» (Rautio Helander 1993: 1).

I søknaden skisserte Nammanevvohat mulighetene for senere å utvide databasen ved å legge inn andre samlinger, f.eks. Rantalas samling av sjøsamiske stedsnavn fra Varanger (ca. 2000 kort) og materiale fra Qvigstads utgivelser om samiske stedsnavn.

Grunnleggende prinsipper for utforming av en database for samiske stedsnavn

Ett av de viktigste formålene med en database for samiske stedsnavn er å gjøre materialet tilgjengelig. Databasen vil være av særlig interesse for samisktalende brukere (navneforskere, språkforskere, publikum generelt), men vil også være til nytte for ikke-samisktalende, som f.eks. kartografer, navneforskere og publikum. Det vil være mest hensiktsmessig å gi databasen en allsamisk profil, slik at den omfatter materiale fra flere av, eller alle, de ulike samiske språkene. Jeg bruker derfor betegnelsen database for *samiske* stedsnavn. Dette innebærer selvfølgelig et behov for å samarbeide med navnegranskings-institusjoner i flere land – Norge, Finland, Sverige, eventuelt også i Russland.

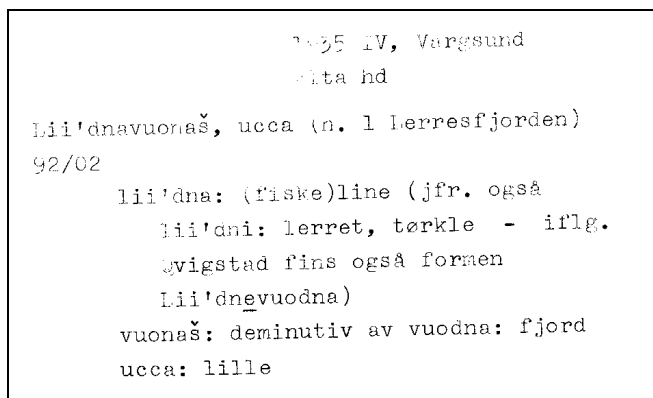
Det finnes pr. i dag ikke noe eget stedsnavnarkiv for historiske samlinger av samiske stedsnavn. I Sverige ivaretas historiske stedsnavnsamlinger (både samiske og ikke-samiske) av *Ortnamnsarkivene*, og i Finland av egne stedsnavnarkiv underlagt *Forskningssentralen för inhemska språk*. Disse ble etablert på begynnelsen av 1900-tallet. Fornorskningspolitikken som ble ført i Norge på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet, førte til at registrering og bevaring av samiske stedsnavn ikke var et prioritert område innen stedsnavnarbeidet her i landet. Det er derfor nødvendig at en samisk database for stedsnavn ivaretar både diakroniske og synkroniske behov – databasen må inneholde både historiske stedsnavnsamlinger (navnearkiv) og godkjente/vedtatte navneformer slik de benyttes i dagens moderne samfunn.

Det er dessuten absolutt nødvendig å benytte tekniske løsninger som takler det samiske tegnsettet, både ved innskriving av data og ved søk i databasen. Utviklingen av UNICODE har gitt muligheter for standardisering av en samisk tegnsettløsning for IT, og dette er til stor hjelp i utformingen av en database for stedsnavn. Man må imidlertid også finne løsninger for konvertering av eller kommunikasjon med registre som er opprettet ved hjelp av eldre løsninger for samisk tegnsett, i og med at disse ikke alltid lar seg overføre automatisk til en UNICODE-basert database.

Om stedsnavns materialet

Historiske samlinger

Som nevnt ovenfor består Thor Frettes samling av om lag 15 000 arkivkort. Følgende eksempel viser hvordan kortene er utformet, og hva slags opplysninger som gis om de enkelte stedsnavn.

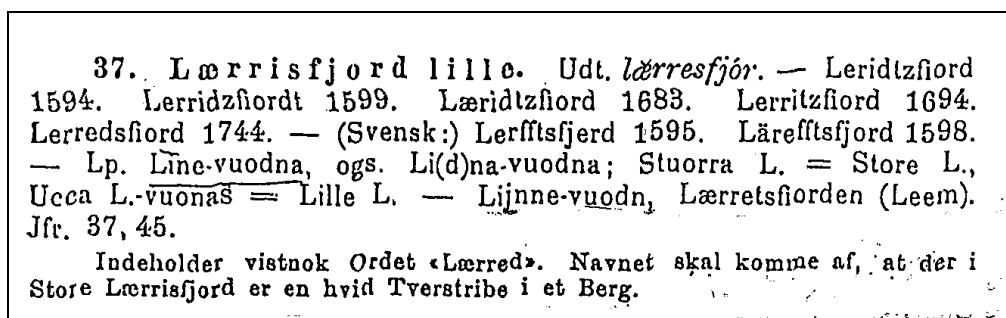

BILDE 1: EKSEMPEL FRA FRETTE'S SAMLING: LII'DNAVUONAŠ, UCCA.

Stedsnavnene er skrevet etter gammel ortografi, med tilhørende forklaringer på norsk. Det er derfor nødvendig å skrive denne informasjonen inn i databasen, samt å omsette stedsnavnmaterialet til gjeldende ortografi. Som man kan se av eksempelet, bærer kortene preg av slitasje, og digitalisering har derfor vært viktig også for bevaringen av dette materialet.

Også Qvigstads samlinger (utgitt i bokform) foreligger i gammel ortografi, og bør omsettes til dagens rettskrivning. Rantals samling av sjøsamiske stedsnavn fra Varanger, samt deler av materiale samlet inn i Kvængen er nå digitalisert i forbindelse med Kaisa Rautio Helanders doktorgradsarbeid.

Følgende eksempel (bilde 2) er hentet fra materiale bearbeidet av Qvigstad, som ble utgitt i 1924 som tilleggsbind til Oluf Ryghs serie *Norske Gaardenavne*:

BILDE 2: EKSEMPEL PÅ MATERIALE BEARBEIDET AV QVIGSTAD (Rygh 1924: 77, 79).

Som man kan se, har Qvigstad først tatt med flere tidligere skrivemåter for den norske navneformen (*Lille Lerresfjord*). Disse er hentet bl.a. fra folketellingsdokumenter, skattelister og landmålerdokumentasjon. Videre har Qvigstad tatt med tre ulike registreringer av den samiske navneformen (*Līne-vuodna*, *Li(i)dna-vuodna* og *Lijnne-vuodn*), hvor den siste ser ut til å ligge nærmest opp mot den lokale uttalen av navnet.

Utgivelsen fra 1924 bygger på relativt gammelt materiale, blant annet dokumentet *Finnmarken Sorenskriveri Landmålerprotokol*, som ble ført i årene fra og med 1778. Landmålerprotokollen inneholder store mengder samiske stedsnavn bl.a. fra Altafjord-området. Protokollen er i seg selv svært interessant, og jeg arbeider med å omsette stedsnavnene til dagens rettskrivning. Jeg får dessuten hjelp av informanter i forsøk på å lokalisere beliggenheten til de enkelte stedene, i og med at det ikke ble utarbeidet noe kart i forbindelse med landmålingen.

Synkronisk materiale

Når det gjelder synkronisk samisk navnemateriale, inneholder Statens kartverks database SSR (Sentralt stedsnavnregister) en utmerket oversikt over vedtatte navneformer. Som man kan se av følgende kartutsnitt (bilde 3), er samiske stedsnavn i SSR allerede dataført i henhold til gjeldende rettskrivning. Bilde 3 viser en del av Stuora Liidnavuotna (Store Lerresfjord), som er nevnt i eksemplene ovenfor.

BILDE 3: UTSNITT AV KART HENTET FRA SSR, STUORA LIIDNAVUOTNA I ALTA KOMMUNE (SSRSak – v 4.0 – SSR Sentralt stedsnavnregister, NGIS webkart).

Utfordringer i det videre arbeidet med databasen

I prosjektbeskrivelsen fra 1993 legges det til grunn at databasen må inneholde historiske navnesamlinger i sin originale form. I tillegg skal man etter hvert kunne supplere med annen informasjon om de enkelte stedsnavn, f.eks. omsetting til dagens rettskrivning, ordsemantiske forklaringer, morfologiske opplysninger, geografiske og kartografiske opplysninger osv. I henhold til prosjektplanen fra 1993 er det skannet inn bilder av samtlige navnekort fra Thor Frettes stedsnavnsamling. Det ble også lagt ned mye arbeid i å finne en mest mulig hensiktsmessig utforming av en HyperCard-del (skjerm bildevisning) som skal inneholde informasjonfeltet tilknyttet hvert enkelt navnekort.

Arbeidet med databasen stoppet mer eller mindre opp på slutten av 1990-tallet. Dette skyldtes delvis knapphet på personalressurser i Nammanevvohat, og delvis at man støtte på forholdsvis store datatekniske utfordringer i arbeidet med databasen.

Det har skjedd svært mye innen utviklingen av IT og internettløsninger siden database-prosjektet startet opp, og blant annet Statens kartverks arbeid med Norge digitalt og EuroGeoNames gir store muligheter for å finne gode tekniske løsninger for dataføring av det historiske navnematerialet, samt utforming av databasen og søkbare visninger. Som nevnt løser UNICODE utfordringene med det samiske tegnsettet, noe som i stor grad vil forenkle arbeidet med søkbare felter/kategorier i databasen. En allsamisk database for stedsnavn vil etter hvert kunne omfatte kolasamiske stedsnavn, og da behøver man tekniske løsninger som også fungerer for det kyrilliske alfabetet.

Det vil være naturlig å benytte SSR som kilde for synkronisk materiale i en database for samiske stedsnavn. Koblinger mellom SSR og en ny samisk navnedatabase kan by på tekniske utfordringer i og med at SSR er bygd opp over eldre tegnsettløsninger, og at en ny database trolig vil baseres på UNICODE.

Ressursmessige forhold har vært en betydelig utfordring for arbeidet med databasen, og dette må løses dersom navnedatabasen skal bli en realitet. Nammanevvohat har pr. i dag ikke kapasitet til å prioritere arbeidet med stedsnavnarkiv. Samisk Arkiv er for tiden inne i en omorganiseringsprosess. I den forbindelse utreder man bl.a. mulighetene for å ta arbeidet med stedsnavnarkiv og database for samiske stedsnavn inn under Samisk Arkiv.

Den allsamiske dimensjonen ved databearbeidet kan i første omgang ivaretas gjennom linker mellom databasen og de ulike etatene som arbeider med stedsnavn og stedsnavnarkiv i Norge, Finland, Sverige og ev. Russland.

Kilder

- Frette, Thor. Stedsnavnsamling. Nammanevvohat, Sámediggi. Guovdageaidnu.
- Rautio Helander, Kaisa. 1993. Prosjektbeskrivelse for database med samisk stedsnavnmateriale. Navnekonsulenttjenesten for samiske og finske navn/ Nammanevvohat. Guovdageaidnu.
- Rygh, Oluf. 1924. *Navne paa matrikulerede jordeiendomme i Finmarkens Amt.* (Norske Gaardnavne bd. 18.) Utg. av J. Qvigstad og Magnus Olsen. Kristiania.
- SSR – Sentralt stedsnavnregister, Statens kartverk.

Marit Breie Henriksen, Guovdageaidnu
marit-breie.henriksen@samiskhs.no

DEBATT OM STAVNINGEN AV UTLÄNDSKA NAMN I FINSKAN PÅ 1800-TALET

Rekommendationerna för hur utländska namn i dag ska skrivas på finska kan sammanfattas i tre tumregler: 1) namnen skrivs i första hand på samma sätt som i källspråket, 2) man försöker undvika att nya förfinska namn ska uppstå och 3) etablerade och konventionella internationella namn, *exonym*, skrivs och behandlas som de egna ortnamnen. Den här typen av rekommendationer ges också av FN:s ortnamnskonferenser, som har hållits sedan år 1967.

I Finland kom man fram till den här linjen redan år 1845, efter en kort men intensiv diskussion. Diskussionen fortsatte dock under flera årtionden efteråt. De huvudsakliga argument som då framfördes och de olika linjer som representerades verkar leva fortfarande. Då och då uppstår diskussioner om att namns ortografi bör bevaras, om anpassningen av namn och till och med om en översättning av namn. Dessa diskussioner förekommer såväl i namnplaneringen inom tvåspråkiga områden som speciellt i uppbyggnaden av minoritetsspråken – i Finland är dessa samiska, romani och teckenspråk.

I Finland var man redan på 1500-talet tvungen att ta ställning till stavningen av utländska namn, i och med de första översättningarna av Bibeln till finska. Speciellt aktuellt blev ämnet på 1800-talet under det nationella uppvaknandet: Finlands statliga förbund med Sverige hade upplösts i kriget mellan Ryssland och Sverige-Finland år 1809 och Finland hade erövrats av Ryssland och blivit ett autonomt storfurstendöme. Under autonomin började

man kartlägga och medvetet skapa den egna historien. Till detta hörde även att utveckla det finska skriftspråket och att stabilisera dess normer. Finskan godkändes som landets officiella språk vid sidan av svenskan först år 1863.

Bokstäverna *b, c, d, f, g, q, x, z* och *å* onaturliga i finskan

På 1840-talet härjade diskussionen verkligen fritt. Man översatte läroböcker i geografi och gav ut kartböcker på finska, och såväl lingvisterna som experterna på historia och geografi kritiserade namnvalen. Den största bomben släppte läkaren E. A. Ingman med sin artikel «Om främmande namns skrifning på Finska» (1845), som innehöll skrivråd och förslag på förfinskade namn.

Ingman jämställde ortnamn med lånord. Han ansåg att utländska ortnamn skulle skrivas som alla andra ord, dvs. endast med finska bokstäver. Klusilerna *d* och *g* såg han som halvt finska, eftersom de behövdes i böjningen av ord med *t* och *k*, men *b, c, f, q, x, z* och *å* var enligt honom främmande och skulle förkastas. Som utgångspunkt skulle man välja namnets uttal i originalspråket, t. ex. *Bordeaux* [bårdå:] > *Portoo* eller *Portova*.

Namnens rätt: att vara namn

Det uppstod snabbt kritik. Fabian Collan, rektor för gymnasiet i Kuopi skrev samma år en artikel i tidningen *Saima*. Han ifrågasatte principen att skriva utländska namn i enlighet med det finska uttalet. Han var den första som medvetet skilde på ord och namn: Det var rätt att skriftspråket följer talspråket, men det kravet borde inte gälla utländska namn som finns utanför språkets egna gränser. Språket är en levande organism som ur egna förråd kan bilda nya ord och begrepp, men detta gäller inte främmande namn.

Enligt Collan hade historieförfattare i Europa börjat följa sitt folks uttal bara för de namn som folket redan tidigare hade använt. Dessa namn var enligt Collan emellertid ytterst få, och de begränsades till namn på länder, gränser och hamnar samt på större städer. Collan ansåg att ett eget tillämpat skriftspråk för folket skulle öka klyftan mellan folket och de bildade klaserna (*Saima* 31.7.1845).

Sammandrag av diskussionen

Konfrontationen mellan Ingman och Collan startade en diskussion som pågick i decennier. I denna deltog den tidens intelligentia.

I diskussionen kan man grovt sett urskilja sex olika huvudlinjer: 1) en *exonymsyn* som förespråkar anpassning, dvs. att utländska namn på finska ska skrivas enligt uttalet i källspråket, men med finska bokstäver, 2) en *endonymsyn* som talar för bevaring, dvs. att namnen skrivs som i käll-

språket och att man lär sig hur de ska uttalas eller uttalar dem så gott man kan, 3) en *förmedlingssyn* som anser att förmedlingsspråket är en auktoritet, dvs. att namnen ska skrivas så som de skrivs i de språk som har förmedlat bildningen till Finland (vanligen de germanska språken), 4) en *kulturnivåsyn* som talar för differentiering och anser att namnen bör anpassas i skrifter som är riktade till den finska allmogen men bevaras oanpassade i vetenskapliga skrifter och i publikationer som är riktade till den bildade befolkningen, 5) en *liberal syn* som förespråkar fri utveckling och som förlitar sig på den naturliga språkutvecklingen och 6) en *kompromissyn* som anser att de redan etablerade anpassade och översatta namnen accepteras, men att andra namn bör skrivas på samma sätt som i källspråket.

Mot ett samförstånd

Tiden räckte dock tydligen inte till för att namnen skulle få hitta sin egen plats, utan man tvingades skynda på processen. Collan hade stakat ut vägen för en kompromiss som var godtagbar för representanterna för alla synsätt.

De som förespråkade en kompromiss talade för ett gemensamt språk och ett gemensamt fosterland, där allmogen och de bildade inte skulle åtskiljas med hjälp av olik undervisning. De försvarade användningen av främmande bokstäver för att man på så sätt kunde undvika förvirring i användningen av kartböcker och annan litteratur. Det invanda ville man dock inte ändra. De former godkändes som folket hade lärt sig på gehör och som hade fått en etablerad form efter en lång tids användning. Här uppfattades namnen som något som folket på sätt och vis hade skapat för att namnge referenten. Finska litteratursällskapet intog i stora drag samma ståndpunkt vid sitt 50-årsjubileum år 1881. Ståndpunkten har även bekräftats i senare språkläror.

För en nation som var på väg mot självständighet var arbetet med att etablera principer på 1800-talet en kamp för att bygga upp det egna språket och den egna kulturen och att göra dessa kända. Samma frågor är i dag aktuella för många minoritetsspråk, som håller på och formar sin egen status. Man är tvungen att etablera de egna normerna under tryck av majoritetsspråket. När ska man skapa eget, och när är det klokast att låna? En av anhängarna av kompromissynen motiverade år 1856 i tidningen sina skrivråd på följande sätt: Detta anser jag vara en sak som grundar sig på rättskänsla. Hur kunde vi be främlingar att skriva våra namn rätt, om inte vi i vår tur skriver deras namn rätt?

Detta referat är baserat på min analys av 110 tidnings- och tidskriftsartiklar som publicerades under åren 1839–1890. Analysen publicerades år 2004 i mer omfattande form på finska med titeln «Kotoista vai kansainvälistä.

Keskustelu ulkomaisista nimistä 1800-luvun lehdistössä» [Inhemskt eller internationellt. Diskussion om utländska namn i 1800-talets press] i boken *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla* [Att utarbeta ett gemensamt språk. Synvinklar på det finska skriftspråkets utveckling på 1800-talet], red. Katja Huumo, Lea Laitinen och Outi Paloposki.

Sirkka Paikkala, Helsingfors
sirkka.paikkala@kotus.fi

INFORMATIONSSKRIFT OM FN:S ARBETE MED ORTNAMN

I den upplaga av Roths skolasatlas som användes i Sverige på 1950-talet var *Skagerack* namnet på den del av Nordsjön som går in mot Sverige mellan Norge och Danmark. Motsvarande namn stavades i Norge *Skagerak* och i Danmark *Skagerrak*. Vid den andra FN-konferensen om geografiska namn i London 1972 kunde Norge rapportera, att länderna enats om en gemensam stavning, nämligen *Skagerrak*. Namnet hade därmed blivit standardiserat.

Exemplet visar på ett fall, där berörda länder enats om stavningen av namnet på ett objekt utanför ett enskilt lands överhöghet, enligt FN:s språkbruk. Exemplet visar också att det, när det gäller ortnamn, förutom den nationella och den internationella referensramen finns en mellannivå, som man skulle kunna kalla den globalt regionala. I FN-arbetet med ortnamn har man tagit fasta på detta och sammanfört länderna i s.k. divisioner utifrån språkliga/regionala förutsättningar. De nordiska länderna bildar här en egen, nordisk division.

Skrift om FN:s ortnamnsverksamhet

FN har sedan 1960-talet arbetat med internationell standardisering av ortnamn. Arbetet har huvudsakligen bedrivits inom FN-organisationen och en svårighet har varit att nå ut med information och att få gehör för arbetet. Organisationen har själv uppmärksammat detta och 1992 skapades en arbetsgrupp för publicering och finansiering. I resolution VI/5 från konferensen i Montreal detta år konstateras en brist på intresse hos internationella samfundet för dessa frågor, brist på informationsspridning och, ytterst, en brist på medel. Arbetsgruppen har sedan fungerat som sammanhållande i frågor om information och publicering och konkret producerat en informationsbroschyr om standardisering av geografiska namn.

För att på nordiskt område sprida mer kunskap om det här arbetet bestämde vi inom den nordiska divisionen i samband med konferensen i Berlin 2002 att utarbeta en skrift, som skulle informera om arbetet. Uppgiften gavs åt författaren till denna anmälan, och arbetet är nu klart.

Skriften omfattar drygt 100 sidor och är skriven på svenska med en sammanfattning på engelska för varje kapitel. Den behandlar de större frågorna inom verksamhetsområdet, såsom historik, den stora resolutionen om nationell standardisering från konferensen 1967, exonymer, latinisering, namn på länder och terminologi. Det sista kapitlet försöker ge råd, då det praktiskt gäller att inhämta uppgifter om standardiserade namnformer. Skriften avslutas med en litteraturlista.

Behovet av standardisering

Behovet av internationell standardisering av ortnamn diskuterades redan på 1800-talet. Motsvarande diskussioner startade inom FN på 1940-talet, och man kan alltså säga, att detta ämne varit på FN:s agenda stort sett lika länge som FN funnits till. När verksamheten kom igång, byggde den bl.a. på enkätsvar från 23 länder och från flera internationella organisationer.

Flera av svaren hade stött förslaget om att varje ortnamn borde skrivas i enlighet med sin inhemska form. Här stöter vi redan i inledningen av arbetet på principen om givarlandets företrädare, en princip som sedan gått igen i FN-arbetet t.ex. i fråga om endonymernas företrädesrätt framför exonymerna. Principen om givarlandets företrädesrätt möter också i fråga om system för latinisering av icke-latinsk skrift.

Organisation

FN-verksamhetens organisation och hur den bedrivs är beskrivet i NORNA-rapporter 68. Arbetet bygger på konferenserna vart femte år med delegater från FN:s medlemsländer, expertgruppsmöten vart annat år med representation från divisionerna samt däremellan arbetsgrupper som verkar. Expertgruppen leds av en ordförande och inom FN-organisationen finns ett sekretariat för dessa frågor.

Divisionsindelningen är inte strikt, samma land kan tillhöra flera divisioner och divisionernas storlek varierar. Till vissa divisioner är många länder anslutna, 22 länder räknas t.ex. till latin-amerikanska divisionen. Några länder bildar egna divisioner, antingen för att de är stora, som Kina, eller för att ett samgående med grannstaterna inte ter sig naturligt av andra skäl, som i fallet Israel. De nordiska länderna bildar alltså Norden Division.

Målet: nationell och internationell standardisering

Målet för verksamheten är internationell standardisering. Den internationella standardiseringen bygger på den nationella standardiseringen, i sin tur grundad på internationella överenskommelser i FN:s regi. En grundläggande resolution om nationell standardisering antogs redan vid den första konferensen 1967 i Genève.

Ortnamnsverksamheten inom de nordiska länderna bedrivs i huvudsak enligt det internationella samfundets rekommendationer. Däremot finns det brister i efterlevnaden av andra länders standardiserade namnformer. Vid 1977 års konferens röstades t.ex. ett resolutionsförslag igenom om det kinesiska fonetiska alfabetet *Pinyin* för latinisering av kinesiska ortnamn. Idag, 28 år efter det att resolutionen antagits som internationell standard, använder fortfarande Sveriges radio och TV formen *Peking* i stället för *Beijing*.

Exemplet tangerar ett av ämnesområdena i FN-arbetet, nämligen latinisering av icke-latinsk skrift, och ämnet har fått ett eget kapitel i den aktuella skriften. Den grupp som arbetar med latinisering av ortnamn i icke-latinsk skrift har nått långt, även om något system för t.ex. japanska ännu inte är sanktionerat och latiniseringen av arabiska inte är enhetligt genomförd.

Exonymer

En sportkommentator i den svenska televisionen rapporterade vid ett tillfälle om fotbollslaget Napoli från Neapel. Att fotbollslaget alltså har stadens namn räckte inte för lokaliseringen, utan han var tvungen att förtydliga med den svenska exonymen. Som namn på fotbollslaget dög däremot endonymen *Napoli*.

Ordet *Neapel* ovan är ett exempel på en s.k. exonym. Användningen av exonymer är ett stort ämne i detta FN-arbete och FN:s intentioner har hela tiden varit, att användningen av exonymer bör minska.

Åtta resolutioner har hittills antagits under ämnet exonymer. Resolution II/29 (London 1972) rekommenderar, att användningen av exonymer skall minska så mycket och så snabbt som möjligt. Ribban lades alltså från början högt. Tio år senare, 1982, konstateras, att utmönstringen av exonymer inte går fram med samma intensitet i alla länder. Rekommendationen är därför, att exonymer som ger upphov till internationella problem skall användas sparsamt och publiceras inom parentes vid det standardiserade namnet (om de skall tas med).

15 år senare i resolution V/13 (Montreal 1987) rekommenderas en ytterligare minskning i exonymanvändningen. Länderna bör intensifiera sina ansträngningar att tillhålla allmänna och privata organisationer såsom

utbildningsanstalter, transportföretag och medier att minska användningen av exonymer i sin verksamhet. Här skulle alltså sportkommentatorer i TV fångas in.

30 år senare, på konferensen i Berlin 2002, rekommenderar resolution VIII/4 att en arbetsgrupp för exonymer skall bildas mot bakgrund av en iakttagen tendens till ökad förekomst av exonymer i många länder.

Historien visar alltså, att det har funnits ett glapp mellan FN:s ambitioner och verkligheten. Varför är det så? Vilka hinder finns nationellt för att anpassa sig till de internationella rekommendationerna om att i högre grad frångå användningen av exonymer?

En orsak kan vara den som Eeva Maria Närhi framhöll i sitt anförande om exonymer vid NORNAs 26:e symposium i Oslo 1997, nämligen att även exonymer kan ha ett kulturellt värde. Många exonymer ingår som nedärvda ord i ett språk. Att i svenskan t.ex. byta ut ordet *Tyskland* mot *Deutschland* skulle te sig språkligt främmande.

Skillnader i alfabet och skriftsystem bäddar också för missförstånd och uppkomst av exonymer. Man kan i sammanhanget tänka på den defektiva alfabetiska skriften, där bokstavstecken helt eller delvis saknas för vokaler.

Ett annat problem är språkens olikheter i fråga om ljud och ljudkombinationer. Persiskans och arabiskans gutturala *g* är t.ex. omöjligt för en otränad västerlänning att uttala, och samma språks säruttal av närstående vokaler, där man inte gör diftonger, känns främmande för andra språkbrukare. En iranier å sin sida, liksom en japan eller spanjor, har svårt att uttala initialt *s* i kombination med konsonant. En iranier eller en spanjor tar därför sats i en framförställd vokal, medan en japan stoppar in en vokal mellan *s* och *t* i ordet *Stockholm*. Detta är svårigheter, som man i sammanhanget inte kan bortse från.

Jag vill också peka på de allmänna attityderna till exonymer. Så t.ex. är de egna exonymerna för andras ortnamn inte alls lika odiösa som andras exonymer för det egna landets ortnamn. Andras utnyttjande av exonymer för det egna landets ortnamn kan t.o.m. uppfattas som en kränkning av rätten till de egna namnen, ja, som en form av kulturell aggression. Detta ligger nära till hands när ortnamn är satta av erövrare och kolonisatörer. *Mount Everest* fick t.ex. strykas ur ett FN-dokument efter protester från asiatiska länder, eftersom *Mount Everest* är en kolonialmakts exonym för tibetanska *Zhomo Langma* eller nepalesiska *Sagarmatha*.

Det förekommer också sammanhang, där man kan uppleva att just exonymerna tillmäts ett särskilt värde. Jag tänker t.ex. på turistbyråer i Sverige, där man kan se affischer om främmande länder, namngivna med engelska exonymer. Meningen med detta är, som jag tolkar det, att den engelska

exonymen, t.ex. *Greece* på en affisch om Grekland, skall signalera utland och ge en doft av stora världen. Att skriva den svenska exonymen *Grekland*, eftersom affischen är avsedd för svenskar, skulle inte vara lika tjuvigt, och någon av de aktuella endonymerna, *Ellás* eller *Elláda*, skulle kanske inte bli förstådd och därmed inte ge avsedd stimulans åt greklandsresandet.

Här tangerar vi engelskans användning som ett lingua franca i olika sammanhang. Storbritanniens representant sa en gång i en FN-session, att vi inte skulle förstå vilka länder vi representerade, om vi inte hade de engelska exonymerna på skyltarna framför oss.

Terminologi

Terminologifrågor har varit ett ämne på dagordningen sedan starten av FN-arbetet med ortnamn. En arbetsgrupp har i senare tid arbetat med frågan, och sedan 2002 finns en volym på alla de sex FN-språken med FN:s terminologiordlista.

Ordlistan upptar lingvistisk, geografisk och datorteknisk terminologi. Av det engelska originalets 375 uppslagsord, från *acronym* till *writing system*, är 237 definierade termer, medan 138 utgör länkar till andra uppslagsord. Handlingar och dokument inom FN:s standardiseringsarbete vad gäller ortnamn kan nu terminologiskt grundas på denna lista, som själv är ett exempel på ett standardiseringsarbete. Den kan naturligtvis användas även utanför FN.

I den översättning av ordlistan till svenska, som ingår i den aktuella skriften, har exemplen i viss mån anpassats till en svensk eller nordisk läsekrets, vilket originaldokumentets förord ger utrymme för. Datortekniska termer och termer för geografiska referenssystem har utelämnats; antalet länkar är också färre än i originalet. Ordlistan är placerad sist i skriften som en bilaga, eftersom den strukturmässigt skiljer sig från den övriga texten och dessutom är relativt omfattande.

Hans Ringstam, Uppsala
hans.ringstam@comhem.se

GEOGRAFISKE NAVN I DIVERSE SPRÅK

Statsnavnet *Spania* kan tjene som eksempel på hvor forskjellig et geografisk navn kan opptre i diverse europeiske språk:

Spania (fær., rum.) stat i Europa; Éspagne (fr.), Espainia (bas.), *España* (sp.), Espanha (port.), Espanja (fi.), Espanya (kat.), Hispaania (est.), Hispania (lat.), Ispanía (gr. Ἰσπανία), Ispanija (ru. Испания), Íspanya (tyr.), Sefarad (hebr.), Spagna (it.), Spain (eng.), Španělsko (tsj.), Spánia (sam.), Spanien (da., sv., ty.), Spānija (latv.), Spanje (ned.), Spánn (isl.), Spanyolország (ung.)

Endonymet *España* er her markert og skilt ut gjennom bruk av kursiv. Den norske forma *Spania* er naturlig nok oppslagsform i norskspråklig tekst og sammenheng. Oppstillinga viser videre at *Spania* også er færøysk og rumensk form.

Endonymi/eksonymi

Det tyske navnet på Tyskland er *Deutschland*, det franske navnet på Frankrike er *France*, det greske navnet på Hellas er Ελλάδα. Navneformene *Deutschland*, *France* og Ελλάδα kalles *endonym*, navn i henhold til språket i vedkommende stat. Motsetningen er *eksonym*, dvs. utenlandske navneformer. *Tyskland*, *Frankrike* og *Hellas* er norske eksonym, videre er f.eks. *Griechenland* tysk eksonym for Hellas, *Germania* italiensk eksonym for Tyskland og *Ranska* finsk eksonym for Frankrike.

Mer enn ett endonym

Avhengig av regional plassering har mange spanske stedsnavn nå ei variantform i tillegg til den spanske (= kastiljanske) vi tradisjonelt kjenner til. Ved sida av *La Coruña* har vi *A Coruña* (galisisk), ved sida av *Guernica* fins *Gernika* (baskisk), ved sida av *Islas Baleares* (norsk *Balearene/Balearane*) fins *Illes Balears* (katalansk). Fra før veit vi om belgiske bynavn med franske og nederlandske former, kantoner og byer i Sveits med franske, tyske og italienske navn. I Norge, også i andre land, er det for Belgia og Sveits vanlig å bruke de regionalt baserte navna, f.eks. *Antwerpen* (ikke fransk *Anvers*) om byen i den nederlandskspråklige delen av Belgia, *Liège* (ikke nederlandsk *Luik*) om byen i den franskspråklige delen; videre *Ticino*, ikke *Tessin* (fransk og tysk), om den italienskspråklige kantonen sør i Sveits.

En parallell til utviklinga i Spania har vi fått i Norge med godkjenning av samisk som offisielt språk på kommunal basis i Nord-Norge. Fra *Kautokeino* som eneform via et melloms spill med *Guovdageaidnu-Kautokeino* som offisiell form både i norsk og samisk har vi nå kommet fram til

Guovdageaidnu og *Kautokeino* som offisielle former på henholdsvis samisk og norsk.

Eksonyme og endonyme navneendringer

I norsk er *Venedig* for lengst skifta ut med *Venezia*. Fra 1.7.2005 er *Asorene/Asorane* blitt gjeldende form i stedet for tidligere *Azorene/Azorane*. Ingen av disse endringene medfører konsekvenser for andre språk. Begge gjelder internt for norsk. De endonyme formene *Venezia* og (*Ilhas dos*) *Açores* er ikke berørt, heller ikke former i andre språk. Slike endringer kan kalles *interne* og defineres som endringer som ikke forårsakes av endringer i andre språk. I enkelte slike tilfeller gjelder det altså overgang fra et eksonym til et endonym.

I andre tilfeller gir endringer i et gitt språk (= endonymspråket) opphav til endringer i mange andre språk. Det gjelder f.eks. statsnavnendringer som *Dahomey* > *Benin*, *Haute Volta* (Øvre Volta) > *Burkina Faso*, bynavnendringer som *Bombay* > *Mumbai*, *Salisbury* > *Harare*, endringer i russiske bynavn fra sovjetformer tilbake til tsartidformer, videre diverse navneendringer som oppløsningen av Sovjetunionen har ført med seg. Slike endringer kan kalles *eksterne*. Det er endringer som et gitt endonymspråk påfører andre språk. I mange tilfeller vil det si at ei rekke språk bytter ut gamle endonym med nye.

Endringene som overgangen til pinyin-systemet for transkripsjon av kinesiske navn har ført med seg, kan også karakteriseres som *eksterne*, sjøl om de er av en litt annen type. De kinesiske navna skrevet med kinesiske tegn er, så vidt jeg har forstått, de samme som før, men siden 1979 har pinyin-systemet vært fastsatt av myndighetene i Kina som den offisielle måten for skriving av kinesiske navn med latinske bokstaver.

I de fleste språka blir det stort sett til at en avfinder seg med og godtar de nye formene som de eksterne endringene gir, gjerne med en overgangsperiode der både gammel og ny form godtas. Valgfriheten *Beijing* el. *Peking* falt bort i norsk i 2001 da *Beijing* blei gjort til eneform.

Overgangen til de nye navna tar forskjellig tid i de forskjellige språka. Før de gamle navna er falt ut og de nye navna er heilt innarbeidd, kan oppslagsverk sprike om hva som er de aktuelle gjeldende formene.

Endringa *Burma* > *Myanmar* er et eksempel på at holdninga til et lands regime har virka hindrende for full internasjonal aksept av det nye navnet.

Endonymtyper

Fra et geografisk synspunkt kan endonyma deles opp i *administrative navn* som statsnavn, bynavn og navn på enheter under statsnivået; videre er der

navn på naturfenom som fjell, elver, innsjøer, øyer, halvøyer, skoger osv. De italienske endonyma *Italia, Sicilia, Roma, Capri, Po, Lago Maggiore, Elba, Penisola Salentina* gir eksempler på begge deler. Fra et lingvistisk ståsted kan endonyma karakteriseres som «reine» navn, f.eks. *Oregon* og *Texas* i USA, som blandingsnavn med innslag av karakteriserende ord fra vedkommende språk, f.eks. *North Dakota* og *New York*, og videre navn som er oppbygd bare av allmennord, eksempelvis *Great Salt Lake* og *Salt Lake City*.

I andre språk enn endonymspråket er det særlig de reine navna som helst blir tatt inn i sine endonyme former. For blandingsnavna og allmennordnavna er der skiftende praksis. For navn av typen *North Dakota* er der tre muligheter: navnet beholdes uendra som eneform, valgfrihet (normert/praktisert) mellom endonymet og ei form med oversetting av ordet *north*, videre oversettingsvarianten som eneform. Norsk normering har ofte valgfrihet i slike tilfeller, f.eks. i de to Dakota- og de to Carolina-statene i USA, i mange innsjønavn i Italia, Canada og USA (f.eks. *Lago di Garda* eller *Gardasjøen* i Italia, *Lake Erie* eller *Eriesjøen* i USA og Canada). Andre språk synes å ha mer eneformer, enten endonymet eller oftere (?) oversetting av det karakteriserende tillegget:

Nord-Dakota el. **North Dakota** (eng., da., fær., isl., sv.) delstat i USA; Dakota del Nord (it.), Dakota del Norte (sp.), Dakota do Norte (port.), Dakota du Nord (fr.), Észak-Dakota (ung.), Noord-Dakota (ned.), Norddakota (ty.), Põhja-Dakota (est.), Pohjois-Dakota (fi.), Severnaja Dakota (ru. Сѣверная Дакóта), Vória Dakóta (gr. Βόρεια Ντακότα), Ziemeļdakota (latv.)

Allmennordnavna synes å trekke i retning av oversetting dersom det dreier seg om navn på naturfenomen, mens navn på administrative enheter gjerne beholder endonymforma i andre språk. Behandlinga av *Great Salt Lake* og *Salt Lake City* er illustrerende:

Store Saltsjø el. **Great Salt Lake** (eng., fær., ned., sam.) innsjø i Utah, USA; Bolsjoje Soljonoje ozero (ru. Большо́е Соле́ное о́зеро), Grande Lago Salgado (port.), Grand Lac Salé (fr.), Gran Lago Salado (sp.), Gran Lago Salato (it.), Greitsoltleiks el. Lielais Sālsezers (latv.), Grosser Saltsee (ty.), Iso Suolajärvi (fi.), Megáli Almyrí Límnī (gr. Μεγάλη Αλμυρή Λίμνη), Nagy-sóstó (ung.), Stora Saltsjön (sv.), Stóra-Saltvatn (isl.), Store Saltsø (da.), Suur Soolajärv (est.)

Salt Lake City (eng., da., est., fi., fr., fær., isl., it., ned., port., sp., sv., ty., ung.) hovedstaden i Utah, USA; Soltleiksitija (latv.), Solt Leik Síty (gr. Σολτ Λέικ Σίτυ), Solt-Lejk-Siti (ru. Солт-Лейк-Сити).

Diakritiske tegn

Ved bruk av endonym blir der i en resolusjon fra UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names) tilrådd å respektere diakritiske tegn fullt ut. Bortsett fra praktiske vansker som at noen tegn kan være utilgjengelige fra et tastatur, er dette i og for seg et greit prinsipp. Men i visse tilfeller kan en være i tvil om nærværet av et tegn skyldes gjengiving av endonymet, eller om vedkommende tegn hører med til bokstavbruken i språket det gjelder. Når f.eks. islandsk og ungarsk har *Setúbal*, dvs. samme form som det portugisiske endonymet, der aksenttegnet markerer trykk, er det da rein overføring av endonymet eller har aksenten vanlig islandsk og ungarsk funksjon, dvs. å markere annen vokalkvalitet enn bokstaven uten aksenten?

I spørsmålet om bruk eller ikke-bruk av diakritika er Språkrådet på linje med UNGEGN. I geografiske navn fra språk som bruker det latinske alfabetet, blir det tilrådd å ta med alle de diakritiske tegna. Der er to generelle unntak: diakritiske tegn blir sløyfa i vietnamesiske navn, tyrkisk *i* med og uten prikk blir slått sammen til vanlig norsk *i*. Videre er der noen enkeltstående unntak, f.eks. statsnavna *Mexico*, *Panama* og *Senegal*, med slike skrivemåter uten aksenter.

Transkripsjon og retranskripsjon

Transkripsjon har vi der ord og navn i et språk blir overført til språk med andre skriftsystem, f.eks. greske navn i engelsk utgave eller norske navn i russisk utgave.

Retranskripsjon kan vi si å ha der transkripsjonsformer blir ført tilbake til det opphavlige skriftsystemet, f.eks. når gresk Γκάνα (av Ghana) og Σαρτρ (står både for forfatternavnet *Sartre* og for bynavnet *Chartres*) blir ført tilbake til *Gana* og *Sartr*. Det russiske navnet Будё står for *Bodø*. Tilbakeført til norsk blir det *Budjo* (*Bodø* → Будё → *Budjo*). Siden *o*-en i *Bodø* viser til norsk og ikke til europeisk [o], bruker russisk motstykket til den europeiske *u*-en. Dermed blir det *u* i tilbakeføring til latinske bokstaver.

Transkripsjon fra gresk og russisk er nødvendig ved behandling av greske og russiske stedsnavn i språk som bruker det latinske alfabetet. Retranskripsjon fra gresk og russisk er nødvendig når der skal gis opplysninger om hvordan gresk og russisk behandler latinalfabetlige navn. Å opplyse at *Chartres* heter Σαρτρ på gresk er tilstrekkelig for de greskkyndige, men ikke for allmennheten.

Transkripsjon er i høy grad uttalebundet. Retranskripsjon kan derfor gi vink om uttalen som vanlig endonymbruk innafor samme skriftsystem er

avskåret fra. I tillegg til navnet *Chartres* gir den franske kanalbyen *Calais* et godt eksempel:

Calais (fr., da., eng., est., fi., fær., isl., it., ned., port., sp., sv., ty., ung.) by i Frankrike; Kalé (gr. Καλαί, ru. Калé), Kalē (latv.).

Den greske skriftforma Καλαί er særlig interessant her. *C* er skifta ut med kappa, og den stumme *s*-en til slutt er sløyfa. I siste staving er de latinske bokstavene *a* og *i* bytta ut mot gresk alfa og iota. Det er i samsvar med *e*-uttalen for begge bokstavrekkefølgene, fransk *ai* og gresk αι (for fransk jf. uttaleforskjellen mellom *je* og *j'ai*). Aksenttegnet over iotaen i det greske navnet gjengir den franske trykkplasseringa.

Arabisk

Den arabiske verdenen spiller for tida en sterk rolle i det internasjonale nyhetsbildet. Med de pågående og stadig uløste konfliktene er det trolig at det vil vedvare slik ei lang stund framover. Det er dermed blitt et sterkere behov for fastsatte retningslinjer for behandling av arabisk navnestoff, stedsnavn og personnavn. Noe av det siste fagnemnda i det forrige Språkrådet gjorde, var å tilrå overfor det nye rådet at der blir utarbeidd et system for transkripsjon av arabisk.

Etter mitt syn bør der komme et offisielt *norsk* system i løpet av kort tid, og det bør foreligge som trykksak, gjerne noe i likhet med «Russiske navn. Samnordiske staveregler» fra 1970. Ved sida av de formene som fastsettes som norske, bør de arabiske endonyma tas med både i arabisk skrift og i transkripsjoner som mest mulig entydig kan dekke opplysninger av typen **Kairo**, arab. ...

Opplysninger i oppslagsverk

Fra publikums side og fra vitenskapelig hold bør der settes en del krav til behandlinga av geografiske navn i store oppslagsverk som Store norske leksikon (SNL). Innalandske og utalandske navn bør føres opp med fastsatte offisielle former, der slike fins. Ved utalandske navn bør der opplyses om hva som er gjeldende endonym. Ved hver form i tillegg til oppslagsforma bør det klart framgå hva forma står for.

Ved overføring fra annet skriftsystem bør endonymet gjengis både i egen skriftform og i transkribert form. Den transkriberte forma er nødvendig av hensyn til allmennheten, den utranskriberte er opplysende for fagfolk på feltet. Å gjengi utranskriberte former i skriftsystemer som ligger langt fra latinalfabetet, f.eks. arabisk, armensk, georgisk, japansk, kinesisk, thai, vil naturlig nok by på store praktiske vansker, men bør etterstrebes.

Et overordna krav er sjølsagt at de formene som et leksikon oppgir, er korrekte i forhold til det de skal opplyse om.

Oppføring av Aten i SNL og noen andre leksikon

«**Athen**, Athínai (nygr. utt. aþine], hovedstad og største by i Hellas, ...»

Her underslås det at etter gjeldende norsk rettskriving kan der skrives *Aten* eller *Athen*. Videre sies der ikke noe om hva *Athínai* står for, men av klammeparentesen kan en gjette seg til at det skal være forma i gresk. Det er det ikke. Den greske forma av i dag er Αθήνα, som i transkripsjon til norsk gir *Athína*.

Oppføringa i Den Store Danske Encyklopædi er kortfatta:

«**Athen**, (gr. Athenai), Grækenlands hovedstad; ...»

Oppføringa i Nationalencyklopedin er fyldigere:

«**Athen**, *Aten* (grek. *Athēnai*, nygrek. *Atínai*), huvudstad ...»

Ingen av de tre store oppslagsverka har fått med seg at byens nåværende greske navn er Αθήνα. Det står ikke bedre til med mange andre leksikon:

- Le Petit Larousse (fransk, 2001) oppgir *Athínai* som gresk form.
- El Pequeño Larousse (spansk, 2001) oppgir *Athenaia* som gresk form.
- Enciclopedia Zanichelli (italiensk, 2001) oppgir *Athínai* som gresk form.

Ei bedre oppføring for et norsk leksikon ville være:

Aten el. **Athen**, gr. Αθήνα (*Athína* i no. transkr.), gmlgr. Αθηναί (i no. transkr.), hovedstad ...

Vigleik Leira
vleira@start.no

PROSJEKTET EUROGEONAMES

Det er igangsatt et prosjekt for å lage en europeisk løsning for søk med stedsnavn på Internett. Forslagsstillerne til prosjektet er den tyske og nederlandskspråklige gruppen fra Forente Nasjoners ekspertgruppe for stedsnavn (UNGEKN). Gruppen består av institusjoner fra Nederland, Tyskland, Østerrike og Slovenia. Gruppen har gitt prosjektet navnet *EuroGeoNames*.

En spørreundersøkelse ble satt i gang våren 2005 for å få frem den nåværende tekniske situasjonen på det enkelte lands navnebaser for over 30 land i Europa og utenfor EU. Etter en runde med besvarelser på grunnlag av spørreundersøkelsen er Finland og Norge fra Norden tatt ut sammen med 15 andre land som utgangspunkt for prosjektet. Dette ble gjort ut fra de 15 landenes nåværende tekniske løsninger på sine stedsnavndatabaser. Mange land har separate kartdatabaser for forskjellige målestokker og ikke en samlet dataløsning for alle målestokker.

Basert på dette resultatet ble det i november i 2005 sendt en søknad til EU om midler til prosjektet som forventes å gå over 26–30 måneder. Hvis prosjektet får tildelt midler fra EU våren 2006, vil det plukkes ut 5–8 land som vil gå i gang med prosjektet, med oppstart rundt juli–august 2006.

Det viktige og meget spesielle i denne løsningen er at prosjektet skal være en Web-løsning på Internet som skal virke mot eksisterende navnedatabaser i de forskjellige landene og ikke mot en sentral kopiløsning. Alle andre europeiske geoprojekter har frem til nå basert seg på overføring av data fra de forskjellige landene inn til et sentralt sted for sammensetting til en kopibase. Den løsningen sementerer alderen på dataene. Endringer i de forskjellige stedsnavnenes skrivemåte vil vanligvis ikke vises før etter minst et år. Denne tidsrammen er det normale for oppdateringer. Prosjektledelsen har allerede vurdert programløsninger til å lage en akseptabel søkeløsning.

Ut fra spørreundersøkelsen har ikke alle de nordiske landene laget en Web-service-løsning for stedsnavnbasene. Dette vil være nødvendig for en Internett-basert søketjeneste som skal basere seg på at stedsnavnbasene ligger og blir liggende i de enkelte land. For Norges del har vi laget en søkeløsning basert på det sentrale stedsnavnregisteret (SSR) med adresse ngis2.statkart.no/ng2/ng2.html og det er laget lokale kommunale løsninger som går mot samme stedsnavnbasen (SSR) med for eksempel adresse: www.farsund.kommune.no/gislinewebmapexplorer/map.aspx?knr=1003. Ved denne løsningen vil innmeldte feil kunne rettes umiddelbart og søket kan repeteres mot ajourførte data.

En PowerPoint-presentasjon av dette innlegget finnes på nettadressen www.statkart.no/IPS/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=5036.

Johnny Andersen, Hønefoss
johnny.andersen@statkart.no

NAMNEKONSULENTTENESTA

SAMRÅDINGSMØTET 2005

Namnekonsulenttenesta og Statens kartverk hadde det årlege felles samrådsmøtet sitt på Hønefoss 29. og 30. september i år. Nils Jørgen Gaasvik rapporterte først frå siste års stadnamnarbeid i Statens kartverk. Talet på årsverk i stadnamnarbeidet har gått ned. Etter omstillinga er det færre namneansvarlege som i staden har større stillingsdelar på namnearbeid.

Ei prioritert oppgåve har vore å få lagt inn namn frå Økonomisk kartverk (ØK) i Sentralt stadnamnregister (SSR). Det fører til at det vert naudsynt med ei opprydding, da fleire lovlege skrivemåtar av det same namnet kjem inn i registeret. Innlegging i SSR av digitaliserte sjøkartnamn fører til det same. Registrering av namn frå ØK og sjøkart går raskt, og det er no rundt 700 000 namneiningar i registeret. Til gjengjeld er det reist færre namnesaker det siste året. Fyr- og lyktenamn i Nord-Noreg er kontrollerte, og Kartverket vil følgje opp overfor Kystverket der skrivemåtar ikkje stemmer over eins med mottekne vedtaksbrev. Avinor har gjeve liste over offisielle flyplassnamn. Nye kapittel i *Handbok for namnebehandling* er lagde ut på Internett. Kartverket har brukt mykje tid på informasjon, og vi deltek i informasjonsprogram om den nye stadnamnlova saman med Geoforum.

Deretter vart det orientert om planar om nytt digitalt grensekart over Midt-Skandinavia. Der vil namneverket verte henta frå offisielle stadnamndatabasar. Det vart understreka at fleire kommunar bør verte aktive i stadnamninnsamling. Elles vart det gjeve rapport om informasjonsmøte med kommunane om den reviderte stadnamnlova og ny lov om eigedomsregistrering. Vidare vart det rapportert frå møte i UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names) i New York med etterfølgjande skiping av EuroGeoNames, der Noreg er med, og frå ICOS-kongressen i Pisa. Det vart mint om møte i Norden Division av UNGEGN og informert om symposium i Kautokeino i august 2006 og om dagsseminar om namnegransking på Blindern.

Ved universiteta i Oslo og Bergen går det føre seg eit prosjekt med digitalisering av «smånamn»-samlingar. Materialet kjem til å verte tilgjengeleg på Internett. Kultur- og kyrkjedepartementet kjenner ikkje trong for eige regelverk for å fastsetje nye kommunenamn, men vil halde seg til det som står om dette i kommunelova. Den nye paragrafen i stadnamnlova om namnevern kan sikre at ikkje gode, gamle namn forsvinn.

Neste dag tok til med at Botolv Helleland viste døme på inkonsekvensar i val av skrivemåte på eit kartblad i serien Norge 1:50 000. Han etterlyste ein

strategi for å rydde opp. Namnekonsulenttenesta og Statens kartverk har lenge arbeidd med sikte på å lage ei liste over regionale former som vi kan gå inn for. Terje Larsen viste til at omgrepet «einskapleg namneverk» er teke ut av den nye stadnamnlova. Han gjorde framlegg om at det vart sett ned ein komité av representantar frå Namnekonsulenttenesta og Kartverket, som skal arbeide vidare med denne lista. Ola Stemshaug og Oddvar Nes vart peika ut til å representere Namnekonsulenttenesta i komiteen. Ein kom fram til at først må forskriftene til den nye lova på plass, deretter kan ein lage ei liste når ein har sett det heile litt an.

Eli Ellingsve fortalde om den gjennomgangen namnekonsulentane i Midt-Noreg hadde teke av 37 sjøkart i området. Dei hadde også teke føre seg *Norsk fyrliste* og *Den norske los*. Det gjeld å få retta på uheldige skrivemåtar før dei vert sementerte, særleg på bakgrunn av at mange nedlagde fyrstasjonar vert overtekne av nye brukargrupper. Den beste vegen å gå er først å fastsetje skrivemåten av primærnamnet. I SSR er mange namn på holmar og øyar omgjorde til fyr- og fyrlyktnamn. Dette vert retta opp når ein kjem over slike feil.

Nils Jørgen Gaasvik, Trondheim
gaanil@statkart.no

Referat fra andre del av dag to

Etter første pause fortsatte møtet med at Irene Andreassen orienterte om arbeidet med det nye, kvenske stedsnavnleksikonet. Prosjektet er foreløpig ikke fullfinansiert, men det har fått tre års finansiering fra Kulturrådet. Arbeidet med leksikonet vil starte med nettversjonen, som også blir kvensk navnedatabase. Det vil bli koplet opp mot IT-prosjektet *Kvensk nettportal*. Utgangspunktet er at arbeidet med stedsnavnleksikonet skal ta tre år, og at det skal bestå av 5000 oppslagsord, men antagelig vil det ta lengre tid og omfatte færre ord. Irene Andreassen orienterte videre om hvilke kriterier som vil legges til grunn for utvalg av stedsnavn, og hun orienterte om hvilke oppslagsfelt som skal være med. Hun ba også om kommentarer på disse. Eli Johanne Ellingsve mente det kunne være greit å ha mange felter, for så eventuelt å undertrykke enkelte felt i utgavene. Det vil ellers bli vanskelig å finne tilbake til en del viktig informasjon som kommer inn i og med innsamlingsarbeidet, men som ikke blir med i den endelige utgaven. Ole-Jørgen Johannessen mente det ville være viktig å ha med navn og alder på informant(er) når det gjelder smånavn og utdøende navn, og eventuelle eldre skrivemåter med kommentarer. Ellers var det enighet om at utvalget av felter virket godt gjennomtenkt.

Johnny Andersen orienterte deretter omkring problemer med at Kartverkets data på nett nå blir synlig for stadig flere. Norkart har laget en løsning (GIS/LINE Web) som selges særlig mot kommuner. Her er det mulig med direkte søk inn i SSR. Dette betyr at de revisjonene som gjøres, blir synlige for alle når de blir lagt inn her. Dette gjør det viktigere med kvalitetssikring. Man arbeider nå med å legge ut en del informasjon på Kartverkets hjemmesider. Når det gjelder Norgesglasset, har man for øyeblikket en ikke tilfredsstillende løsning. Det er nødvendig at mer informasjon synliggjøres. Andersen viste i den sammenheng også til problemet med lister med stedsnavn etter private innsamlinger, som blir liggende i skuffer og skap rundt omkring. Spørsmålet var hva Kartverket eller andre kan gjøre med dette. Ole-Jørgen Johannessen mente at dette ikke er noe navnekonsulentene har kapasitet til å se på, da det gjelder innsamlingsproblematikk og ikke skrivemåte av stedsnavn, og at det dessuten ville være problemer med kvalitetssikring. Heller ikke Kartverket har kapasitet til å arbeide videre med dette – verken økonomisk eller når det gjelder personell. Andersen orienterte videre om SOSI- og standardisering. Denne standarden er laget med utgangspunkt i lov om stadnamn, og forholder seg ikke til navnefaglige aspekter. Det er et spørsmål hvilken informasjon som bør inn av navnefaglige hensyn.

Anne Svanevik orienterte så om målene departementet har med endringene i stedsnavnloven og deretter om hva endringene medfører. Målene med endringene i loven er blant annet kortere saksbehandlingstid og enklere saksbehandling. Punktet om samlevedtak (§ 5) vil også gi kortere saksbehandling, og navn (norske) skal heretter kun til behandling hos navnekonsulentene én gang. Det blir dessuten færre vedtaksorgan. Statens kartverk blir vedtaksorgan i alle statlige sammenhenger. Endringene i stedsnavnloven vil medføre en del ny praksis for Kartverket. Man får en mer aktiv rolle i saksbehandlinga og mer direkte kontakt med kommunene, ansvar for å sende saker ut på høring, og ansvar for å samordne saksbehandlinga i saker der samme navn brukes i flere funksjoner. Kommunene, fylkeskommunene, kongen og departementet vil fremdeles ha ansvar for sine områder. Navnevalg skal gjøres av den statlige etaten selv, mens skrivemåten avgjøres av Kartverket.

Viktige endringer i og med den nye stedsnavnloven er blant annet at man får ny formålsparagraf og at man får ny paragraf for gjenopptagelse av saker. Ett punkt som nok kan føre til mye merarbeid, er at det nå vil bli mulig for alle som har rett til å ta opp saker, å gjenoppta saker dersom det kommer nye opplysninger eller dersom reglene endres. Det vil fortsatt være slik at det primært er den «nedarva lokale uttalen» som skal ligge til grunn

for skrivemåten av et stedsnavn. Dessuten innføres det en regel om at skrivemåten i primærfunksjonen som hovedregel skal være retningsgivende for andre funksjoner (§ 4 andre ledd). Andre endringer i stedsnavnloven er at kommuner og lignende nå har ansvar for selv å skaffe informasjon om riktig navnebruk fra SSR (gjennom Norge digitalt), at det ved flerspråklige navn skal reises navnesak på alle former samtidig, at man nå også kan klage på «trenering» av navnesaker, feil bruk av stedsnavn og lignende. Blant annet skal eiers mening tillegges særlig vekt i saker som gjelder bruksnavn (eier tilskrives direkte, slik som før), men det kommer også en ny paragraf om navnevern. En videreføring av denne er at eier eller fester ikke uten videre kan endre et nedarva bruksnavn. Et viktig punkt er kommet inn i § 9, som sier at offentlige instanser har plikt til selv å skaffe seg informasjon om hvilke skrivemåter som er offisielle og skal brukes.

Fremdeles er det behov for å få klargjort en del noe uklare punkt, blant annet hvem og hva loven gjelder. Man ønsker å sikre hensynet til samiske og kvenske navn, og å tydeliggjøre at loven gjelder det offentliges plikt til å bruke godkjente eller vedtatte stedsnavn i tjenesten. Det er videre flere definisjoner i lovteksten. Endringene i loven viser behovet for regler på flere områder, noe Kartverket anser som positivt.

I forlengelsen av forrige sak informerte Karsten Lien om arbeidet med endringer av forskriftene til den nye loven om stedsnavn. Kartverket har fått brev fra departementet med henstilling om å gjennomgå § 7.1 i forskriftene spesielt, og subsidiært gi tilbakemelding om hele forskriften. Fristen for dette er satt til 1. desember. Kartverket vil gi en tilbakemelding på hele forskriften, slik at den omfatter alle endringer. Det man foreløpig mener bør inn i forskriftene, er en klargjøring når det gjelder forholdet mellom rettskrivning og rettskrivningsprinsipp. Man ønsker også en klargjøring her om hvorvidt prinsippet om «primærfunksjon» skal ha tilbakevirkende kraft eller ikke, en avklaring av når skrivemåten i primærfunksjonen skal være retningsgivende, en avklaring i forholdet mellom bruks- og gårdsnavn, og en avklaring når det gjelder når regionale skrivemåter og samleformer skal eller kan brukes. Man ønsker også at regler om korrekt bruk av kjønn og tall skal inn i forskriftene (§ 2.3). SK mener at de to første punktene i 9.3.3. i evalueringsrapporten bør inn i forskriftene. Når det gjelder reglene for skrivemåte av samiske navn (§ 2.4), ønsker Kartverket en grensdragning når det gjelder i hvilke områder en skal bruke hhv. nordsamisk og lulesamisk skrivemåte. Dessuten er samiske tegn et problem. Når det gjelder § 4.1, ønsker Kartverket at det skal presiseres hvem som har rett til å uttale seg om gårds- og bruksnavn. Man ønsker også en klargjøring rundt hvilke saker som skal sendes til den samiske og den kvenske navnekonsulenttjenesten.

Man mener videre at departementet bør presisere hva et stedsnavn er, og om tilnavn som «bru», «tunnel», «flyplass» kan regnes som del av stedsnavn (jf. *Hell tunnel / Helltunnelen*). Ola Stemshaug nevnte i denne forbindelse at det var viktig å få inn en presisering rundt problemet om fast eller løs sammensetting i forskriftene, og at dette bør gå etter bruken blant folk. Folks uttale i slike ord tilsier gjerne fast sammensetting. Når det gjelder § 7.1 om bruk og tilgjengelighet, bad Karsten Lien om tilbakemelding på om hvorvidt begrepet «sokn» kan tas ut og erstattes med begrepet «grunnkrets» på kart, da dette sjelden meldes inn og dermed brukes lite i dag. Fra navnekonsulentenes side kom det sterke innvendinger mot dette.

Til slutt ble det vedtatt at neste års møte skal være i Midt-Norge. Eli Johanne Ellingsve og Boye Wangenstein har ansvaret for møtet fra navnekonsulentenes side.

Kjersti Bruvoll, Trondheim
kjerstbr@hf.ntnu.no

NORNA

NORDISKE NAVNES CENTRALITET OG REGIONALITET

Hvorfor oppnår visse navne eller navnetyper en særlig koncentration inden for bestemte afgrænsede områder forskellige steder i Norden? Og hvordan og hvornår? Vi ønsker at stednavne og/eller personnavne ind-drages i en aktiv belysning af forskellige nordiske områders kulturlandskaber og kulturelle forhold. Symposiet afholdes på Bornholm bl.a. for at give deltagerne mulighed for at stifte bekendtskab med et område der gennem tiden viser både centrale og regionale træk, men vi satser på at så mange forskellige sider af temaet som muligt bliver belyst fra alle mulige forskellige områder i Norden. Symposiet afholdes på Bornholms Højskole (www.bornholms-hojskole.dk) som ligger midt på øen, ikke langt fra Åkirkeby. Vi mødes i København eller på Bornholm torsdag den 4. maj 2006, og vi forlader øen igen søndag den 7. maj 2006. Vi regner med at arrangere fælles rejse fra København til Bornholm for dem som er interesserede.

Bent Jørgensen, København
berge@hum.ku.dk

NAMN I FLERSPRÅKIGA OCH MÅNGKULTURELLA MILJÖER

I NORNA:s regi arrangerar Institutionen för litteraturvetenskap och nordiska språk vid Umeå universitet den 16–18 november 2006 ett symposium om namn – ortnamn, personnamn och övriga namn – i flerspråkiga och mångkulturella miljöer. Temat möjliggör en mängd olika forskningsperspektiv, vilka vi hoppas skall speglas i föredragen. Här ryms allt från klassiskt upplagda interferensonomastiska undersökningar till studier rörande ortnamnsvård i dagens flerspråkiga miljöer. Här ryms vidare studier av inlånade personnamn från olika tider och dessa namns förändring, liksom studier av personnamn i vår tids mångkulturella nordiska samhällen. Arrangörskommittén välkomnar föredrag där olika typer av empirier aktualiseras, och där skilda metodologiska och teoretiska perspektiv träder i förgrunden. Möjligheter att presentera posters finns också. En hemsida med uppgifter om symposiet kommer att upprättas. Denna kommer att nås via institutionens hemsida (www.umu.se/littnord/).

Lars-Erik Edlund, Umeå
lars-erik.edlund@nord.umu.se

ICOS-NYTT

FRÅ PARIS TIL PISA TIL TORONTO

Den 22. internasjonale kongressen i namnegransking vart halden i Pisa i Italia 28. august til 4. september 2005, og vart den største kongressen til no med over 400 deltakarar. Neste kongress, den 23. i rekkja, skal haldast i Toronto, Canada, i 2008. Dette er tredje gongen det vert halde ein ICOS-kongress på det nordamerikanske kontinentet. Alle dei andre har funne stad i Europa, og den aller fyrste i Paris i 1938.

Lista over kongresstader ser slik ut: 1. Paris 1938, 2. Paris 1947, 3. Bruxelles 1949, 4. Uppsala 1952, 5. Salamanca 1955, 6. München 1958, 7. Firenze 1961, 8. Amsterdam 1963, 9. London 1966, 10. Wien 1969, 11. Sofia 1972, 12. Bern 1975, 13. Kraków 1978, 14. Ann Arbor 1981, 15. Leipzig 1984, 16. Québec 1987, 17. Helsingfors 1990, 18. Trier 1993, 19. Aberdeen 1996, 20. Santiago de Compostela 1999, 21. Uppsala 2002, 22. Pisa 2005, 23. Toronto 2008.

BH

NYTT STYRE I ICOS

På generalforsamlinga til ICOS (International Council of Onomastic Sciences) i Pisa den 3. september vart Maria Giovanna Arcamone (Pisa, Italia) vald til ny president etter svensken Mats Wahlberg, vidare vart Sheila Embleton (Toronto, Canada) og Milan Harvalík (Prah, Den tsjekkiske republikken) valde til visepresidentar, medan Richard Coates (Brighton, Storbritannia) vart vald til sekretær og Karina van Dalen-Oskam (Amsterdam, Nederland) til kasserar. Martina Pitz (Lyon, Frankrike) vart vald til varasekretær. Resten av styret, dei såkalla «non-ex-officio»-medlemmene, vart fylgjande: Donatella Bremer (Pisa, Italia), Dunja Brozović-Rončević (Zagreb, Kroatia), Adrian Koopman (KwaZulu-Natal, Sør-Afrika), Julia Kuhn (Wien, Austerrike), Katharina Leibring (Uppsala, Sverige), Peeter Päll (Tallinn, Estland).

Med i skriftstyret (Editorial Board), er desse: Doreen Gerritzen (Amsterdam, Nederland, ansvarleg redaktør for *ONOMA*), Pierre-Henri Billy (Toulouse, Frankrike), Richard Coates (leiar, sjå ovanfor), Ana María Cano-González (Asturia, Spania), Albrecht Greule (Regensburg, Tyskland), Milan Harvalík (jf. ovanfor), Grant Smith (Washington, USA) og Mats Wahlberg (Uppsala, Sverige).

BH

FN-NYTT

MINUTES OF THE UNITED NATIONS GROUP OF EXPERTS ON GEOGRAPHICAL NAMES (UNGEGN)

**Norden Division meeting in Hønefoss and Oslo, Norway,
20 and 22 October 2005**

Representatives:

From Denmark: Bente Holmberg, John Jensen. From Greenland: Carl Chr. Olsen, Johanne B. Tobiassen. From Finland: Teemu Leskinen, Leila Mattfolk, Sirkka Paikkala. From Norway: Johnny Andersen, Nils Jørgen Gaasvik, Botolv Helleland, Marit Breie Henriksen, Terje Larsen, Karsten Lien, Anne Svanevik, Boye Wangensteen. From Sweden: Leif Nilsson, Staffan Nyström, Annette Torensjö.

Guests:

Zane Cekula, Latvia. Observer, representing the UNGEGN Baltic Division.

Helen Kerfoot, Canada. Chairperson of UNGEGN.

Hans Ringstam, Sweden. Former Chairman of the UNGEGN Norden Division.

Thursday 20 October 2005, NMCA, Hønefoss

Karsten Lien welcomed the participants to Statens kartverk, the Norwegian Mapping and Cadastre Authority (NMCA), followed by Tore Svensen who informed about the history, organisational position and structure, duties, current activities and focus points related to geographic information in both national and international level of NMCA (for more information see www.statkart.no).

Sirkka Paikkala, the Chair of the Division, opened the meeting and welcomed the participants, especially the representatives of Greenland who participated for the first time, and the guests, Helen Kerfoot, Zane Cekula and Hans Ringstam. Anfinnur Johansen, the Faroe Islands, and Svavar Sigmundsson, Iceland, had expressed their apologies for not being able to participate. In her greeting words *Helen Kerfoot*, the Chair of UNGEGN, put the Norden Division meeting in a wider perspective by telling about the aims and work of UNGEGN as a part of the UN organisation. She also expected that Internet would become more and more important in the future for sharing information on the standardisation of geographical names and standardised names. She mentioned the planned UNGEGN Geographical Names Database and the EuroGeoNames project as examples of this. She also saw good possibilities for successful co-operation between the Nordic countries in, for example, the field of Saami names.

Anne Svanevik gave a talk on the amendments in the Norwegian Place-Names Act which will be put into force 1 August 2006. The presentation discussed the reasons for, and principles of the amendments – one of them being simplification – and picked up and clarified the most important changes in the law. One of the principles of the law is that while different organisations choose names for their purposes it is up to the NMCA to decide on the spelling of the names. *Nils Jørgen Gaasvik's* presentation dealt with place names on maps and in registers in Norway. On official maps, ranging from 1:5000 to 1:2 million in scale, an estimate of total one million different place names was given. The Place-Names Act gives rules, among other things, for the use of place names in official maps in multi-lingual areas as well as the national place names register.

Johnny Andersen gave a presentation on the Central Place-Names Register of Norway (SSR), its legislation basis, history and renovations since early 1990's, its main principles and technical solutions, data model of the register and the structure of the place names data service environment, based on web-technology. *Karsten Lien* listed examples of, and introduced on-line some of them, different web-services in Norway (by the NMCA and others) that have a possibility to make searches using place names. One of these services is *Norgesglasset* by Statens kartverk (<http://ngis2.statkart.no/norgesglasset/default.html>).

John Naustdal discussed the project «Norway Digital», Norwegian Government's initiative to build a national geographical infrastructure. This is an outstanding national joint-effort to create a new structure for co-operation and GI data exchange in Norway, based on a White paper given in 2003. *Botolv Helleland* introduced the updated version of the Toponymic Guidelines for Cartography – Norway, based on UN recommendations, to be presented at the 23rd Session of UNGEGN in Vienna March-April 2006. In the meantime the existing guidelines are still available both at UNGEGN web sites (<http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/guidelineslink.htm>) and Statens kartverk web sites (www.statkart.no). *Annette Torensjö* announced that Sweden is going to publish the Toponymic Guidelines of Sweden in the periodical *Ortnamn och namnvård* in a near future, both in English and Swedish. The last item of the agenda was a visit at the Mapping and Surveying Museum located in the Statens kartverk building, guided by *Bjørn Geirr Harsson*.

Saturday 22 October 2005, Oslo

Carl Chr. Olsen, the director of Greenland Language Secretariat and the chairman of Nunat Aqqinik Aalajangiisartut / Greenlandic Place Names Authority, the Authoritative Committee of Greenland Home Rule Government on Geographical Names, thanked Norden Division for inviting Greenlandic authorities to work within the UNGEGN and the division. In his presentation he told about Greenland, its history, population, languages and their statuses, administration and research activities. He introduced the rules and principles for standardisation of Greenlandic geographical names, some of them adopted from Denmark and adjusted to Greenlandic working environment. (See full report below.)

Johnny Andersen summarized his presentation on the EuroGeoNames project (EGN) at the conference the day before (see report in this volume) and picked up some topics and illustrations from a draft Final Report of the Survey/inventory on the state of art of European geographical names data

sources and assessment of a future European geographical names data infrastructure (SI-EGN). Jörn Sievers, Germany, the project co-ordinator of the EGN project, had asked Norden Division for support for the project. It was a pleasure for everybody to authorise Sirkka, on behalf of Norden Division, to sign a Letter of Support for the European Commission.

In her presentation *Annette Torensjö* reported that the Swedish National Land Survey has started a work with placing the civil parish names on the national maps. This means that the parish names as well as their boundaries will still continue to live irrespective of whether the civil parish exists or not. *Leif Nilsson*'s presentation dealt with addresses, place names and legislation in Sweden. A proposal for a Dwelling Register is made and the law should come into force in the beginning of 2006. A precondition for the register is to establish location addresses in required amount.

Staffan Nyström was interested in the situation in the Nordic countries concerning the Unesco convention on immaterial cultural heritage. In Sweden the Ministry on Education, Research and Culture has established a working group to discuss the convention and its possible effects. In Denmark there is a National Commission of Unesco to handle the convention and Denmark follows the discussions but no decisions have been made yet. In Norway the situation is similar to the one in Denmark. Finland is not immediately going to ratify the convention, but follows the discussion and experiences. Nyström continued with topic commemorative naming practices in Sweden and other countries, referring to his talk at the conference the day before. (See full paper in this volume.) *Sirkka Paikkala* introduced the rules by the Place Names Committee of the City of Helsinki on commemorating individuals, companies, and communities in the planning of new place names in Helsinki.

Sirkka Paikkala introduced a proposal for a working paper to be submitted to the next UNGEGN meeting containing a few additions to the Statute of the UNGEGN, for the appreciation of the cultural heritage associated with geographical names. After having discussed the proposal the Norden Division left it up to Sirkka, and other initiatives, whether and how this matter should or could be brought up later for discussion under UNGEGN Agenda item 19).

Helen Kerfoot introduced plans for an UNGEGN Geographical Names Database to be set up by UN Statistics Division to store, at first stage, names of countries and cities (population > 100.000 and capitals) for public access to standardised names. Teemu Leskinen brought up his concern about the rendering of Finland's place names in global map servers. Some services seem to include names that not even a native Finn would recognise

as names. Helen Kerfoot told about the activities of the new (since 2004) UNGEGN Working Group on Indigenous and Minority Group Names, based on UN resolution VIII/1 (Berlin 2002). The resolution recommends that names authorities be invited to present a summary of activities on minority group and indigenous geographical names for inclusion in a general report (2007).

The Norden Division will prepare a division report and separate working papers by individual experts to other agenda issues for the next UNGEGN session in Vienna 28 March – 4 April 2006. *Helen Kerfoot* introduced some new principles for division reports. This present division meeting should be reported, as well as all activity between countries concerning Saami names (a joint data file/database/website of Saami place names could be appropriate if Saami people would build such a service by themselves). Sirkka will send more information and instructions about the division report later, with a timetable.

Zane Cekula expressed her gratitude of being able to participate in the Norden Division meeting as an observer. This would benefit the work of the whole Baltic Division. Zane reported that the Baltic Division held a meeting in 11–13 October 2005 in Jūrmala, Latvia, where some similar issues were discussed. She warmly welcomed possible observers from Norden Division to their future meetings. She also introduced and handed out to everybody the Concise Gazetteer of the Republic of Latvia (scale 1:1 million), which is compiled using the Place Names Database of Latvia, the Laboratory of Toponymy, Board of Cartography, State Land Service, as well as maps compiled by the Board of Cartography.

Teemu Leskinen
teemu.leskinen@nls.fi
(nedstytt av Botolv Helleland)

**PLACE-NAMES CARE AND STANDARDIZATION
IN GREENLAND**

**Presentation at the Norden Division meeting at University of Oslo,
22 October 2005**

As director of Greenland Language Secretariat in Nuuk, Greenland, and also the chairman of Nunat Aqqinik Aalajangiisartut / Greenland Place Names Authority, which is the Authoritative Committee of Greenland Home Rule Government on Geographical Naming, I am pleased to give this

presentation at the Norden Division meeting here in Oslo. I would also like to acknowledge and introduce Johanne B. Tobiassen. She is the secretary for the committee. She is a student at University of Greenland working on her B.A. degree. She is dealing with the administrative procedure of the files on the geographical naming.

I would like to thank the Norden Division for inviting Greenland authorities to this important committee of the United Nations work. Once we received the invitation the Greenland Place Names Authority unanimously decided to accept the membership invitation. I would like to express our thankfulness for this trust and the will to have a dialogue with us Inuit of Greenland. Greenland Inuit being also members of the Inuit Circumpolar Conference, which is the International Inuit Organization, are sure that Inuit in other areas of the Arctic region will be interested in accepting this invitation.

Greenland's population is approximately 56 000. The number we use for all Inuit on the earth is 150 000 inhabiting the maritime areas of the half of the circumpolar Arctic. Of course there are a few inland settlements, but most Inuit live traditionally along the coastlines of Eastern tip of Siberia in the Chukotka Peninsula; Alaska, stretching from Prince William Sound in the Pacific coast along Alaska Peninsula, the southwest coast of Alaska and North Alaska, including Nunivak Island; St. Lawrence Island; Diomedede Island in Bering Strait all the way east to Northern Canada, Northern Quebec and Labrador to East Greenland. We take it for granted that this area was covered with Inuit place names and a lot of it is registered in the reports of whaling and scientific expeditions, colonial institutions, trading stations, missionaries of diverse denominations of Christianity and adventurers as well as teachers and administrators of our time.

Systematic scientific exploration in Greenland was established 125 years ago through the establishment of the Commission on Scientific Investigations in Greenland. This Commission has issued series of reports on scientific expeditions on Greenland in its reports series called *Meddelelser om Grønland*. I expect this series is on the web now. This series also includes several cartographic informations. The Geodetic Survey of Denmark also contributed extensively on cartography on Greenland. I cannot tell in which circumstances this is established but systematic registers on geographic and cartographic materials existed on Greenland before that time also.

The process of introducing self-government in Greenland included also discussion of the issues of determining the matters relating to language and to the principles of naming as well as deciding the specific terms of the Inuit

language of Greenland. By the inception of Greenland Home Rule a mandatory law needed from the Folketing, the Danish Parliament. In this law paragraph 9 stated: Greenlandic is the main language; Danish shall be taught thoroughly; both languages can be used in the administrative practices.

That allowed the establishment of Greenland Language Committee in 1982 and Greenland Place Names Authority by mandatory law from Folketing in 1984. Later – by the mandate from Danish Ministry of Justice and from Ministry of the Church in Greenland – the Committee on Personal Names is established.

The establishment of these institutions required administrative procedures and research. At the initial period the University of Greenland undertook those. Later special office of Greenland Language Committee was established with one person as a staff. We are now fortunate to have Greenland Language Secretariat established in 1998. All work pertaining to these language related committees is now under this secretariat. It might seem a luxury to have these facilities, we should however emphasize the fact that workload on languages is all the same either the number of speakers are 5 billion or they are 50 000.

Greenland Place Names Authority should therefore establish procedures for the authorization and for non-approval of applications. To start with some of the principles from Denmark were adopted, later to be adjusted to Greenlandic working environment. I can mention a few of these:

1. The principle of non-ambiguity
2. The principle of relevance to Greenland
3. The principle of avoiding reduplication
4. The principle of not naming after a living person.

This last principle is related to Greenlandic tradition and customary law. The exceptions of this last principle have been the members of the Danish royal family.

At the very initial stages of the transfer of this authority Greenland Department on Culture and Education adopted an agreement with the Danish National Survey and Cadastre, Kort og Matrikelstyrelsen, on the procedures for handling the work on this matter. Together with the National Survey and Cadastre and Greenland Department of Culture and Education this committee wrote to institutions dealing with geographical naming in the neighbouring Nation States that we in a period of four years intended to introduce single-authorization of Greenlandic names for municipalities,

towns and settlements inhabited by Greenlanders. We had a positive response from all those and by 1996 this is a reality.

We have had a good working relationship with the Danish authorities. As a result of the cooperation we have established a register of 26 000 place names in Greenland, in Greenlandic old writing system, new Greenlandic writing system, and in Danish. The National Survey and Cadastre and the Greenland Language Secretariat keep the place names archive. I would like to name a few problems that might be tightened up:

When we replace place names it is not always the case that scientific institutions follow up in their usage. Private distributors of cartographic materials tend not to up-date their materials. This is true of GPS digital maps used by sports navigators in Greenland. We have noticed that one year after the inception of Nunavut Canadian Inuit Territory, all airlines follow up in their moving maps in the aircrafts. The only air traffic route between Copenhagen and Greenlandic airports never changed their names in their moving maps in the 25 years period. Cultural sensitivity could be a good element for this kind of collaboration.

While the Danish royal family is very keen on making use of Greenlandic names the news agencies seem as if they hardly get the message. Issuance of updated maps is constantly delayed by lack of appropriations from the Danish Parliament, which is responsible for these areas.

In conclusion I would like to say that we would take this new collaboration seriously. There are positive developments to see in accepting Inuit names. There could be more collaborative efforts in coordinating some knowledge from Inuit collected by anthropologists in various universities, which are keeping some records on Inuit place names. It might not be inconceivable to publish bilingual maps in the areas inhabited by Inuit.

Carl Chr. Olsen, Oqaasileriffik
Greenland Language Secretariat, Nuuk
cco@gh.gl

UNGEKN-MØTE I WIEN 28. MARS – 4. APRIL 2006

Den 23. sesjonen i UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names) skal haldast i Wien 28. mars til 4. april 2006. Programmet fylgjer eit fast mønster der det skal gjevast rapportar frå dei ulike divisjonane og arbeidsgruppene. Den nordiske divisjonen skal leggja fram ein

sams rapport. I tillegg står kvart land/kvar ekspert fritt til å presentera namnefaglege, kartografiske eller andre relevante prosjekt. Sjå nærare om UNGEGN på heimesida <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/ungegn.htm>

BH

UNDERVISNING

UTVALGET «NAVN I SKOLEN»

Utvalget «Navn i skolen» ble opprettet under et svensk-norsk seminar på Skammestein 27.–29. mai 2005, med følgende medlemmer: Sonja Entzenberg, Staffan Nyström, Botolv Helleland og Benedicta Windt. Hensikten med utvalget er å utarbeide et undervisningsopplegg som kan integreres i skolen på ulike trinn, for eksempel barneskole, ungdomsskole og videregående, slik at vi fanger elevenes interesse allerede på et tidlig stadium og på den måten styrker rekrutteringen til faget.

Det har vært avholdt to møter i komiteen siden opprettelsen, ett i Pisa (siden alle medlemmene av komiteen deltok på ICOS), og ett i Oslo den 22.10., i tilknytning til seminaret om Stadnamn i nordisk og internasjonalt perspektiv.

Utvalget har innhentet diverse materiale fra hhv. Tyskland og Sverige for å se på opplegg som allerede er i bruk og vurdere ulike løsninger. Foreløpig er det bestemt at det skal utarbeides materiale på to ulike nivå, grunnskole og videregående. Materialet skal omhandle personnavn, stedsnavn og øvrige navn, og vil bestå av en faktadel rettet mot lærerne og en oppgavedel med lettere tekster til elevene. Presentasjonen av faget skjer med utgangspunkt i «de nære ting»: eget navn, egen familie, eget nærmiljø. I tillegg er det foreslått at man oppretter en oppgavebank med en mengde spørsmål gradert etter vanskelighet, der lærere på alle trinn kan hente ut det de vil ha. Et viktig punkt i presentasjonen av faget blir å vise lærerne at navneforskning kan kombineres med nær sagt alle andre fag og gi verdifulle tilskudd til utdyping og forståelse.

Neste møte i komiteen er berammet til april 2006, og det vil da foreligge utkast til tekstene i faktadelen.

Benedicta Windt
benew@online.no

ANNA MELDINGSSTOFF

NFR-PROSJEKTET «ETABLERING AV EN DIGITAL NASJONAL DATABASE FOR STEDSNAVN»

Sommeren 2004 fikk Ole-Jørgen Johannessen ved Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, og Tom Schmidt, Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo, støtte fra Norges forskningsråd (NFR) til et samarbeidsprosjekt som tok sikte på å skanne inn store deler av de papirbaserte stedsnavnsamlingene i Bergen og Oslo. Det langsiktige målet er å etablere en nasjonal søkbar stedsnavnbaser.

Samlingene av stedsnavn ved landets to største universiteter har til nå ikke vært allment tilgjengelige. All bruk av navnesamlingene har hittil fortsatt personlig oppmøte og tidkrevende manuell leting i seddelskuffene, som oftest under veiledning av de vitenskapelig tilsatte ved samlingene. Alternativt har man bestilt papirkopier av lokalt avgrenset materiale. Begge deler har lagt beslag på institusjonenes begrensede ressurser.

Gjennom prosjektet *Etablering av en digital nasjonal database for stedsnavn* er over ½ million stedsnavn fra de aller fleste deler av landet gjort tilgjengelig for vitenskapelig og allmenn bruk. Det er utviklet et databaseformat og et brukergrensesnitt som tilgodeser både forskeren og den interesserte amatør, og gjennom ytterligere bearbeiding vil bl.a. koplingen til kart gjøre materialet enda mer verdifullt. Skanningen av det papirbaserte originalmaterialet innebærer også at faren for at navnesamlingene blir ødelagt, er betraktelig redusert.

Selv om det foreligger omfattende navnesamlinger fra store deler av landet, har man lenge vært klar over at det også er områder som er dårlig dekket. Gjennom arbeidet med dette prosjektet er «hullene» blitt mer synlige, og grunnlaget er til stede for en systematisk innsamling av stedsnavn i disse områdene (slik det bl.a. er tatt til orde for i Kulturmeldingen).

Utenom universitetene i Bergen og Oslo finnes betydelige navnesamlinger framfor alt i Rogaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Nordland. Mye av dette materialet er allerede dataregistrert, og det er et mål at også disse samlingene skal kunne innordnes under en felles portal og et felles søkesystem. Ellers er det en presserende oppgave å skaffe en oversikt over mindre, lokale navnesamlinger, som etter kvalitetssikring likeledes bør bearbeides og legges inn i den nasjonale stedsnavnbasen. Etter hvert bør det kunne la seg gjøre å opprette koplinger til de ulike historiske navnesamlingene i Digitalarkivet, til databasen over navn som er behandlet i hovedoppgaver og monografier, og til samlingene av eldre skriftformer av

bebyggelsesnavn. Likeledes bør det være et mål å knytte an til Sentralt stedsnavnregister (SSR) ved Statens kartverk, selv om dette materialet er av en annen type enn de vitenskapelige samlingene.

Da prosjektet ble satt i gang, forelå det ved Stadnamnsamlinga i Bergen allerede en omfattende dataregistrert samling på ca. 171 500 navn. For at samlingen skulle beholde sin homogenitet, ble det valgt en litt annen prosedyre enn i Oslo. Dette innebar at alle opplysninger på navnesedlene ble skrevet inn i en database, i tillegg til selve innskanningen. I prosjektperioden er det skannet inn 173 600 navnesedler og 15 215 navnelister (med varierende antall navn). Denne samlingen inneholder nå til sammen 280 930 poster/faksimiler.

I Oslo forelå også et stort elektronisk lagret materiale på om lag 90 000 poster som var dataført siden begynnelsen av 1980-tallet. Dette materialet, som er skrevet inn i ulike, eldre databaseformat, blir etter hvert konvertert til en moderne database, men blir foreløpig holdt separat fra de seddel-samlingene som nå er skannet og skrevet inn. Materialet som nå er gjort tilgjengelig, utgjør 388 282 faksimiler fra herredsregisteret og 49 526 faksimiler fra seternavnregisteret. Til hvert enkelt bilde er det skrevet inn oppslagsform og lokalisering til fylke og herred/kommune, altså kun det som er nødvendig for å foreta elektroniske søk i materialet.

For Bergen og Oslo er det til sammen skannet 3727 kart som har vært brukt i forbindelse med innsamling (200 er eldre kart i ulike målestokker, resten er ØK-kart, hovedsakelig i målestokken 1:5000).

Seddelmaterialet fra Oslo – foruten det totale kartmaterialet – har allerede en tid vært tilgjengelig på internett, lagt til rette av Enhet for digital dokumentasjon (EDD) ved HF i Oslo og under samme portal og med samme søkesystem som de øvrige databasene, f.eks. seddelsamlingen til Norsk Ordbok 2014, på adressen: www.dok.hf.uio.no/perl/search/search.cgi.

Av samlingene i Bergen er hittil bare en mindre del tilgjengelig på nettet. Det gjelder for det første navnesamlingen fra Austevoll, på om lag 10 000 poster med navnedata, kort og lyd, se internettadressen test.gisline.no/austevoll.

Videre ligger materialet fra Bergen kommune på adressen www.bergenskart.no/bergen/index.jsp. Ellers finnes 19 000 navn fra Fjell og Fana på helmer.hit.uib.no/stadnamn/.

EDD er i ferd med å utvikle en felles inngangsportal for samlingene i Bergen og Oslo, der det vil la seg gjøre å søke separat i den ene eller samlet i begge basene. Det arbeides også med å komme fram til en metode for å kople den enkelte faksimile til det aktuelle kartbladet.

Prosjektperioden var ifølge kontrakten med NRF satt til 1.7.04–31.12.04. Det viste seg ganske snart at dette var urealistisk, og i løpet av høsten ble det klart at prosjektet måtte fortsette i 2005. Det aller meste av seddelmaterialet var skannet før nyttår, men innskrivingen – som også hadde foregått parallelt med skanningen – tok lengre tid enn forutsatt. Korrekturlesing og oppretting foregikk utover våren 2005 og var i all hovedsak fullført innen sommeren, mens kartene ble skannet inn og registrert i løpet av høsten.

Etter planen skulle arbeidet utføres av studenter på deltid – under veiledning av en vitenskapelig kvalifisert medarbeider (begge steder i halv stilling). I Bergen var 20 studenter engasjert i prosjektet i kortere eller lengre tid; i Oslo var fire engasjert fra august 2004 til februar/mars 2005. Gjennom en gunstig avtale med UniReg (gjennom Museumsprosjektet) fikk osloprosjektet tilført svært billig arbeidshjelp, og innsparingen dette innebar, medførte at 50 000 sedler fra Seternavnregisteret også kunne tas med i prosjektet. Ellers ble det anledning til å kvalitetssikre en større del av materialet enn vi opprinnelig hadde antatt var mulig.

Ole-Jørgen Johannessen
ole-jorgen.johannessen@nor.uib.no
Tom Schmidt
tom.schmidt@iln.uio.no

DET AMERIKANSKE NAMNELAGET **The American Name Society**

Det amerikanske namnelaget, eller The American Name Society (ANS), som det heiter på originalspråket, er ein profesjonell organisasjon, grunnlagd i 1951, som arbeider for å fremja studiet av namn og deira rolle i samfunnet. Slik laget presenterer seg sjølv, går det mellom anna ut på å drøfta kva som ligg i eit namn (jf. Shakespeares kjende utsegn «What is in a name?»), kva namn har å seia som kulturelle storleikar, kva dei kan fortelja om busetnadshistorie og kva dei inneheld av språklege særtrekk. Laget har årlege fellessamlingar i tillegg til regionale møte. Det gjev ut tidsskriftet *Names. A Journal of Onomastics*, dessutan *ANS Bulletin* og *Ehrensperger Report*. Den siste er ei melding over faglege aktivitetar og ikkje minst litteratur som har kome ut i meldingsåret. Det årlege møtet i 2006 skal haldast i

Albuquerque, New Mexico, 5.–8. januar. Fleire opplysningar finst på heimesida www.wtsn.binghamton.edu/ANS/.

Laget organiserer òg ei røysting over namnet for året («name of the year»), og i 2004 kom desse på topp: 1) *Fahrenheit 9/11*, 2) *Al-Quaida*, 3) *Jon Stewart*, 4) *Nevaeh*. Det fyrste er namnet på den kjende filmen av Michael Moore, med allusjon til åtakinget på tvillingtårna i New York 11. september 2001, det andre gjeld organisasjonen som vert knytt til ymse terrorhandlingar, det tredje er namnet på ein kjend komikar med jødisk bakgrunn, døypt *Jonathan Stuart Leibowitz*. I grunngjevinga for dette namnet heiter det at det er eit paradoks at amerikansk populærkultur ser på jødisk identitet som «cool», men det er ikkje kult å ha eit jødisk etternamn. Det fjerde er eit konstruert namn som har fått eit påfallande oppsving på kort tid, sjå omtale i det neste stykket.

BH

HIMMELEN BAKLENGS

Nevaeh – eit amerikansk stjerneskot

Nevaeh er eit amerikansk jentenamn som på nokre få år har stige til himmels, bokstavleg tala. Som den merksame lesaren har oppdaga, er det det engelske ordet *heaven* ‘himmel’ stava baklengs. Det oppstod som eit eksentrisk namneval så seint som i 1999, då berre åtte nyfødde jenter fekk namnet. I mars 2000 gav songaren Sonny Sandoval dotter si dette namnet, og 11. oktober same året var han med i ei sending i MTV der han introduserte dotter si og forklarte bakgrunnen for namnet. Dette må ha gjort eit sterkt inntrykk på mange foreldre som såg programmet, for året etter var det 1183 som fekk dette namnet, og i 2003 om lag dobbelt så mange. Namnet er òg nytta av ein annan songar, og av ei pornostjerne – om dette har hatt noko å seia for populariteten, er det ikkje sagt noko om.

Heimesida til American Name Society (ANS), som er kjelda for denne omtalen, peikar på to faktorar når ein vil prøva å forklara den snøgge framvoksteren til *Nevaeh*. For det fyrste høver det lydleg med den typen namn som er populære, som *Ava*, *Grace*, *Jada*, *Aaliyah*, altså vokalrike og relativt korte namn, og for det andre passar det inn i den påfallande sterke interessa popkulturen viser for det spirituelle. *Nevaeh* er det perfekte dømet på korleis eit tidlegare eksentrisk namn kan verta motenamnet over natta i eit

klima der foreldra søkjer etter individualitet og originalitet, sluttar kommentaren på heimesida til ANS.

Me får sjå om t.d. *Leah Isidora* får eit oppsving den næraste tida. Meir urovekkjande sett frå norsk synsstad er at den nye personnamnlova, i alle fall slik ho vert praktisert, opnar for all slags bokstavakrobatikk i namngjevinga.

Botolv Helleland
botolv.helleland@iln.uio.no

OM Å LOVA BORT GATENAMN

I samband med kvalifiseringskampane til VM i fotball tidlegare i haust kunne enkelte medium fortelja at borgarmeisteren i byen Craiova i Romania var viljug til å kalla opp fleire gater i byen etter nøkkelspelarane til Finland dersom dette laget vann over Tsjekia (Den tsjekkiske republikken). Bakgrunnen var at dersom Finland vann eller spela uavgjort mot Tsjekia, ville Romania, som var i same gruppe, kunna spela «playoff» og dermed ha von om å kvalifisera seg til sluttspilet. «Eg skal invitera finnane slik at dei ser at namna deira får sin plass i vår bys historie», sa borgarmeisteren.

Mange vil smila av denne fotballfeberen, at folk er viljuge til å gjera alt for at laget deira skal nå fram. Men det viser òg kva verdiar som pregar samfunnet. Det ville neppe ha hendt i dei nordiske landa at ein fotballspelar i live ville få ei gate oppkalla etter seg. Om Bergen har vurdert *Kniksenvegen*, veit eg ikkje.

Det er mange aktørar på banen når det gjeld å gje namn, og ikkje alle har namnekunnige eller kulturelle omsyn som hovudærend. Meir og meir ser det ut til at pressgrupper med marknadsinteresser gjer seg gjeldande. I merkevarebygging spelar namnet ei stor rolle, og då er det ikkje dei språklege omsyna som styrer, men kva nedslagskraft uttrykket får. *@-vegen* er kanskje ikkje så langt unna.

BH

LENNART MOBERG (1914–2005)

Lennart Moberg avled den 25 oktober 2005. Han var född 1914 och skulle på luciadagen den 13 december ha fyllt 91 år.

Mobergs sista tid upptogs av intensivt arbete att slutföra en studie över ett ortnamn i Uppsalatrakten. Det gällde *Håmö*, ett gårdnamn i Läby socken, som tidigare trotsat alla tydningsförsök. Moberg hade vid flera tillfällen berättat att han under lång tid funderat över detta namn, och vid ett besök i Seminariet för nordisk namnforskning i Uppsala en dag i slutet på september avslöjade han sin etymologi för Eva Nyman och mig. Vi erbjöd oss omedelbart att hjälpa till med vissa kompletterande terrängstudier, som vi sedan skriftligen rapporterade till honom. Tidigt en morgon ringde Moberg till mig och bad att få citera vår rapport. Vi gjorde ytterligare en tur till trakten kring *Håmö*, men rapporten från den rekognosceringen kom Moberg aldrig att läsa. När brevet anlände, var han redan på sjukhus och kom inte mera hem. Ännu på sjukhuset dikterade han för en av sina söner en ny underrubrik till den uppsats om *Håmö* som då var praktiskt taget färdig. Jag har fått förtroendet att slutredigera den, för publicering i *Namn och bygd*, årg. 94 (2006).

Lösningen av gåtan *Håmö* fyllde Moberg med stor tillfredsställelse och oförställd glädje under hans sista tid i livet. *Håmö*-uppsatsen är den sista i en lång rad evidenta ortnamnstolkningar av Mobergs hand, med speciell inriktning på de svåra och svåraste namnen. Den är en av många studier från senare år, som visar att Moberg var vetenskapligt verksam livet ut. Främst är det under denna tid fråga om etymologiska studier, av ortnamn, t.ex. *Algö* och *Algunnen* (i *Sydsvenska ortnamnssällskapets årskrift* 1989), *Åre* (i *Namn och bygd* 86, 1998), men också av andra ord, t.ex. germ. *dung-* ‘gödsel, avfall’ (i *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 1995), nord. *end(i)langr* ‘i hela sin längd’ (i *Språk och stil* NF 14, 2004). Etymologin bildar överhuvudtaget en huvudlinje i Mobergs författarskap. Han framstår som en etymologins mästare.

Mobergs etymologiska studier, med en solid språkhistorisk grund som förutsättning, utmärks av analytisk skärpa, skarpsinne, blick för väsentligheter och en ovanlig kombinationsförmåga, en skicklighet att kombinera detaljer till en avrundad helhet, där alla brickor faller på plats. Material från dialekter, från äldre och yngre nordiska språkskeden, från andra germanska språk och – vid behov – även från indoeuropeiska språk utanför den germanska språkgrenen kombineras med sakförhållandena. En studie som den över ursprunget till ordet *ho* ‘tråg, ränna’ (i *Arkiv för nordisk filologi* 100, 1985), bildat till verbet *hugga*, visar en klar koppling mellan ord och

sak. I hans ortnamnsetymologiska undersökningar intar, som han själv gärna framhöll, terrängstudier inte någon framskjuten plats, men den saktliga sidan är ingalunda försummad utan klart tillgodosedd, genom studium av kartor och topografiska beskrivningar i uppteckningar och litteratur. Det skall emellertid inte förnekas att närmare terrängstudium någon gång kunde ha gett ökad konkretion åt framställningen.

Moberg representerar en äldre generation nordister, för vilka studiet av ortnamn var en naturlig del av nordistiken. Han började emellertid sin bana med en ljudhistorisk avhandling, Om de nordiska nasalassimilationerna *mp* > *pp*, *nt* > *tt*, *nk* > *kk* med särskild hänsyn till svenskan (1944), och just ljudhistoria är en annan huvudlinje i hans författarskap, också manifesterad bl.a. i en klassisk uppsats om monoftongering i östnordiskan (i Nysvenska studier 33, 1953).

En tredje huvudlinje är textfilologi. Inom denna kategori intar det stora arbetet Konungastyrelsen. En filologisk undersökning (1984) den främsta platsen. Andra studier visar en spännvidd från Eddadiktning över Birgitta till Bellman. Skarpsinne och akribi paras i de filologiska bidragen med en litterär sensibilitet, som var karakteristisk för Moberg.

Med tanke på Mobergs breda nordistiska inriktning är det förstaeligt att han, efter att höstterminen 1960 ha tillträtt professuren i nordiska språk, särskilt ortnamnsforskning, vid Institutionen för nordiska språk i Uppsala, redan efter en termin bytte denna mot den ospecialiserade professuren i nordiska språk vid samma institution. Innan han tillträdde professuren i ortnamnsforskning, framhöll han, minns jag, att han inom denna tjänst främst tänkte inrikta sig på själva namnbildningen och dess morfologi, och just denna sida har han belyst i så många bidrag.

Vid läsningen av Mobergs skrifter slås man ideligen av hans glädje över att få dela med sig av sina forskningsresultat, och detta drag förstärktes med åren. Språket har dessutom ofta en litterär touche, vilket allt gör läsningen av hans bidrag till en njutning utöver det vanliga. Samma smittande glädje kännetecknade Mobergs muntliga framställning och gjorde honom till en oförliknelig lärare och föreläsare. När ämnet därtill inbjöd, utvecklade sig hans sparsmakade formuleringskonst till *eloquentia* av yppersta märke.

En av de stora inom studiet av nordiska språk har lämnat oss, men hans verk lever.

Thorsten Andersson
thorsten.andersson@nordiska.uu.se

BOKOMTALAR

NØVN AUSTA ÅSEN

Tom Schmidt: *Nøvn austa åsen. Bustadnamn i Øystre Slidre*. Novus forlag, Oslo 2005. 400 sidor.

Stadnamngranskaren dr. Tom Schmidt, sjølv oppvaksen i Øystre Slidre, har gjevi ut ei stor bok om bustadnamn i denne kommunen. Få andre kommunar har fått eit slikt kulturhistorisk verk, og arbeidet er fagleg solid samstundes som det er forståeleg for den vanlege lesaren.

Det er to hovudmåtar å leggje fram eit namnetilfang på, etter type namn og etter geografi. Sentrale verk som *Norske Gaardnavne*, *Norske Elve-navne*, *Norske innsjønamn* og *Norske Sæternamn* tek for seg ein type namn, medan historielag og lokale forfattarar ofte lagar oversyn – ofte reine namnelistor utan tolkingar – over alle tilgjengelege namn i eit område. I *Nøvn austa åsen* går Tom Schmidt ein mellomveg, med bustadnamn innanfor einn kommune. Meldar og lesar vil då spørja om det er von om oppfylgning, der andre kulturnamn (stølsnamn, ferdsle m.m.) og naturnamni (vassdrag, fjell m.m.) kjem med.

400 sidor med namn, skriftformer, uttaleformer og tolkingar er mykje for ein vanleg lesar, men tek ein seg arbeidet med å fordjupe seg i teksti, kjem utbyttet; spanande tolkingar, verdfulle korreksjonar til tidlegare omtale, og viktig historisk stoff som kan fortelja bygdefolk og grunneigar meir om historie, kultur og natur på staden.

Måten å leggje fram materialet på er viktig for resultatet. Ein kan gje att og godta det granskarar før har komi til, slik til dømes eit leksikon oftast lyt gjera. Ein annan metode – diverre ikkje uvanleg – er å setja fram eigne tolkingar samstundes som namnegranskaren anten nedvurderer og kritiserer alle andre tolkingar, eller neglisjerer dei heilt ved å teia dei i hel. Den tredje vegen, å vurdere eldre tolkingar, gje dei att og drøfte dei, og så setja fram eigne tolkingar utan å fastslå dei som det einaste rette, må vera målet for ein vitskapsmann. Og her har Tom Schmidt utført eit prisverdig og fyldig arbeid.

Boki gjev oss då mange grundige drøftingar av alternative tolkingar, som ved *Beito* (i samansetjing *Beite-* som i bygdemålet *Beitestølen*), *Kveto*, *Skammestein*, *Bjellbøle*, *Robøle*, *Molor*, *Skattebu*, *Røgne*, *Tvengi*, for å nemne nokre. Kyrkjesoknene Hegge, Lidar, Røgne og Vølbu har alle gamle norrøne namn, sjølv om *Lidar* er eit nydanna, meir litterært namn (norrønt *Li* om garden og *Lidarherad* om bygdi). Hovudsokni Hegge er det gamle

Heggja sokn, knytt til treslaget *hegg*. Schmidt meiner at det same gardsnamnet i Svenes sokn i Nord-Aurdal kunne vera oppkalla etter Øystre Slidre-garden – noko som kan synast mindre rimeleg. Hegge i Svenes fell godt inn i andre sers gamle gardsnamn der (*Berg, Riste, Lo*). Ved Vølbu sokn synest det å vera semje om eit elvenamn *Vala* (samanlikna med *vol* ‘stokk, kjepp’, og då om ei rett elv), men Schmidt vil helst knyte det til hovudelvi austafør Vølbugrendi. Den synste sokni – Røgne – vil Schmidt knyte til ei eldre dativform *Rogni* (av *Rogn*, eit ord skyldt *rygg*, og då om ein rygg i terrenget).

Dei mange gardsnamni med etterleddet *-stad* er oftast freista knytt til eit personnamn, og det er verdfullt når Schmidt har grundige utgreingar om moglege alternativ til mannsnamntolkingar, til dømes ved *Istad* (is, kulde?), *Bøllstad* (*bolle* om rund høgd?), *Køllstad* (*koll* – kolle?), *Mørstad* (planta *maure*, som i *Maurset* m.fl.?), *Onstad* (gild, eit mogleg adjektiv *úneis* – høgvyrd, ansett) og *Veningstad* (vinning, nyrydjing?). Slike freistnader bør sjølvstundt ikkje sende pendelen så langt ut på den andre sida at tolkingar med personnamn heilt blir utelukka.

Røyne er storgarden der ein av dei islandske landnåmsmennene (Bjørn) drog ut ifrå i førkristen tid. Røyne er vanleg tolka som vin-namn, men Schmidt vil helst rekne det som usamansett (*Raun* – raunelund, stad med rognetre) og då eldre enn vin-namni og ein opphavsgard dei andre gardane kan knytast til.

Garden Menka har same namn som ein heimstøl i Tisleidalen, og det er freistande å supplere opplysningane om verbet *meinka* hjå Aasen (‘hindre’) og Fritzner («fortrædige») med at stølen i Nord-Aurdal blir forklara ved verbet *menke* i nordaurdalsmål; denne heimstølen skulle meinke krøteri på beite. Valdresmål har både verbet *menke* om å hindre («detta menka meg noko») og substantivet *ei menke* (‘hindring’; ei menke er noko som står i vegen for ein). Ei skjemtsam, liti opprekning av slike bustadnamn med noko nedsetjande namn er «Meinset, Preinset o Menka».

Boktittelen sender oss rett inn i fleire interessante språklege forhold. *Nøvn* er fleirtal av *navn* (norrønt *nafn* – *nôfn*), i tradisjonelt valdresmål eit *navdn*, fleire *nøvdn*. Den geografiske plasseringi *austa åsen* fortel om eldre busetjing vesta åsen, som ein altså ser namni frå. Og i valdresmål kan ein enno i dag tala om *øyst ræsinga* (øystreslidringa) og *heim`dræsinga* (vestreslidringar, folk heima åsen). Målføret må her peike attende heilt til førhistoriske tilhøve.

I våre dagar, då namni i stor mon blir overførde gjennom vegskilt og kart og ikkje i munnleg overlevering, blir skriftformer nær opp til målføret sers viktig. Normalisering ved oppslagsformer som *Hagen* for *Hagin* og *Bråten*

for *Brøtin* er klare døme på dette, og på at uttala i målføret etter kvart endrar seg, slik det alt har skjedd med øystreslidrenamn som *Moane* for *Moo* eller *Moadn* og *Plassane* for *Plassadn*. Skil målføreuttale bli berga for ettertida, må difor skrivemåten liggje så nær opp til uttala som det er råd ved hjelp av det vanlege alfabetet vårt. Interessant i så måte er det at skilt med *Valdres-flyé* no er komne opp i staden for det framande *-flya*. Så lenge ein ikkje lærer å uttala stutt/open *i* som trong *e* (*bygdé*), er dette ei brukande løysing. Schmidt nemner utvegen med ei skriftform *é*, og rein *e* kan føre til problem med uttale og tonelag i namnepar som *Berge* (*Berget*, bundi eintal) og *Bergé* (*Bergi*, bundi fleirtal).

Lovi om «nedervd, lokal uttale» som skriftgrunnlag blir vanskeleggjord når staten fastslår målføreuttale normert etter rettskriving, ei håplaus motsetjing. Schmidt har valt ei oppslagsform som ofte har ei anna form i parentes, såleis «**Dalane** (Daladn)», «**Bråten** (Brøtin)», «**Vølbu** (Volbu)» og «**Heggi** (Hegge)». Som ein ser, er målføreform i parentes i dei to fyrste namni, men oppslagsform i dei to andre – noko som verkar inkonsekvent, og som nemnt kan føre til påverking bort frå føremålet med namnelovi; å føre vidare nedervd, lokal uttale.

Å godta skrivemåten med *ø* for stutt *o* og «*o* med kvist» er viktig i namn i Valdres, då skrivemåtar med *o* på sikt fører til rang uttale (*Fådnes* og *Rågne* for skrivemåten *Fodnes* og *Rogne*, valdresmål *Fød`nes* og *Røg`né*).

Eige register gjer det greitt å finne fram namni som elles er ordna etter gards- og bruksnummer. Eit eige kapittel tek føre seg topografiske ord med utgreiing både om tyding og opphav og om øystreslidrenamn under dei. Ei fyldig litteraturliste og kjeldeliste høyrer òg med i dette sers viktige verket i stadnamnlitteratur for Valdres.

Ivar Aars
ivarars@online.no

TYSK LÆREBOK FOR NAMNESTUDIET

Namenarten und ihre Erforschung. Ein Lehrbuch für das Studium der Onomastik. Anlässlich des 70. Geburtstages von Karlheinz Hengst. Utgj. av Andrea Brendler og Silvio Brendler. (Lehr- und Handbücher zur Onomastik 1.) Baar, Hamburg 2004. 1024 sider.

Mellom dei yngre tyske namnegranskarane er det grunn til å merkja seg etternamnet Brendler, som det i denne samanhengen knyter seg to førenamn

til, nemleg Andrea og Silvio, ektepar dessmeir. Desse to har studert namnegransking under professor Karlheinz Hengst i Leipzig, og som det heiter i eit innleiingsord til det svære festskriftet dei to har gjeve ut til 70-årsdagen til Hengst 2. mars 2004, var førelesingane og seminarane hans «stets von beeindruckender Klarheit». Utgjevarane møtte då òg ein overveldande respons då dei inviterte heile det tyskspråklege namnemiljøet til å heidra jubilaranten med artiklar som skulle gå inn i ei lærebok for namnestudiet.

No er kanskje Tyskland eit av dei landa som frå før har mest namnedidaktisk litteratur. Men tydelegvis reknar dei unge utgjevarane med at det er marknad for meir, for det verket som vert omtala her, er berre det fyrste i ein ny serie av lære- og handbøker i namnegransking. Dessutan utviklar faget seg stendig.

Namenarten und ihre Erforschung opnar med ein engasjerande oversynsartikkel av Silvio Brendler. Resten av artiklane er ordna i tre ulikt store delar, før det til slutt kjem ulike slags register (glossar, kjeldeoversyn, litteraturliste, personregister og sakregister).

Del 1 inneheld ein einskild, teoretisk prega artikkel av Ernst Hansack med tittelen «Das Wesen des Namens». Dei fylgjande ni artiklane i del 2 er hovudsakleg metodiske tilnærmingar til namnestoffet, som klassifisering, etymologisering, kjeldekritikk, tekstlingvistikk, pragmatikk, sociolingvistik, areallingvistikk, litterær onomastikk, og den mindre kjende metoden onomatometri (avdekking av strukturar i det språklege landskapet). Del 3 inneheld heile 21 artiklar som tek føre seg ulike namnegrupper: namn på himmellekamar, fjellnamn, dalnamn, vassdragsnamn, marknamn, busetnadsnamn, gardsnamn, namn på forsvarsanlegg, husnamn, ferdslenamn, kunstverknamn, varenamn, institusjonsnamn, namn på naturovringar, namn på politiske hendingar, personnamn, familienamn, stammenamn, dyrenamn, plantenamn, namn på tidspunkt og tidsrom. Også i desse artiklane er det nedfelt teoretiske og metodiske vinklingar, m.a. grensdraginga mellom namn og nemne.

Utgjevarane har openbert satsa på å få eit breitt spektrum av tilnærmingar til namnetilfanget. Samstundes ber artiklane òg preg av ein viss likskap i oppbygning, noko som styrkjer den pedagogiske sida, som historisk oversyn, nyttefunksjon, nye utfordringar og ikkje minst tematisk ordna litteraturreferansar. Direkte didaktisk vinkling er det likevel ikkje lagt opp til. Men den som vil leggja opp dette verket som eksamenslesnad, vil koma styrkt ut av studiet.

HANDBOK FOR MODERNE PILEGRIMAR

Tormod Berger og Eivind Luthen: *Pilegrimsguiden Hamar – Nidaros*. Verbum, Oslo 2005. 158 sider.

Pilegrimsguiden Hamar – Nidaros er ei reisehandbok som skildrar pilegrimsvegen frå Hamar til Nidaros. Den som vil gå heile eller delar av denne strekninga, treng ein god vegvisar, og no har Tormod Berger og Eivind Luthen gjeve ut handboka som er den gode vegvisaren. Frå før er utgjeve *Pilegrimsguiden Tønsberg – Oslo – Hamar*.

Pilegrimsvegen mellom Hamar og Nidaros er nesten 500 km lang. I handboka er denne strekninga inndelt i 15 etappar som i gjennomsnitt er rundt 30 km. Til kvar etappe er det laga egne kart, både plankart og høgdekart, som i lag gjev nyttige og praktiske opplysningar om vegen framover.

For den som skal finne fram ved hjelp av boka, er vegbeskrivingane svært konkrete og detaljerte, og det skal venteleg mykje til for å gå seg bort. Men ein vandrar bør vera merksam på at nokre av opplysningane lett kan vera forelda, som at vegen går forbi eit kvitt hus, gjennom ein eplehage, eller til dømes mellom to jorde.

Etter kvar beskriving av dei 15 etappane fylgjer eit kapittel kalla «Kulturminne underveis». Her er det mykje å finne for ein interessert lesar og vandrar, og mykje er sjølvstilt relatert til pilegrimsvandringa i mellomalderen. Her er informasjon om kyrkjer undervegs, stavkyrkjer og steinkyrkjer, om helgenar som vart dyrka, om gamle herberge, historiske gardar og stader langs vegen som bruer og kvileplassar. Og sjølvstilt er det spor etter Heilag-Olav, helgenkongen som var opphav og inspirasjon til pilegrimsvandringane til Nidaros.

I katolsk mellomalder var det vanleg å kalle vasskjelder opp etter heilagmenne. Folk trudde at vatnet i slike kjelder hadde lækjande verknad. Olavskjelder har det vore mange av, og i boka blir omtala *Olavskilden* ved Bergseng i Ringsaker, *Olavskilden* i Dovre og *Olskjelda* i Meldal, og i tillegg *Olavskleiva* i Rennebu. Alle stader er det tradisjon om hovmerke etter hesten til heilagkongen. Slike segner finst det mange av, også utanfor Noreg. Det viser kor sterk tradisjonen rundt Heilag-Olav var.

Andre namn av interesse er *Tjodvegen*, namn på allfarvegen gjennom Øyer. *Tjod-* er gammalnorsk *þjóð* 'folk'. Namnet *Varphaugen* i Sel fortel om ein stad, eit varp, der ferdafolket la stein eller kvist på ein spesiell haug, truleg til vern mot vonde makter. Gardsnamn som *Korshus* og *Korsdal* i Dovre, og namna *Krossvegen* og *Krossekra* i Oppdal, kan vera minne om pilegrimane utan at ein veit noko sikkert. Men ofte var krossar plasserte

langs vandreruta ved rastestader, på høgdedrag, ved vegkryss og ved bruer. Vårstigen i Oppdal er omtala som pilegrimsveg i 1182, og namnet fortel om ein veg oppi lia som var farande i vårløysinga til skilnad frå vegen nedi dalbotnen der vårflaumen gjorde det vanskeleg å koma fram. Ved Midt-skogen i Oppdal er det fast rasteplass ved ein stein kalla *Slørkesteinen*, eit namn som er mest uskjøneleg i dag. Men namnet fortel om taterar og omstreifarar eller om ein ureieleg kar, ein slusk, for ordet *slurk* (*slørk*) er i Oppdal brukt nedsetjande om den slags personar.

Eit sagn er det at boka ikkje inneheld namneregister. Det hadde vore svært nyttig for å finne raskt fram i boka, også fordi innhaldslista er svært grov med berre éin innførsel for hovuddelen av boka som er sidene 15–125.

Konklusjonen må vera at for moderne pilegrimar og mange andre kjem boka til å fungere svært godt som reisefører langs pilegrimsvegen frå Hamar til Nidaros. Det er ei bok for både pilegrimar og vanlege turistar som ynskjer ein åndeleg dimensjon over vandringa. Alle er me pilegrimar på jorda, står det ein stad i boka, og alle deler me ei undring over livet og skaparverket.

Margit Harsson
margit.harsson@iln.uio.no

STADNAMN PÅ SVALBARD

Eli Johanne Ellingsve: *Stedsnavn på Svalbard – Names on Svalbard*. 189 illustrasjonar og eit kart over Svalbard 1:1 800 000 av Trond Haugskott. Tapir akademisk forlag, Trondheim 2005. 186 sider.

Dette er ein ny, nedstytt versjon for den vanlege lesaren, med ei omsetjing til norsk, av boka *The Place-names of Svalbard* (Norsk Polarinstitut 2003, eit opptrykk av handboka frå 1942 med same namn). Ho inneheld artiklar om på lag 470 stadnamn på Svalbard, tekne frå kartet 1:2 000 000. Før sjølve artiklane vert det gjeve ei utsyn over prosessen med å namngje stader i arkipelaget. Denne prosessen vert framstelt på ein balansert måte, utan nasjonalistisk slagside, og kriteria som vart lagde til grunn i arbeidet med å homogenisera og fornorska stadnamna, går klårt fram. Eit av måla med den framgangsmåten som vart vald på den tida, var at det skulle verta audsynt at området var ein lut av Noreg, ei haldning som var utbreidd i mellomkrigs-tida. Arkipelaget syner seg å vera den fremste staden for å heidra skandi-

navar: Av dei 470 namna som er utvalde til denne boka, har 110 sidan 1850 vorte tileigna verdige finnar, svenskar og nordmenn. Dei 470 artiklane skildrar naturen og tilhøva på stadene som vart namngjevne, og tyder ut namna som vart valde til å visa til dei.

Boka inneheld ei liste over geografiske nemningar, som hjelper til å tyda ut namna, men dei er i ubunden form, og høver oftast ikkje med formene på kartet eller i namnelista. Utfaldskartet baki boka er vanskeleg å nytta og rivnar lett. Bortsett frå det er boka ein lettkjøm skatt. Ho er grei å bruka og er fint illustrert med bilete fulle av is. Det er lett å finna att namna på dei klåre karta, takka vere koordinattala som er sette til.

For ein nederendar er det synd at namna, i motsetnad til det som er tilfellet i Antarktis, har vorte omsette til norsk, med di det løyner ofte opphavet deira: Ingen vil t.d. kjenna att namnet på det nederlandske 1700-talskipet Eenhoorn i det som no er *Einhyrningbukta*. Men so er òg suvereniteten annleis her enn i Antarktis. Utgjevaren har styrt fint unna alle usemjer mellom engelskmenn og nederendarar når det gjeld opphavet åt namna, ei bragd i seg sjølv! Skildringane (på norsk og engelsk) er konsise og råkande, med klår typografi.

Eg har nokre merknader som gjeld uttydingane til sume av namna: At Hinlopenstretet skal ha fått namnet sitt etter Thymen J. Hinlopen, direktøren for Noordsche Compagnie i 1617, synest merkeleg, med di det namnet er nedskrive på nederlandske kart som *Straat van Hinloopen*, og må difor visa til eit anna (geografisk) objekt (i dette tilfellet den frisiske byen Hinloopen eller Hindelopen) eller førestelling, heller enn ein person. Skipet De Liefde (1669) var nederlandsk, og ikkje tysk (s. 112). Det nederlandske ordet for musling er *mossel* (s. 120), og det nederlandske (ikkje tyske) ordet for 'syrgja' er *treuren* (s. 151). Eg kan tenkja meg at Protektorfjellet har fått namnet sitt av engelske kvalfangarar i styringstida åt Oliver Cromwell, «the Lord Protector», på 1600-talet. Tilvisinga under *Sørgattet* til norrønt *gat*, med tydinga 'hol, opning', kan vera rett, men burde i staden vera til nederlandsk *gat*, med same tyding. Kor som er, å ha merknader til berre 6 utav 470 namn er slett ikkje verst!

Endeleg, til utvalet av namn: Om lag 8000 namn har vorte standardiserte no, og er samla i *The Place-names of Svalbard*. Kvifor berre 470 har vorte utvalde til den boka som vert meld her, treng ei betre forklåring. I føreordet heiter det at dei 470 namna er alle dei som er med på kartet over Svalbard i mælestaven 1:2 000 000 – men kva for eit kart vert det vist til her? Kan henda finst det berre eitt kart over Svalbard i den mælestaven, men like vel burde utgjevar, tittel og år for publiseringa ha vore nemnt. Kartografar nyttar andre kriterium enn namnegranskarar når dei vel ut namn til kart,

som plassen dei har, eller kor viktige namneobjekta er – og når ein ynskjer å skildra soga åt namngjevinga på Svalbard (som skulle vera det fremste føremålet med denne boka, tenkjer eg meg), kunne det vera aktuelt å velja andre namn òg. Den framgangsmåten som er vald, tyder i minsto at alle namneobjekta er noko store, og boka, i lag med kartet, gjer det mogeleg for turistar å få betre skjønsemd for landskapet på Svalbard. Ho er lett å ta med i sekken!

Dr. Eli Ellingsve er stadnamnkonsulent for Midt-Noreg og bur i Trondheim.

Ferjan Ormeling, Utrecht
f.ormeling@geog.uu.nl

Meldinga er omsett av redaksjonen.

NORSK NAMNEBIBLIOGRAFI

NORSK NAMNEBIBLIOGRAFI 2004

Namnebibliografien byggjer på litteraturupplysningar som redaksjonen sit inne med, og gjer ikkje krav på å vera fullstendig. Titlar som ikkje er komne med, kann takast med i bibliografien til neste år.

Klaus Johan Myrvoll
k.j.myrvoll@iln.uio.no

- Akselberg, Gunnstein. Åttungsinndelinga på Voss og administrative inndelingar i Hordaland. Ei gransking sett i ljøs av Indrebø sine studiar av den gamle fylkesskipnaden. *Nordica Bergensia* 30, s. 175–218.
- . [Melding av] Inge Særheim: *Frå Feisteinen til Napen. Stadnamn i Rogaland*. Stavanger 2002. *Namn og Nemne* 20/21, s. 141.
- Alhaug, Gulbrand. *Fornamn i Noreg frå 1900 til 1975 – med vekt på endringar i namnemønsteret*. (Tromsø-studier i språkvitenskap 23.) Oslo: Novus. 285 s.
- . *Hanne Elise Caroline – om framveksten av fleirnamnsskikken i Noreg på 1700-talet*. *Namn og Nemne* 20/21, s. 63–94.
- . *Tog, Gudergod og Hværsaagod – om praktiseringa av den nye personnamnloven*. *Nytt om namn* 39, s. 28–32.
- Andersen, Svanhild. Saami place names and place-making in a minority-majority context. I: *Landscape, Law and Customary Rights*. (Dieđut 3.) Red. Michael Jones og Audhild Schanche. Guovdageaidnu/Kautokeino, s. 122–134.
- Aune, Kolbjørn. Smånamn på svensk og heime på garden. [Melding av] Staffan Nyström: *Smånamn och andra ortnamn*. Stockholm 2003. *Nytt om namn* 40, s. 46–48.
- . Våa. Eit gammalt plassnamn på Storfosna. *Årbok for Fosen* 2004, s. 125–128.
- Bjørkum, Andreas. Stadnamni i stølsvegen og på garden. I: d.s.: *Soga om Viki og Vikadalen. Garden Grendi Ætti*, s. 40–51.
- . Viki eller Vikagarden. Namnet på garden og tydingi av namnet. I: d.s.: *Soga om Viki og Vikadalen. Garden Grendi Ætti*, s. 30–32.
- Dalberg, Vibeke. [Melding av] Åse Wetås: *Namneskiftet Kristiania – Oslo*. Oslo 2000. *Beiträge zur Namenforschung* 39, s. 126–128.

- Dalland, Kjersti. Gardsnamn og gardsgrenser i Fusa kommune. *Nordica Bergensia* 30, s. 19–53.
- Edlund, Lars-Erik. [Melding av] Ola Stemshaug: *Norske innbyggjarnemningar i overført tyding*. Trondheim 2002. *Namn och bygd* 92, s. 184–186.
- Ellingsve, Eli J. Svalbards navnehistorie. *Motskrift* 2/2004, s. 11–17.
- Fellows-Jensen, Gillian. Berit Sandnes: *Fra Staraffjell til Starling Hill: Danelse og utvikling av norrøne stedsnavn på Orknøyene*. Doktordisputas ved NTNU – Trondheim, 3. mai 2003. 2. opponent. *Namn og Nemne* 20/21, s. 40–45.
- Fridell, Staffan. [Melding av] *Gustav Indrebø og norsk namnegransking. Den 10. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 9. mai 2003*. Red. Åse Wetås og Tom Schmidt. Oslo 2003. *Norsk lingvistisk tidsskrift* 2/2004, s. 243–244.
- Fykse, Åmund. Namnetypar og etterledd på konvekse formasjonar i terrenget. Systematisering og vurdering av slike stadnamn i Luster kommune på grunnlag av innhaldet i Sentralt stadnamnregister (SSR). *Nordica Bergensia* 30, s. 111–128.
- Fyllingsnes, Frode. Notow – hanseatane si hamn på Avaldsnes. *Heimen* 1/2004, s. 3–21.
- Grønvik, Ottar. Ordet nisse. *Maal og Minne* 2/2004, s. 182–186.
- . Sveggesundet. *Maal og Minne* 1/2004, s. 87–92.
- Gaasvik, Nils Jørgen. Stadnamn i Ila. *Nytt om namn* 40, s. 31–33.
- Hagåsen, Lennart. [Melding av] *Gustav Indrebø og norsk namnegransking. Den 10. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 9. mai 2003*. Red. Åse Wetås og Tom Schmidt. Oslo 2003. *Namn och bygd* 92, s. 149–151.
- Hallaråker, Peter. Stadnamn – Rotevatnet rundt. *Voldaminne* 2004, s. 165–174.
- Harsson, Margit. Det norske landskapsnamnet *Ringerike*. *Namn och bygd* 92, s. 134–136.
- . *Esorud* er Hasarud. *Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2003*, s. 27–29.
- . *Halvdanshaugen. En kongelig gravhaug på kongsgården Stein*. Hønefoss: Kolltopp forlag. 64 s.
- . *Heðinn og Heidiinn*. *Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2003*, s. 31–33.
- . Herrebråten på Krokskogen. *Ringerike* 76, s. 54–55.
- . Kvinnenamnet *Ása* og variantane *Ósa* og *Æsa*. *Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2003*, s. 17–25.

- . Ringerike og Stein – et landskap og en gård. I: *Halvdanshaugen – arkeologi, historie og naturvitenskap*. Red. Jan Henning Larsen og Perry Rolfsen. (Univ. kulturhistoriske museer. Skrifter nr. 3.) Oslo, s. 113–125.
- Haslum, Vidar. Bløte konsonanter. Novasjon eller reliktfenomen i sørnorske dialekter? *Maal og Minne* 2/2004, s. 148–160.
- . *Stedsnavn fra Levangsheia (Skåtøy herred – Kragerø – Telemark). Innsamlet og tilrettelagt for språkvitenskaplig og lokalhistorisk utnyttelse*. Bergen. IX + 420 s.
- . [Melding av] Inge Særheim: *Frå Feisteinen til Napen. Stadnamn i Rogaland*. Stavanger 2002. *Heimen* 1/2004, s. 70–73.
- Heinesen, Line Lysaker. Problemet med stedsnavn som kulturminner. *Nytt om namn* 39, s. 33–35.
- Helleland, Botolv. Ableitungstypen in Flussnamen Westnorwegens. I: *Suffixbildungen in alten Ortsnamen. Akten eines internationalen Symposiums in Uppsala 14.–16. Mai 2004*. Red. Thorsten Andersson og Eva Nyman. (Acta Academiae regiae Gustavi Adolphi 88.) Uppsala, s. 177–197.
- . Kristian Strømshaug (1921–2004). *Nytt om namn* 40, s. 26.
- . *Lis(s)et – Lilleset, Disen – Disenhagen/Disihagen*. Eit par normeringsproblem. *Nytt om namn* 40, s. 18–20.
- . Noko om stadnamn på *-ing* frå Hordaland. I: *Namenwelten. Orts- und Personennamen in historischer Sicht*. Red. Astrid van Nahl, Lennart Elmevik og Stefan Brink. (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 44.) Berlin – New York, s. 139–170.
- . Skrivemåten av stadnamn – offentleg eller privat sak? *Aftenposten* 25. juni 2004 (kronikk). Prenta opp att i *Nytt om namn* 39, s. 14–16.
- . [Melding av] *Actas do 20 congresso internacional de ciencias onomásticas. Santiago de Compostela, 20–25 setembro 1999*. Red. Ana Isabel Boullón Agrelo. A Coruña 2002 (CD-rom). *Namn och bygd* 92, s. 141–145.
- . Underhaldande bok frå Lomheim. [Melding av] Sylfest Lomheim: *Ord om ord. Frå Amerika til Åmot*. Oslo 2004. *Nytt om namn* 40, s. 38–39.
- Hoel, Kåre †. *Bustadnavn i Østfold 5. Rygge og Moss*. Utgitt av Seksjon for navnegransking, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, Universitetet i Oslo ved Tom Schmidt. Oslo. 468 s.
- . *Magesten. Seksjon for navnegransking. Årsmelding 2003*, s. 35–41.
- Holsbøvåg, Kåre Magne. Dvergane spela munnharpe. *Nytt om namn* 40, s. 30–31.

- . *Kalfaret. Nytt om namn* 40, s. 33–35.
- Johannessen, Ole-Jørgen. Anne og Maren, Ingeborg og Berit. Bergenske kvinnenavn på 1600-tallet i et sammenliknende perspektiv. *Nordica Bergensia* 30, s. 155–173.
- (red.). *Nordica Bergensia* 30. *Temannummer i onomastikk*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen. 300 s.
- Korslund, Frode. Bygdenavnet Åseral. *Maal og Minne* 2/2004, s. 161–166.
- . Gårdsnavnet *Skôðin*. *Namn og Nemne* 20/21, s. 23–30.
- Krog, Rønnaug Wergeland. Noen tanker om stedsnavn i bygdebøker. *Nytt om namn* 39, s. 35–37.
- Kruken, Kristoffer. Fornamnet *Jarman* i Noreg. *Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2003*, s. 43–47.
- (red.). *Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2003*. Oslo: Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, Universitetet i Oslo. 78 s.
- (utgj.). *Sophus Bugges brev I–III*. Øvre Ervik: Alvheim & Eide. 1090 s.
- Larsen, Helge Albrecht. Om stedsnavn med *harp* (*harpe*) som første sammensetningsledd. *Nytt om namn* 39, s. 53–56.
- Lauvstad, Hanne. Skiltguide fra Oslo Byes Vel. [Melding av] *Selskabet for Oslo Byes Vel. Skiltguide. Kulturhistoriske skilt i Oslo. Katalog. Supplerende tekster. Registre og kart*. Red. Jan Sigurd Østberg. Oslo 2001. *Nytt om namn* 40, s. 42–44.
- Lund, Ivar. Bosettingsnavn i Aremark. I: *Aremark. Bygd i grenseland*. Red. Roger Prang. Halden, s. 483–492.
- Mundal, Else. Nomen est omen. Umgang und Spiel mit Namen in der alt-nordischen Skaldendichtung. I: *Namenwelten. Orts- und Personennamen in historischer Sicht*. Red. Astrid van Nahl, Lennart Elmevik og Stefan Brink. (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 44.) Berlin – New York, s. 565–576.
- Myrvang, Finn. Gardsnamnet Ånstad. *Håløygminne* 21, s. 441–444.
- Myrvoll, Klaus Johan. *Skjøttøya*. *Namn og Nemne* 20/21, s. 53–62.
- Nedrelid, Gudlaug og Tom Schmidt. Nordisk namnforskning 2003. Litteraturkrönika. Norge. *Namn och bygd* 92, s. 117–121.
- Nes, Oddvar. [Melding av] *Svenskt ortnamnslexikon*. Red. Mats Wahlberg. Uppsala 2003. *Namn og Nemne* 20/21, s. 142.
- Nicolaisen, W. F. H. Berit Sandnes: *Fra Staraffjell til Starling Hill: Danelse og utvikling av norrøne stedsnavn på Orknøyene*. Doktordisputas ved NTNU – Trondheim, 3. mai 2003. 1. opponent. *Namn og Nemne* 20/21, s. 37–40.

- Nyman, Eva. [Melding av] Inge Særheim: *Frå Feisteinen til Napen. Stadnamn i Rogaland*. Stavanger 2002. *Namn och bygd* 92, s. 190–192.
- Nyström, Staffan. [Melding av] *Å kallast med sitt rette namn. Person- og stadnamn i lokalhistoria*. Red. Knut Sprauten. Oslo 2002. *Studia anthroponymica Scandinavica* 22, s. 184–186.
- Oustbey, Eva Midthassel. Forbindelse mellom Hallandgårder og Husebygårder på Sørvestlandet. *Agder historielag. Årsskrift* 80, s. 137–142.
- Perstølen, Ola †. Namn på og rundt garden Perstølen – stadnamn som kulturminne. *Dølaminne. Årbok for Hallingdal* 36, s. 125–139.
- Pettersen, Egil. Noen navn på godtemplarlosjer. *Namn og Nemne* 20/21, s. 129–136.
- Pokoly, Bela. On the history of naming the North Sea. *Nytt om namn* 39, s. 47–53.
- Rautio Helander, Kaisa. Muhtin fuomášumit báikenamaid njálmmálaš ja čálalaš anus Norgga beale davimus Sámis. [Nokre åtgåingar av den munnlege og skriftlege bruken av stadnamn i det nordsamiske området i Noreg.] I: *Samiske landskapsstudier. Rapport fra et arbeidsseminar. (Diedut 5.)* Red. Lars Magne Andreassen. Guovdageaidnu/Kautokeino, s. 72–86.
- . Norgga báikenammapolitihkka ja sámi ássannamat Finnmárkkus. [Handsaminga av samiske bustadnamn i Finnmark i den offisielle norske stadnamnpolitikken.] I: *Juho-Niillasa 70-jagi beaivái. (Sámi diedalaš áigečála 1.)* Red. Inger Marie Gaup Eira, Johanna Ijäs og Ole Henrik Magga. Guovdageaidnu/Kautokeino, s. 132–157.
- . Treatment of Saami settlement names in Finnmark in official Norwegian place name policy. I: *Landscape, Law and Customary Rights. (Diedut 3.)* Red. Michael Jones og Audhild Schanche. Guovdageaidnu/Kautokeino, s. 102–121.
- Reisæter, Guro. Kreative kompromiss på fargerik bakgrunn. Namn i ein tospråklig kontekst. *Studia anthroponymica Scandinavica* 22, s. 105–135.
- Sandnes, Berit. *Fra Starafjell til Starling Hill: Dannelse og utvikling av norrøne stedsnavn på Orknøyene*. Doktordisputas ved NTNU – Trondheim, 3. mai 2003. Innledning + Svar fra doktoranden. *Namn og Nemne* 20/21, s. 31–37 + 45–52.
- . Kan man hete Bjiearne til fornavn? *Mål & Mæle* 1/2004, s. 7–13.
- . Personnavn i kontakt i de skandinaviske vikingtidskoloniene. *Studia anthroponymica Scandinavica* 22, s. 43–58.
- Schmidt, Tom. *Bustebakke. Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2003*, s. 49–58.

- . *Myren og Rørvik*. Bestemt og ubestemt oppslagsform i den norske 1886-matrikkelen. *Namn och bygd* 92, s. 49–80.
- . [Melding av] *Svenskt ortnamnslexikon*. Red. Mats Wahlberg. Uppsala 2003. *Namn och bygd* 92, s. 186–190.
- Sletten, Dag. Grunnord i stadnamn frå gamle grenseforretningar i tidlegare Årstad kommune. *Nordica Bergensia* 30, s. 55–84.
- Stokkevåg, Bernt Helge. Frå *Fjalir* til *Fjordprins*. Namn og nemningar på farty i lokaltrafikk langs kysten. *Nordica Bergensia* 30, s. 85–110.
- Strandberg, Svante. [Melding av] Kjell Venås: *Norske innsjønamn IV. Telemark fylke*. Oslo 2002. *Namn och bygd* 92, s. 193–196.
- Særheim, Inge. Our Oldest Settlement Names. I: *Namenwelten. Orts- und Personennamen in historischer Sicht*. Red. Astrid van Nahl, Lennart Elmevik og Stefan Brink. (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 44.) Berlin – New York, s. 318–332.
- . Person- og stadnamn. I: *Handbok i norrøn filologi*. Red. Odd Einar Haugen. Bergen, s. 337–373.
- . [Melding av] *Svenskt ortnamnslexikon*. Red. Mats Wahlberg. Uppsala 2003. *Norsk lingvistisk tidsskrift* 2/2004, s. 255–260.
- Ugulen, Jo Rune. Personnamn i Sogn i tida 1560–1626. *Nordica Bergensia* 30, s. 129–154.
- Utne, Ivar. Etternavn danna av navn på gårdsbruk – sett i et navnebeskyttelsesperspektiv. *Namn og Nemne* 20/21, s. 95–128.
- . Fine gamle etternavn – to år etter. *Nytt om namn* 40, s. 9–13.
- . Ingrid Alexandra – navn for ei dronning. *Genealogen* 1/2004, s. 6–8.
- . Navn eller ikke navn – ord og uvanlige skrivemåter. *Nytt om namn* 39, s. 21–27.
- . Personnavnterminologi. *Nordica Bergensia* 30, s. 219–300.
- . Etternavnsendringar i Nord-Noreg frå 1996 til 2000. [Melding av] Trine Sand Bakken: *Fra Hansen til Figenschau. En undersøkelse av etternavnsendringer i Nord-Norge fra 1996 til 2000*. Hovedoppgave i nordisk språk. Universitetet i Tromsø. Våren 2002. *Nytt om namn* 40, s. 52–55.
- Veka, Olav. Festskrift til Eva Brylla. [Melding av] *Namn. Hyllningsskrift till Eva Brylla den 1 mars 2004*. Red. Svante Strandberg, Mats Wahlberg og Björn Heinrich. Uppsala 2004. *Nytt om namn* 40, s. 36–37.
- . Namn i tal. [Melding av] Gulbrand Alhaug: *Fornamn i Noreg frå 1900 til 1975 – med vekt på endringar i namnemønsteret*. Oslo 2004. *Nytt om namn* 40, s. 44–46.

- Vikør, Lars S. Bustadnamn i Rygge og på Moss. [Melding av] Kåre Hoel: *Bustadnavn i Østfold 5. Rygge og Moss*. Utgj. av Tom Schmidt. Oslo 2004. *Nytt om namn* 39, s. 59–60.
- Vinjum, Erlend. *Aurland. Stadnamn og kulturhistorie*. [Aurland]. 316 s.
- Vistdal, Oskar. [Melding av] Kjell Venås: *Norske innsjønamn IV. Telemark fylke*. Oslo 2002. *Norsk lingvistisk tidsskrift* 1/2004, s. 115–125.
- Wetås, Åse. Kva er tydinga av namnet *Oslo*? Ein enket blant åtte granskarar i Noreg og Sverige. *Maal og Minne* 2/2004, s. 129–147.
- . Namnegranskingsfaget og kvalitetsreforma. *Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2003*, s. 59–69.
- Windt, Benedicta. Navnerenessansen i litteraturen – med hovedvekt på Sigrid Undset. *Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2003*, s. 71–78.

2003 – tillegg

- Hallaråker, Peter. *Stadnamnarkivet og stadnamndatabasen for Møre og Romsdal*. Forskningsrapport 54. Høgskulen i Volda og Møreforsking. Volda. 175 s.

2002 – tillegg

- Hallaråker, Peter. Gardsnamnet og slektsnamnet Hallaråker i Bømlo. *Bømlo-Nytt* 17. juli 2002.